204276
SAYI : 42
2001/4
FIYATI: 1.900.000 TL
ISSN 1301 - 6784
EKİM - ARALIK 2001

çveneburi

KÜLTÜREL DERGİ

ჩვენებური

კულტურული ვრებული

abonet

tıkır tıkır işleyen bir abonelik

*Bütün Dünya *Adam Sanat *Adam Öykü *NPQ Türkiye *Toplumsal Tarih *İstanbul *Parşömen *New Perspectives on Turkey * Hayalet Gemi *Cogito *Defter *Kitaplık *Tiyatro...Tiyatro *Edebiyat ve Eleştiri *Teori ve Politika *Foreign Policy *Akademik Araştırmalar Dergisi *Beauty Forum *Anadolu Yaşam Gazetesi *Sanat Dünyamız *Dağıtım Kanalı *Öyküden Bir Bilet:Gidiş-Dönüş *Roza *Düşünen Siyaset *Edebiyat Gündemi *Rasyo Ekonomi *Uç *Fashion News *Üçüncü Göz *Sarı Trampet *Felsefelogos *Final ÖSS *Kuaför Magazin *Sosyal Demokrat Değişim *İnşaat Ekonomi *Final LGS *İmaj 2000 *Ütopiya *Güldiken *Mjora *Görüş *Cogito *Rüzgar *Yazın *Defter *Çveneburi *Karizma *Kafkasya Yazıları *Doğu Batı *MAD *Üçüncü Öyküler *Turkish Aviation *Kunduz Düşleri *Cosmetic Coiffeur *Liberal Düşünce *Sanat Çevresi *Yumurcak Dennis ve Gıcır *Elektronik'te Doğubank *Tüketici *Turist *4 Mevsim Turizm Aktüel *Müzik Vizyon * Parşömen * İstanbul Kültür Sanat Haritası * Toplumsal Tarih * İstanbul * NPT * Süper CD

Dilediğiniz dergiye, bir telefonla, bankaya gitmeden, form doldurmadan abonelik !
İster kredi kartıyla, ister teslim anında ödeme imkanı.
Gecikmeden, aksamadan, Aktif Dağıtım güvencesiyle, adresinize ücretsiz imzalı teslim.
Yalnız yıllık değil dilediğiniz süre için abonelik.

0212 210 0 110

Perpa Ticaret Merkezi 11. Kat B Blok No:1752 Okmeydanı/İstanbul
www.abonet.net abonet@abonet.net Faks: 0212 222 27 10

çveneburi
Kültürel Dergi

ISSN 1301-6784
Ekim-Aralık 2001 Sayı: 42
(Üç Ayda Bir Yayınlanır)
TOTAL MÜŞAVİRLİK VE MÜMESSİLLİK
LİMİTED ŞİRKETİ adına

Sahibi ve Sorumlu Müdürü
Osman Nuri MERCAN

Yayın Koordinatörü
Veysel ÇARIKÇIOĞLU

Bu Sayıda Katkıda Bulunanlar
Erol ALTIN, Ali ALTUN, Çiğdem ALTUN, Süleyman ÇALIŞKAN, Fevzi ÇELEBİ, Ulaş Başar GEZGİN, Hayri HAYRİOĞLU (MALAKMADZE), Davut KAPTAN, Erdal KÜÇÜK, Şahver KARASÜLEYMANOĞLU, Osman Nuri MERCAN,Oğuz MEDETOĞLU, Kamil OLGUN, İberya ÖZKAN (MELAŞVİLİ), Nodar ŞENGELİA, Enver UZUN, Eşref YILMAZ, Mustafa YAKUT

Yazışma Adresi
Halaskârgazi Caddesi Rişvanoğlu Apt. No: 59
Kat: 6 D. 5 Harbiye - İstanbul
Tel: (0212) 231 79 28 – 233 56 82
Faks: (0212) 246 02 27
İnternet Adresi: http://www.chveneburi.net
e.mail Adresi: cveneburi@cveneburi.cjb.net

Fiyatı
1.900.000.-TL (KDV Dahil)

Dağıtım
DDP ve DÜNYA

Abone
ABONET
Tel: (0212) 222 83 32 – 222 72 06
Faks: (0212) 222 27 10

Dizgi
Erdiz Masaüstü Yayıncılık
Tel: (0212) 511 57 68

Ofset Hazırlık
Ram Ajans
Tel: (0212) 613 62 01

Baskı
Raman Ofset

Dergide yayımlanan yazıların sorumluluğu yazarına aittir. Gönderilecek yazılar daktilo edilmiş olmalı; derleme ve çevirilerde kaynak belirtilmeli; çeviri yazılar orijinaliyle birlikte gönderilmelidir.

İçindekiler

GÖRÜŞ–DÜŞÜNCE
Mesele Ne? 2
Fevzi ÇELEBİ

TARİH
Gürcüstan'da Osmanlı Çalışmaları-3 11
Nodar ŞENGELİA

YAŞAM–KÜLTÜR
Gürcü İnternet Siteleri-3 16
Erdal KÜÇÜK
Maçahcli Bal Festivali 17
Erol ALTİN
Kısa Metrajlı Filmlerde Gürcü Sinemasına Kısa Bir Bakış 19
Osman Nuri MERCAN

EDEBİYAT–SANAT
Beşinci Yüzyıldan Onbirinci Yüzyılın Ortalarına Gürcü Yazını 22
A.G.BARAMİDZE-D.M.GAMEZARDAŞVİLİ
Öyküler: Abhazya Öyküleri-Gogita 26
Guram ODİŞARİA
Masal: Altın Tayla Kara Şahin 28
Otia YOSELİANİ
Şiirler 33
Başuki ÇAPRADZE – Galaktion TABİDZE

ETNOĞRAFYA–FOLKLOR
Gürcü Halk Destanı: AMİRANİ 34
Enver UZUN
Gürcü Fıkrası 34
Davut KAPTAN
Murgul Gürcülerinde Halk İnanışları 35
Şahver KARASÜLEYMANOĞLU
Maniler 36
Çiğdem ALTUN
Bir Dil Hazinesi Yok Oluyor 37
Gürcülerde Halk Dansları–4 38
Oğuz MEDETOĞLU
Türkiye'deki Gürcü Köyleri –19 40
İberya ÖZKAN
Bir Gürcü Köyü: Yeni Sayacı Köyü 41
Süleyman ÇALIŞKAN

GÜRCÜCE
Bulbulis Yubile (Masal)–4 42
Lazca-Megrelce-Gürcüce -Türkçe Sözlük 43

HABERLER–BASINDAN 44

Mesele Ne?

Fevzi ÇELEBİ

GİRİŞ

"Gürcüstan, yedi komşumuz içinde aramızda problem olmayan tek ülke[1].Demirel'in "ikinci vatan" dediği kadar var[2]. Elbette tarihte Gürcüstan'la Türkiye arasında çeşitli sorunlar yaşanmış olabilir. Nitekim yüzlerce yıldır komşuyuz. Papua Yeni Gine'yle ya da Cibuti'yle sorun yaşamamış olmamız birbirimizi çok sevdiğimiz anlamına gelmez. İlişkilerimizin hiç ya da az olmasından kaynaklanır hepsi bu. Coğrafi konumlarımız da cabası.

Gürcüstan'ın Türkiye'ye güvendiğini belirten Aslan ABAŞİDZE'nin yorumu da hayli ilginç "Biz komşuyuz. Vazo değil ki yerini değiştiresin. Türkiye'de barış çok önemli. Çünkü insanın arkasında güçlü bir devlet varsa sen de güçlüsün demektir. Sana bir şey olsa yardım edecek komşundur"[3].

"Biz Doğu ile Batı arasında nasıl köprü oluşturuyorsak; onlar da bizimle Doğu arasında köprü görevi yapıyor. Kısacası Gürcüstan, Türkiye'nin bir bakıma Doğudan nefes almasını sağlıyor"[4].

Ancak bizler bu problemsiz komşumuzla aramızda problem üretmekte hiç de zorluk çekmiyoruz...

Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet SEZER 29/01/2001 tarihinde Çankaya Köşkünde, Gürcüstan Devlet Başkanı Eduard ŞEVARDNADZE onuruna verdiği akşam yemeğinde "Türkiye'de azımsanmayacak sayıda Gürcüstan kökenli vatandaşımızın bulunması, ülkelerimiz arasındaki bağları daha da güçlendirmektedir" derken[5],bazı çevreler halen Müslüman Gürcüler'in tümünü ısrarla Acaralı olarak adlandırdı ve Acaralılar'ın dolayısıyla Türkiye Gürcüleri'nin de Gürcü olmadıklarında ısrar etti, ülkemizdeki Gürcüler'in kültürel faaliyetlerini Tbilisi'den yönetilen bölücü çabalar olarak nitelendiriyor[6].

İlgi çekicidir bu nevi beyanatta bulunan zevat Türkiye'de Gürcüler'in yaşıyor olmasının Türk devleti ve milleti için ne gibi sakıncalar doğurduğu/doğuracağı ya da Türkiye'deki Gürcüler'in Gürcü olmadıklarını ifade etmeleri halinde Türk devleti ve milletinin ne kazanacağı ile ilgili soruları hiçbir zaman cevaplamadı.

Türkiye'deki Gürcü akrabaları ile Sovyetler'in dağılmasından sonra buluşan Gürcüler, iki farklı kültürle büyümüş soydaş olarak kucaklaştı, birbirlerinin farklılığına saygı duydu. Türkiye ile Gürcüstan arasındaki ilişkiler son dönemde her alanda doğruğa çıktı.(.....) Türkiyeli Gürcüler yıllar önce ayrılmak zorunda kaldıkları akrabaları ile buluştu, ata baba topraklarını tanıdılar. 93 Rus harbinden sonra 2. Abdülhamit ile Rus Çarı Aleksandr arasında yapılan anlaşmaya göre Batumi Rusya'ya bırakılmış, ancak halk nerede yaşamak istiyorsa tercih yapması için serbest bırakılmıştı. Türkiye'deki Gürcülerin çoğunluğu bu hazin terk ediş öyküsünün çocukları, torunlarıdır"[7].

ACARALILAR

Bugünkü Acara adı verilen bölge kendilerini; Acaralı (Acareli), Zeganili (Zegneli), Kobuletili (Kobuleteli) gibi daha dar bölgesel adlarla isimlendiren Gürcüler'den müteşekkildir.

Batumi'ye vardığınızda Acara'yı ve Acaralılar'ı sorarsanız dağları gösterirlerdi. Dağlara çıktığınızda ise aşağıyı. Halkın Acara dediği yer Batumi ile Zegani arasında bir şerittir. Keda ve çevresinden müteşekkildir. Osmanlının Çürüksu olarak adlandırdığı Kobuleti'yle ise doğrudan bağlantısı yoktur. Dolayısıyla 'Türkiye'ye günümüzde Acara olarak adlandırılan topraklardan göç etmiş olsalar bile, Türkiye'deki tüm Gürcüleri Acaralı olarak tanımlamak imkansızdır. Artvin ve çevresindeki tüm yerli Gürcüler, Posklıevi'liler de dahil olmak üzere ise zaten kendilerini Acaralı olarak hiç ifade etmediler ve hiç kimse de onlardan Acaralı olarak bahsetmedi. Kendilerine Acar diyen bir halk ise yoktu– olmamıştı.

Peter Alford ANDREWS'in de doğrulukla tespit ettiği gibi "Artvin'de yaşayan hiç kimse veya Türkiye'de yaşayan Gürcüler kendilerini Acaralı olarak görmezler... Acaralılar tanımı Türkiye'deki Gürcü topluluğunun yalnızca bir kısmı için geçerli olabilir" [8].

Kendilerini Acaralı (kesinlikle Acar değil, inanmıyorsanız kendilerine sorun) olarak adlandıran bu grubun yanı sıra, Türkiye Gürcüleri'nin çoğu kendilerini Gürcüstan Gürcüleri gibi İmerhevli (İmerheveli), Maraditli (Maraditeli), Zeganili (Zegneli), Maçahelli (Maçahleli) şeklinde dar bölge adlarıyla isimlendirir"[9].

Bazı çevrelerin söylediğinin aksine Acara'nın muhtariyet sebebi doğrudan, bu özerk bölgede yaşayan insanların Müslüman olmasıdır. Din gerçeğini kabul etmeyen Sovyet rejimi, Gürcü halkının Müslümanlığını göz önüne alarak bölgeye ayrı bir statü vermiştir[10].

İşte Gürcü olan ama bir Rus sevdalısı olarak adlandırılan Stalin'in bu konuya ilişkin sözleri: "Gürcü dilini konuşan, ama Türk kültürüne göre yaşayan ve Müslüman olan Acaralılar'ı hangi ulusal birliğin içine koyacağız? Acaralılar'ı din bakımından Gürcüler'den ayrı olarak "örgütlendirmek", ama öteki kültürel sorunlar bakımından Gürcüler'le birlikte örgütlendirmek gerekmez mi? Ya Kobuletili'ler?[11] Osmanlılar'ın Çürüksu olarak adlandırdıkları bölge, Ya İngilolar?[12]" [13]. Görüldüğü üzere Stalin Müslüman Gürcülere özerklik verilmesinden yanadır. Üstelik yalnızca Müslüman oldukları için Acaralılar ve sair Sünni-Hanefi Müslüman Gürcüler'in Türkiye Türkleri'yle çok yakın kültürel ilişkiler içinde bulundukları aşikardır[14]. Stalin de bunu görmektedir.

Stalin Müslüman Gürcüler'i diğer Gürcüler'den ayrı örgütlemek konusunda o kadar da katı düşünüyor ki görüşlerine katılmayacak ve çatlak sesler çıkarabilecekler için şöyle diyor: "Bir dizi halkı liste dışı bırakmak aylakların fantezisinin ürünüdür"[15].

YA RIZA NUR?

Yunus ZEYREK adlı yazar "Gürcüstan, Acaristan ve Türkiye" adlı kitabında ve "Tarih ve Toplum Dergisi"ndeki "Acara ve Acaralılar" adlı makalesinde Rıza Nur'un Acaralılar'la ilgili bir tespitini de yayınladı. Buradan müellifin Rıza Nur'u güvenilir bir kaynak olarak telakki ettiği anlaşılmakta.[16].

Askeri Tıbbiye'de eğitimi gören son Osmanlı ve ilk Cumhuriyet meclislerinde önemli görevlerde bulunan Rıza Nur'un Paris'te yazdığı ve Atatürk'e ağır suçlamalar yönelttiği anıları, vasiyeti üzerine ölümünden 25 yıl sonra Hayat ve Hatıratım (1967/1968, 4 cilt) adıyla yayımlanmış [17]. Aslında Atatürk ve dönemin önemli şahsiyetleri için yazdıklarını ağır suçlamalar olarak nitelendirmek de iyimser bir bakış açısıdır. Kurduğu mışıl-mışıl cümleler tam anlamıyla hakaretler içerir. Atatürk ise Rıza Nur için, "Arnavutları Türklere karşı ayaklandırmaya çalışanlardan biridir" der[18].

Rıza NUR'un Batumi'de bulunduğu süre içinde Müslüman Gürcüler'le ilgili Yunus Zeyrek'in elde ettiği tespiti de şöyle; "Ahali ekseriyetle Acar. Bunlar Gürcüce de Türkçe de bilyorlar. Gayet Müslüman adamlar. İri boylu, gürbüz, pehlivan adamlar. Sahiden Acar insanlar. Eskiden Batumi kamilen bunlarla meskundu. Sonradan Hristiyan Gürcüler de gelmiş, Ruslardan da yerleşenler var. Bizde Acarlar'a Gürcü derler. Bunlara burada Gürcü demeseniz size kurşun atarlar. Bu kelimeyi büyük hakaret sayarlar." [19].

Bu cümlelerden Acaralılar'ın kendilerini ya da Rıza Nur'un Acaralılar'ı Gürcü olarak görmedikleri anlamı çıkarılamaz. Nitekim Rıza NUR da gerçekten böyle düşünmemekte.

Burada Rıza Nur'un tespitinin Gürcüler'in kendilerine verdikleri isim olan Kartveli kelemisinin kullanımından doğduğu kanısındayım. "İslamiyet'in seçilmeye başlanmasıyla Hristiyan Gürcüler'den tamamen farklılaştıklarını ifade etmeye çalışan Müslüman Gürcüler kendileri için kullandıkları Kartvell terimine dahi Gayrimüslim Gürcü anlamını yüklemişler, çevrelerindeki Müslüman halkların onlara verdiği Gurci, Gürcü gibi isimleri de belki de din farkı gözetmiyor diye aralarında kullanmayıp Çveneburi oluvermişlerdi"[20].

Türkler'de de benzerlikler vardı. "Osmanlı İmparatorluğu'nda sanırız göçebeliğimizi anımsatmasından korkulduğu için, en azından son 500 yıl boyunca Türk ve Türkmen sözcüklerinin de kullanılmasına izin verilmemiştir sanki"[21]. Yakup Kadri ünlü romanı Yaban'da romanın kahramanı Ahmet Celal'in Anadolu'da Türk olduklarını bildiği insanlara biraz da serzenişte bulunarak sorduğu soru: "Sizler Türk değil misiniz yahu! Hemen aldığı yanıt ise Estağfirullah. Yanıtın devamı mmuhtemelen Elhamdülillah Müslüman'ız olacaktır. Yakup Kadri aslında yalnızca bir savaşı anlatmamış sosyolojik tetkiklerde de bulunmuştu[22]. Arslan Laçinbala'da Aliabad'da köy cami cemaatine sorduğu Gürcü müsünüz sorusuna "Uy Allah etmasun, biz Muslimanuz" cevabını alıyordu[23].

Dönelim Rıza Nur'a. Rıza Nur burada "Sonradan Hristiyan Gürcüler de gelmiş" tabirini kullanmıştı. Ama "Hristiyan Ruslardan da yerleşenler var" dememişti. Yazar Acaralılar'ı Gürcü olarak düşünmeseydi buna ihtiyaç duymazdı. Nitekim Acara ya da Acaralı olarak adlandırılmak istenen Müslüman Gürcüler için hatıratını yazdığı kitabın bir çok yerinde Hristiyan Gürcüler için de kullandığı tabir olan Gürcü kelimesini kullanmıştı.

Örneğin, bu kitabının bir bölümünde "Kocaeli mıntıkası Yahya Kaptan, Küçük Arslan, Sadık çeteleri adında bir takım çeteler kaymıyor. Bunlar kimi Arnavut, kimi Laz ve Gürcü, kimi Abaza ve Çerkes; köy basıyorlar." diyor[24]. Başka bir bölümde "Halaskar zabitlerinden Yusuf Rasih hepsine tahakküm etmiş, kendisini bu işin mürettibi ve başı gibi gösterip kanineye yutturmuş, polis müdürü tayin edilmiş idi. Bu adam erkan-harp miralayı ve Gürcü idi" diyor[25]. Burada her ne kadar iyi anılmasalar da Gürcü olarak bahsedilenler Zeyrek'in deyimiyle Tbilisi Kartvelleri"i değildir. Günümüzde Acara adı verilen topraklardan veya Artvin ve çevresinden gelen Müslüman Gürcüler yani Batumi ve çevresi Kartvelleri olsa gerektir.

Yine Batumi'de bir Türk konsolosu hakkında bilgi toplamak için "Ahvalden malumat almak için oradaki Türklerden, Müslüman Gürcüler'den birkaç kişi topladım diyordu"[26]. Müslüman Gürcü lider

Nemed Abaşlıdze için ise "İnanılı bir Müslüman; fakat aynı zamanda nasyonalist bir Gürcü" tabirini kullanmıştı[27].

Sonuçta herkes gibi Rıza Nur da Gürcü'yü Gürcü olarak görüyor. Bir Gürcü'yü imanlı bir Müslüman olarak tabir edebiliyor. Dolayısıyla Gürcü'den Müslüman olmaz Müslüman'dan da Gürcü olmaz demiyor. Türk harici milletlerden önemli görevlere gelmiş bir çok kişiyi kökenlerinden dolayı eleştirirken, hiçbir Gürcü'yü de Gürcü olduğu için eleştirmiyor.

"NE LANETLİ MİLLETMİŞ ŞU GÜRCÜLER"

Bu çevrelerin saplantısı hallne gelmiş bir fikir; hiçbir Gürcü'nün Müslüman olmadığı ve olamayacağı. Müslüman olan Gürcüler'den bu çevrelerce özellikle bahsedilmemekte. Müslüman olup Gürcüce konuşanlar veya ataları Gürcüce konuşan Müslümanlar aslında köken olarak Gürcü olmayıp Gürcüce konuşmayı sonradan öğrenmiş bir halk olarak sunulmakta. Aslında Acaralılar'la ilgili yaklaşımları da bu temel üzerine kurulu.

Gürcü topraklarına yüzyıllarca süren Arap, Türk ve İran akınları hatta bu Müslüman devletlerin egemenlikleri sonucu İslamiyetl seçen Gürcü nasıl olmadı. Gerçekten yoklarsa neden? Bir milletin İslamiyet'i kabul eden fertlerinin bulunmayışı ancak bir lanetle açıklanabilir. Gürcüler lanetli miydiler?

Günümüzde Avrupa'nın göbeğinde Almanlar, İngilizler, Fransızlar ve sair milletler içerisinde İslamiyet'e temayül artmışken ve kitleler hallnde bu milletlerden islamiyet'e geçiş mevcutken İslamiyet'le daha İslamlyet'in ilk yayılma dönemlerinde tanışan Gürcüler'den hiç Müslüman çıkmamasını akıl alablllr mi? Bir milletten Müslüman çıkmayacağını veya çıkarnayacağını iddia İslamiyet'in temeline de aykırıdır. İslam alemlere rahmet olarak indirilmiş bir dindir.

Yunus ZEYREK bir yazısında şöyle diyor: "Acara halkının Müslüman olmasını Osmanlı asırlarına bağlayarak, onlara Müslüman Gürcü demek doğru değildir. Asıl Gürcüstan (Tbilisi-Kartvel Yurdu) da Osmanlı zamanını yaşadı hatta Acara'dan daha fazla olarak Müslüman. Arap ve Safevi/Türk asırlarını yaşadı. Ama, görülüyor ki, Kartvel halkı Müslüman olmamıştır. Hal böyleyken, Acara halkına Müslüman Gürcü demek, bilimsel bir ifade değildir. Bu söz, politik bir zorlama ürünü olmaktan öteye bir anlam ifade etmez"[28].

Tarih ise bu yargıya bakın nasıl cevap veriyor: "Gürcüstan'a oldukça erken dönemlerde ulaşmış olan İslamiyet özellikle ülkenin güney bölgelerinde yayılmıştır(.....) İslam ordularının Kafkasya'ya yönelik ilk harekatı Hz. Ömer devrinde başladı. Sürakа b. Amr 22'de (643) Babülebvab Kralı Şehr-Beraz ile barış yaptıktan sonra Habib b. Mesleme ileri harekata devam ederek bazı yerleri ele geçirdi. Habib b. Mesleme daha sonra Hz. Osman zamanında Erminiye'nin fethiyle görevlendirildi. Duvin'i zapteden Habib Gürcüstan'ın merkezi Tbilisi üzerine yürüdü ve şehri fethedip Gürcülerle bir anlaşma yaptı (25/645-46). Buna göre halkın canına mabedlerine dokunulmayacak onlar da her aile için 1 dinar cizye ödeyecek, Müslümanlarla dost olacak, Allah ve Resulü'nün düşmanlarına karşı düşmanlık edeceklerdi. Habib b. Mesleme Abdurrahman b. Cez'i Tbilisi halkına İslamiyet'i tebliğ etmek üzere gönderdi. Onun gayretleriyle çok sayıda Gürcü Müslümanlığı kabul etti"[29]. Daha sonraki dönemlerde de bu süreç bir şekilde devam etti.

"Araplar'ın onlara unvanlar, onurlu görevler ve tüm orduların komutanlığını sunma karşılığı İslamiyet'e geçmelerini önermelerine karşın cristavlar ve Gürcüstan'ın valileri Hıristiyanlık dininden dönmeyi reddettiler. Bu nedenle 11. yüzyılda Selçuklu Türkleri tarafından işgallne kadar bu ülkenin tarihi, Araplar'a karşı birbiri ardında gelen savaşların tarihidir; ama aynı zamanda Gürcü prensleri de kendi aralarında savaşıyorlardı, çünkü bu prenslerden bazıları Muhammed Peygamber'in dinine geçmişlerdi"[30].

Halkı, prensleri bir yana bırakın İslamiyet'i seçen Gürcü krallar da vardı. Kral Rostom ve V. Vahtang İslamiyet'i kabul etmişlerdi[31]. Kral Agşartar da Müslüman olmuştu[32]. Üstelik tüm bu gelişmelerin çoğu görüldüğü üzere Batumi de değil başkent Tbilisi'de cereyan ediyordu.

"Selçuklu döneminde de "Güçlü eşraf aileleri, büyük bir olasılıkla mevkilerini ve toplumsal statülerini korumak amacıyla İslamlığı kabul ettiler. Uzun yıllardan beri İlalife devleti egemenliğinde yaşamış Ermeni, Gürcü ve Süryanilerde eskiden beri bu tip din değiştirmeler görülüyordu"[33].

Osmanlı etkisiyle de Batı Gürcüstan'da İslamlaşma tam manasıyla yerine oturdu. Ancak Gürcüstan'da İslamlyet gerçek anlamda bir "devlet dini" olamadı. Zaten günümüzde hatta tarihte devlet dini olarak İslanlyet'i seçmiş kaç ülke vardı ki?

A. Erdoğan AYDIN'ın da "Türkler Nasıl Müslümanlaştırıldılar?" adlı ilginç çalışmasında çok güzel belirttiği gibi, Arap orduları, daha İslamlyet'in kurulduğu yüzyılın, VII. yüzyılın ortalarından itibaren Orta Asya'ya saldırdığı halde, Türkler ancak X. yüzyılda Müslümanlığı kendi istençleriyle kabul etmeye başlamışlardır" [34].

"GÜNAH KEÇİSİ GÜRCÜLER"

Kafkasya'daki bütün olumsuzlukların temelline Gürcüler konulmaya çalışılıyor. George Hewitt şöy-

le diyor "Kin yüklü anti-Rus söylemlerine rağmen Gürcüler, Transkafkasya'da ilk ayak basabilecekleri yeri Çarist Rusya'ya verdiklerinden dolayı sorumludurlar(.....) 1801-1810 tarihleri arasında, Kartveli dillerini konuşan bölgelerin ilhakından sonra Gürcü müttefiklerinin aktif yardımıyla Rusya, Kuzey Kafkasyalı kabileleri işgal altına almayı başarabildi"[35].

Yani Gürcüler ülkelerini Ruslar'a memnuniyetle teslim ettiler, bir de Ruslar'ın Kafkasya'daki sair bölgeleri ele geçirebilmeleri için ellerinden geleni ardlarına komadılar. Dolayısıyla Kafkasya'daki Rus hakimiyeti Gürcüler yüzündendir. Bu hususta bir şey söylemek istemiyorum. Hoca Nasrettin böyle yaklaşımlar için gerekli cevabı vaktiyle zaten vermişti.

"Nasrettin Hoca'nın evi soyulmuş. Komşuları tedbirli davranmadığı ve evini kilitlemediği için hep bir ağızdan Hoca'yı suçlamışlar. Peki demiş Hoca, hırsızın hiç mi suçu yok".

Bir Gürcü atasözü de şöyle diyordu: "Sincabın nesi vardı ki kuzguna versin".

MÜBAREK KİTAP

Ahmet Özkan 1968 yılında Gürcüstan adlı kitabı İstanbul'da yayınladı. Soğuk savaş döneminde Komünizm propagandası yaptığı iddia edilen kitap için bugün Hıristiyan Ortodoks etkisi taşıdığı ifade ediliyor. Bu nasıl bir kitaptır ki içeriği her döneme göre farklı yorumlanabiliyor.

TARİHİ YENİDEN YAZALIM

Orhan Türkdoğan Etnik Sosyoloji adlı kitabında Ahmet Özkan'ın 12 Eylül öncesi oluşturulan ortam sonucu Sovyet yanlısı Gürcü propagandistlerle de bağlantı kurmak suretiyle azınlık ırkçılığı yaptığını söyledi[36]. Aynı kitaba Gürcü-Abhaz Birlikteliği (Boğazköy ve Kışlaçayı Örnek Olayı) adıyla bir bölüm aldı. Burada Boğazköy ve Kışlaçayı Köylerinde Gürcüler ve diğer halkların sorunsuz birlikteliklerinden doğrulukla bahsetti[37]. Kitabının bir çok yerinde de yine Ahmet Özkan gibi Gürcü'yü Gürcü olarak andı[38]. Aslında bu kültür grubundan bahsetmek için başka seçenek de yoktu. Ancak, Zeki Velidi Togan'a dayanarak Müslüman Gürcüler'in aslında Gürcü olmadıklarını söylemeden de edemedi[39].

Eğer olur da etüğ bir yana bırakıp Müslüman Gürcüler'i Gürcü olarak görmemeye karar verirsek Türk ve dünya tarihini yeni baştan yazmamız gerekecek. Öncelikle tanınmış isimlerin başına "Sehven Gürcü Denen" ibaresini koymalıyız. Sehven Gürcü Denen Abünnebi Paşa, Sehven Gürcü Denen Yeniçeri Ağası Gürcü Hüseyin, Sehven Gürcü Denen İbrahim Ağa, Sehven Gürcü Denen İbrahim Paşa, Sehven Gürcü Denen Vezir-i Azam Mehmed Paşa, Sehven Gürcü Denen Güzelce Mahmud Paşa gibi. Bu zatlar dönemlerinde ve sonrasında hatta halen adlarının önündeki Gürcü ibaresiyle anılmaktaydılar. Bu düşünceyle yerine göre değişik uygulamalar da yapılabilir. Örneğin Gürcü kelimesi tamamen kaldırılabilir ve Selçuklu Sultanı Gıyaseddin Keyhüsrev'in eşi Gürcü Hatun yerine yalnızca Hatun yeterli kabul edilebilir. Kaynaklarda yanlışlıkla Gürcü olarak geçen Bezm-i Alem Valide Sultan, Kaynaklarda yanlışlıkla Gürcü olarak geçen III. Selimin annesi gibi düzeltmeler de yürürlüğe konulabilir. En doğrusu da temele inip asıl kaynakları tahrif etmek olur. Ne dersiniz işin altından kalkabilir miyiz?

BU ARADA....

Bu arada Gürcü entellektüellere de bir şey söylemek istiyorum. Nereden çıktı bu Son Mohikan hikayesi[40]. Günün birinde birileri çıkıp; bakın ölememiş miydik Müslüman Gürcüler Gürcü değilmiş, biz başka şey zannediyorduk ama Mohikanlarmış..... Sizin beyanatınıza bir de "ilmi" delliller eklemeleri zor olmasa gerek.

KIPÇAKLAR NEREDE?

"Rusların artan baskısı karşısında, Kıpçak başbuğlarından Atrak, 1118 yılında damadı Gürcü kralı David II'nin davetı üzerine büyük bir Kıpçak grubu ile Gürcüstan'a gitti. Gürcü kralı bu Kıpçaklardan 40.000 kişilik bir süvari kuvveti teşkil ederek, Türkiye Selçukluları'nın saldırılarına karşı koyduğu gibi, Şirvan, İran ve Ermenistan'a başarılı seferler yaptı"[41].

"Selçuklular'ın karışık durumlarından istifade etmek isteyen Gürcü kralı David, kayınpederi olan Kıpçak başbuğu Atrak'ın Kıpçak kuvvetleri sayesinde, bir istila hareketine girişicrek, Gence kapılarına kadar gelmiş, bu bölgede yaşayan göçmen Türkmenlerin kütle halinde Anadolu'ya göç etmelerine sebep olmuştur"[42].

Tbilisi merkezli Gürcü krallığının emrindeki Kıpçaklar topyekün Batumi'ye mi yerleştiler? Elbette ki hayır onlar damatları kral David'in başkenti Tbilisi ve civarındaki Gürcüler'le kaynaşarak Doğu Gürcüleri'nin içinde eridiler. Batumi ve çevresi için ise bu söylenemez.

Bir kısım Gürcü Müslüman oldu bir kısım Türk de Hıristiyanlığı seçti. Bu iki millet birbirleriyle evlilikler yaptı karıştılar. Gürcüler ve Türkler tartışmasız fiilen kardeştir.

AHISKALILAR

"İç Anadolu'da Hitit sonrasında bir iskan boşluğu olduğu arkeolojik verilerle kanıtlanmasına karşın, 1. Tiglatpileser'in yazıtlarında, birleşik 5 kralın idaresinde 20.000 kişilik bir Muşki ordusundan söz edilmektedir. Muşki adı, daha sonraki 8. yüzyıl Asur kaynaklarında da Frygler için kullanılmış ol-

duğundan, Tiglatpileser'in Muşkiler'e değinmesi, daha bu dönemde Frygler'in Anadolu'nun bu kadar doğusuna yayılmış olduklarının bir kanıtı sayılmaktadır. Ancak Muşki terimi, Asurlular tarafından batı ülkeleri anlamında da kullanılmakta olduğundan, Tiglatpileser dönemindeki Muşkiler'in muhakkak Fyrigler olması gerekmediği de unutulmamalıdır."[43].

"Asur belgeleri bazen Muşki ve Tabal'ı Kaşku ile bağlantılı göstcrirler. Hitit İmparatorluğu'nun sonlarına ait bir belgede adı geçen düşman prens Pahuwalı Milta (Pahuwa, bugünkü Divriği yakınları) adı, İmparatorluğun yıkılışından önce, doğuda giderek büyüyen bir Muşki tehdidinin varlığına kanıt olarak ele alınabilir. Ancak Muşkiler'in kökeni konusu henüz çözülmemiş bir sorundur; bu konuda çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bunlardan birine göre Muşkiler İ.S. 5. yüzyıllarda Çıldır gölü yöresinde yaşayan bir Gürcü kolu olan Mes'şiler ile ilişkilidirler" [44].

Gürcüler'in Meshiler Türkler'in ise Ahıska Türkleri, Misketler, Mesketler olarak adlandırdıkları ve Stalin tarafından 2. Dünya Savaşı sırasında sürülen Müslüman topluluk için Oğuz ÇETİNOĞLU şöyle diyordu: "Özel ilgi sahibi dışındaki insanlarımız Ahıska Türkleri'nin mevcudiyetinden 1989 yılında haberdar oldular. O tarihte Ahıska Türkleri, Özbekistan'ın Fergana vadisinde sürgün hayatı yaşıyorlardı. Komünistlerin provakasyonu ile bölgenin yerlisi Özbek kardeşlerimiz, taş ve sopalarla Ahıska Türkleri kardeşlerimize saldırdılar. Beş yüz Ahıskalı öldü. Binlercesi yaralandı. Çatışma gazetelerde Özbek-Meshet/Misket kavgası başlıklarıyla yer aldı"[45].

Ahıskalı terimi Gürcüce "Ahali Tsiheli (Ahalisiheli)" birleşik isminden bozulmuştu ve "Yeni Kaleli" anlamına gelmekteydi. Meshi kelimesini açıklamışlık Mesket/Misket kelimeleri de Gürcüce Meshi-eti (Meshetl) "Meshi Yurdu" birleşik kelimesinden türemiştir.

Aslında bu topluluğun Gürcü ya da Türk olmaları değil haksızlığa uğradıkları ve yurtlarından sürülmüş olmaları dikkate alınmalıydı.

"Ahıskalılar'ın sürülmesinde Gürcüler'in bir dahli yoktur.Onların şimdi yurtlarına dönmesini istemeyen Gürcüler'dir diyeneyiz"[46].

Bakın daha 1996'da Gürcüstan Anayasasını hazırlayan komisyonda önemli görevler alan Guram Mamulla'nın sürgün Ahıskalılar üzerine planları nasıldı; "Bu insanlar 1944 yılında Moskova'nın emri ile Orta Asya'ya gönderildi. 1989 yılında Fergana Vadisinde problem çıktı, değişik yerlere gitmek zorunda kaldılar. Evlerine topraklarına döndürüp bu acıyı sona erdirmek istiyoruz. Ancak şimdilik imkanlarımız çok sınırlı olduğu için imkanlarımız ölçüsünde hedefimize ilerliyoruz. Zorla göç ettirilmeden önce 5 ilçede oturan Mesketler için orada konutlar inşa etmek istiyoruz"[47].

Ekonomik zorlukların pençesinde bir taraftan da ayrılıkçı Abhazlarla uğraşan ve Sohumi ve çevresini terk edip kendi ülkelerinde mülteci konumuna düşen Gürcüler'i henüz iskan edemeyen ülkenin değişik bölgelerindeki otel, motel ve pansiyonlarda yaşatmaya çalışan Gürcü devletinin Ahıskalılar'ı nasıl iskan edebileceği ise meçhul.

ABHAZYA

"Abhazya Türkiye'yi de vuracak! Abhazya savaşı, Karabağ savaşı kadar Türk kamuoyunun dikkatini çekmedi. Ancak Rus kayığına binen Abhazlar'ı, Moskova bölgedeki Türk-Amerikan nüfuzunun sona erdirilmesi için son zamanlarda araç olarak kullanmaya başladı.

Tbilisi'ye Abhaz sorunun bir günde çözerim' mesajı gönderen Rus lider Putin, buna karşılık, Gürcüstan'ın Türkiye ve ABD ile askeri işbirliği yapmamasının ve ülkede görev yapan Türk askerlerinin geri gönderilmesini istedi. Tbilisi yönetimini korkutan öneriler bununla kalmıyordu. Putin, bir yandan Gürcü vatandaşlarına vize uygulama tehdidinde bulunurken diğer yandan 300 bin Gürcü mülteciye Rus vatandaşlığı vermeyi da önerdi. Bu girişimiyle Gürcüstan'da bulunan 4 askeri üssünün sürekli kalması için geçerlilik kazandırmaya çalışıyor. 1994'te bu üslerin 25 yıl kalması için Şevarnadze'nin imzaladığı anlaşmayı Gürcü parlamentosu onaylamıyor. Parlamento Rus askerinin geri gönderilmesi için oldukça kararlı. Daha önce Batumi'de bulunan Rus Hava İndirme Tugayı, 26. ve 53. Piyade alayları, 1992 ve 1995'te bölgeden gönderilmişti. 10 bin askerin bulunduğu Korpi kod adlı Batumi üssü, Sovyetler döneminde Türkiye'yi hedef alan en önemli askerî birim olarak kullanıldı. Şimdi yerinde yeller esiyor. Buna rağmen Rus 3. ordusu Tbilisi'de, 28. Zırhlı Tümen Ermenilerin yaşadığı Ahalkalaki bölgesinde, çıkarılacağı iddia edilmesine karşın Abhazya'da 5. ordu duruyor"[48].

"Abhazya ile Gürcüstan arasında oluşturulan sınırda şu anda Rus Barış Gücü askeri bulunuyor. Abhazya savaşında 6 bin kişinin komutanlığını yapmış Şevardnadze'nlıı Batı Gürcüstan danışmanı Anzor Margiani, etnik savaşların Gürcüstan'ı zayıflattığını, savaşın Rusya'ya yaradığın söylüyor (.....). Margiani, Türkiye'den savaşmaya gelen Abhazların ortada Müslüman-Hıristiyan savaşı var sandığına dikakt çekiyor ve ekliyor: Böyle bir savaş yok. Abhazların sadece yüzde 10'u Müslüman"[49].

MELUNCANLAR

Onları ilk duyduğumuzda tarifi imkansız sevinçler yaşamıştık. Ermeni ve Rum lobilerinin Batı ülke-

lerindeki etkinliğinden ezelden beri rahatsızdık. ABD'de Abraham Lincoln'den Elvis Presley'e varana dek tanınmış bir çok Meluncan vardır.Onlar sayesinde itibarımız artabilir özellikle bu ülkedeki diasporamızı daha etkin bir şekilde harekete geçirip ülkemiz adına olumlu kararlar alınmasını sağlayabilirdik. Ama hiçbir zaman Türk olabileceklerini düşünen Meluncanlar'ın oradaki diğer Türklerle birleşip ABD'nin bir bölümünde yeni bir Türk devletinin oluşumuna ön ayak olabilecekleri gibi zırva düşüncelere saplanmadık.Gürcüler de Türkiye Gürcülerinden eğer bir şey istiyorlarsa; o da her zamanki gibi saygın insanlar, sadık vatandaşlar olmalar ve Türkiye'yi yüceltmeleridir.

1993 yılında "Gürcüstan Devlet Başkanı Eduard Şevardnadze Türkler için, "Bizkomşuluktan öte kardeşiz" diyordu.Gürcüstan'daki Abhaz, terörü Türkiye'deki bölücü terör örgütü sorunlarına atıfta bulunarak iki toplum arasındaki ayrılıkçılık girişimleri üzerine Türkiye'deki isitkrarın bozulmamasını istediğini belirtiyordu"[50].

Çeşitli Batı ülkelerinde yaşayan hatta yaşadıkları ülkelerin vatandaşı olan Türk kökenli bilim adamları, bürokratlar, siyasetçiler vs. bize nasıl övünç veriyorlarsa Gürcüler de ülkeleri dışında bulunan çeşitli mevkilere gelmiş Gücrü kökenlilerden gururla söz edebilirler. Bu çok da doğaldır. Bu durum değil; aksi durum rasizm (ırkçılık) olarak nitelendirilmelidir.

TÜRKLERİ VE GÜRCÜLERİ BİRBİRİNDEN AYRI DÜŞÜNMEK MÜMKÜN DEĞİL

"Gürcü halkı, kültür ve gelenek bakımından Türk halkıyla aynı coğrafyada, ortak değerler içinde yoğrulmuş, tarih boyunca dıştan gelen tüm baskılara karşı koyarak benliğini koruyabilmiş, büyük saygı duyduğumuz bir toplumdur"[51].

Bu iki millet o kadar iç içedir ve birbirlerini o kadar çok etkilemişlerdir ki her konuda Gürcüler üzerinde Türk tesirini Türkler üzerinde de Gürcü tesirini görmek mümkündür. Türk milliyetçiliğinin temelini atan kişilerde dahi Gürcü etkisi vardır.

"Hüseyin-zade Ali Bey (Dr. Ali Hüseyin Turan) 1.Dünya savaşında Turan Heyeti adı altında Yusuf AKÇURA ve arkadaşlarıyla Avrupa'ya bir propaganda gezisi yaptı. İstanbul, Kafkasya ve Mısır'da çıkan gazete ve dergilerde Türkçülükle ilgili pek çok yazısı vardır. Turan adlı şiiri Gökalp'in meşhur Turan şiirine tesir etmiştir"[52].

"Rusya'dan İstanbul'a gelen Hüseyin-zade Ali Bey, Tıbbiye'de Türkçülük esaslarını anlatıyordu. Turan isminideki şiiri, pan-turanizm idealinin ilk tecellisi idi. Yunan Harbi (1897) başladığı sırada Türk şairi Mehmed Emin Bey:

"Ben bir Türk'üm, dinim, cinsim uludur" mısrası ile başlayan ilk şiirini neşretti. Bu iki manzume, Türk hayatında yeni bir inkılabın başlayacağını haber veriyordu. Hüseyin-zade Ali Bey, Rusya'daki milliyetçilik akımlarının tesiriyle Türkçü olmuştu. Bilhassa daha kolejde iken, Gürcü gençlerinden, son derece milliyetperver olan bir arkadaşı ona milliyet aşkını aşılamıştı"[53]. Ancak ne Hüseyin-zade Ali Bey ne de Gürcü arkadaşı temiz milliyetperver duygularının günün birinde birileri tarafından diğerini yok saymak amacıyla kullanılacağını düşünmemiş olmalıydılar.

"Osmanlılar, yetenekil çocukları devşirerek Müslüman Gürcülerin atalarını yetiştirdi. Daha sonra Müslümanlaşan bu Gürcüler, Türkiye için kanlarını döktüler ve Türk kimliği ile bu vatanın ayrılmaz harcı haline geldiler"[54]. Sağı solu bir yana bırakın Türk nasyonalistleri ve nasyonal sosyalistleri içinde tabandan tavana dek bir çok Gürcü var. "Hatta en iyi Türk milliyetçileri Gürcü Müslümanlar arasından çıktı"[55].

BU İKİ MİLLET O KADAR ÇOK BİRBİRLERİNE BENZİYOR Kİ...

Efsanelere göre Gürcülerle Türklerin kökenleri de aynı. Gürcüler atalarının Nuh Peygamberin oğullarından Yafes olduğunu söylüyor. "Gürcülerin efsanevi cedleri ve Torgoma'nın ikinci oğlu Kartlos, şarkta Tbilisi altındaki Borçalı çayı ağzında Garpta Surami dağlarına kadar olan bölgede yerleşmiş ve Kartveli ismi buradan doğmuştur.İşte Nuh Peygamberin oğlu Yafes oğlu Torgama'nın ikinci oğlu Kartlos'a izafeten Kartveli adı ortaya çıkmıştır[56].

Türkler de öyle. Aşıkpaşazade Osmanlı hanedanı soyunun adlarını şöyle sayıyor: Sultan Korkud, onun babası mücahidler sultanı Sultan Bayazid Han Gazi, onun babası Sultan Mehmed ilan Gazi, onun babası Sultan Murad Han Gazi, onun babası Sultan Bayazid Han Gazi,onun babası Sultan Murad Han Gazi, onun babası Orhan Gazi, onun babası Osman Gazi, onun babası Erdungril, onun babası Süleyman Şah, onun babası Kaya Alp, onun babası Kızıl Buğa, onun babası Bayıntur, onun babası Aykuluk, onun babası Toğar, onun babası Kaytun, onun babası Sunkur, onun babası Bakı, onun babası Sugar, onun babası Tok Temur, onun babası Basuk, onun babası Gök Alp, onun babası Oğuz, onun babası Oğuz, onun babası Kara Han, onun babası Ay Kutluk, onun babası Tuzak, onun babası Kara Han, onun babası Baysub, onun babası Kamarı, onun babası Kızıl Buca, onun babası Yamak, onun babası Başbuğa, onun babası Baybus, onu babası Sevünc, onun babası Çar Buğa, onun babası Kurtulmış, onun babası Karaca, onun babası Amudı, onun babası Karalu Oğlan, onun babası Süleymanşah, onun babası Karahul, onun babası Karluğa, onun babası Yan Temür, onun babası Durmuş, onun babası Çin, onun babası Maçin, onun babası Yafes, onun babası Nuh Aleyhisselam[57].

Yani Gürcüler ve Türklerin efsanevi celleri Nuh'un gemisindeki inananlardan biri değil bizzat Hz. Nuh. Daha ne olsun kökenlerimizi anlatan efsanelerimiz bile benzer. Eğer efsanedir diyorsanız akrabalığı ispat için her iki milletin de Hz. Adem'in neslinden olduğunu söyleyebiliriz. Buna da inanmıyorsanız her iki halk da sudan karaya çıkmış gelişmiş hayat birimleridir. Daha ne diyelim.

ATATÜRK MİLLİYETÇİLİĞİ

"Kemalist devrimciliği nasıl oldu da bir yandan eski usül Batıcılık şekline sokulurken, bir yandan da megalomani ulusculuğu, dünya uygarlığına düşman bir şövenlik haline sokuldu? Atatürk'ün tarih tezi, gerçekten bu muydu?.....Uydurma etimoloji makaleleriyle, akın piyeslerivle gündelik gazetelere kadar taşınan iddialarla, uydurma benzetişlerle meseleyi tanınmaz bir hale getirdiler; hatta görüşe aykırı kavramları da sokarak Atatürk milliyetçiliğinin yerine Zeki Velidi milliyetçiliğinin zeminini hazırladılar"[58].

Atatürk iç yapıda; "Kürtlük, Lazlık, Çerkeslik, vs. gibi ayrılıkların Misakı Millicl bir sentez içinde sadece bir araya, yan yana getirilmesini değil, kaynaştırılmasını ifade eder. Bu etnik birleştirilcilik yanında sosyal birliğe varma çabasını da görürüz. Geri kalmış bir toplum içindeki sosyal, ekonomik, siyasal kümelenişleri, dağılışları,ikileşmeleri ülke planı üzerinde kaynaştırmak isteği O'na her zaman hakim olmuştur. "İmtiyazsız, sınıfsız.."bir toplum formülü bu isteğinin ifadesidir....Türk Milleti,bu kaynaşma temelinc dayanır"[59]. Dolayısıyla Türkiye'de yaşayan herkesin Türk kökenli olduğunu ispata çalışmak abesle iştigaldir.

Anayasada ifadesini bulan Atatürk Milliyetçiliği de Türkiye Cumhuriyeti'ne vatandaşlık bağlarıyla bağlanan herkesin Türk olduğunu vurgular.

Türk kökenli olmayan insanlar Atatürk Milliyetçiliğine, Anayasaya rağmen birileri tarafından Türk olarak kabul edilmiyor. Onlara göre Türk kabul edilebilmek için kökenlerin de illa Türk olduğunun ispatı gerekiyor.

"Ne Mutlu Türk'üm diyene değil de Ne mutlu Türk olana" mı demeliyiz. Böyle düşünenler bunu açıkça ifade etsin! Entegrasyonun olmazsa olmaz şartı aslını inkar mı? Gürcü, Laz, Çerkes, Arap, Ermeni, Yahudi, hani derler ya o 72.5 milletin 71.5'i bu ülke için zararlı mı? Bu gibi yaklaşımlar Türk Milliyetçiliği'ne ancak zarar vermekten başka bir işe yaramaz.

Ne dersiniz insan Atatürkçülüğün değerini daha da iyi anlamıyor mu?

Milli kimliğin uzun bir tarihi yaşamın ve uyumun bir sonucu olduğu unutulmamalıdır. Zira ne milletleşme ne de milli kimlikler sadece ve sadece bir spor takımına transferlerde gözlediğimiz türde bir takım veya toplum anlaşması biçiminde algılanamaz[60].

SORUNLARIMIZ BİLE AYNI

Gürcülerle sorunlarımız bile aynı. Ekonomiyi bir yana bırakın Sovyet döneminde gerçekleşemeyen sosyal, kültürel dejenerasyon ülkenin en ücra köşesine kadar yayılıyor.

Sokaklar caddeler batılı şirketlerin reklam tabelalarıyla dolu.

Orada da kahvehaneler kafe olmuş, bakkal dükkanları market.

Fastfood kültürü zengin Gürcü mutfağını tehdit ediyor. Haçapuri'nin yerini hamburger almış bile.

Eski Doğu Bloku'nun en güçlü sineması yok olmak üzere. Amerikan filmleri vizyonda.

Çok sesli Gürcü müziği artık gençlerden eskisi gibi ilgi görmüyor.

Gürcü aydınları batı dillerinden ithal ettikleri "f" sesi içeren kelimelerle konuşmaya özen gösteriyor ve kendilerine de dinleyenlere de eziyet ediyorlar. Dillerinde bulunmadığı için bir Gürcü'nün"f "sesini çıkarması bizim Arapça'daki "ayn" sesini çıkarmamız kadar zor. "p" sesi ise zaten "f" yi karşılar.

Ve daha niceleri.....

POSOFLU OLMAK GÜRCÜLER ÜZERİNE YAZMAK İÇİN BİR AYRICALIK MI?

M.Faliretlin KIRZIOĞLU; Yunus ZEYREK'in Gürcistan, Acarlstan ve Türkiye adlı kitabına yazdığı Takdim bölümünde Yunus ZEYREK'in Posoflu olduğunu daha ilk paragrafta belirtiyordu[61]. Kendisi de kitabında "Bu satırların yazarı Posofludur ve Acara sınırındaki bir köyde doğup büyümüştür" diyerek bunu pekiştiriyordu[62]. Ayrıca Posofluların Gürcüleri sevmediğini de özellikle yazmıştı[63].

Bir web sayfasında da bir yazar "Bu yazıda Istısmara yönelen olumsuz propagandalara karşı, konu hakkında uzman olan ve kendisi de bizzat Ardahan'lı olan Yunus Zeyrek'in "Gürcistan, Acarlstan ve Türkiye" adlı kitabına dayanarak sağlıklı bilgiler sunmaya çalışacağız". diyordu[64]. Sağlıklı bilgiler verirken muhtemelen Posof yerine yanlışlıkla Ardahan kelimesini kullanmıştı. Posoflu olmak Gürcüler üzerine yazı yazmak için bir ayrıcalık mıydı? Yoksa daha mı inandırıcı oluyordu? Bir Çorumlu gerekli bilgi ve belgeleri toplayıp yazsaydı ehemmiyeti olmaz mıydı?

FARKINDA OLMASAK DA ASLINDA SORUN ÇÖZÜLMÜŞ MÜ NE?

Müslüman Gürcülerin Gürcü olmadıklarını ispatlamaya çalışırken Yunus Zeyrek şöyle diyordu: "Halbuki Gürcü adı, Acara halkını ifade etse de asla Kartvel halkını ifade etmez"[65]. O halde tümünü ısrarla Acaralı olarak adlandırdığı Müslüman Gür-

cülerin Gürcülüğü konusunda kuşkusu kalmamış olmalı. Artık Hıristiyan Gürcülerin kim olduklarını anlatmaya çalışması gerekiyor. Bütün dünya Almanları Alman, German gibi adlarla anarken Almanlar kendilerine Deutsch diyorlar. Gürcüler de böyledir. Onlar kendilerine Kartveli derken tüm dünya onları Gruzi, Gurci,Gürcü,Georgian gibi adlarla anıyor.

Objektif bakmadığımız sürece çelişkileri yaşamaya devam edeceğiz galiba.

BİRAZ DA KİŞİSEL OLACAK BELKİ AMA.....

Yunus Zeyrek; Gürcüstan, Acaristan ve Türkiye adlı kitabında beni din gerçeğini kabul etmeyen bir ideolojiye bağlılığı bilinen bir kişi olarak tanımlamış[66]. Burada Zeyrek'in din gerçeğini kabul eden kişinin portresini çizmediğinden yorum yapmak istemiyorum. Bunun nasıl böyle bilindiği ise belirsiz. Ancak bu Posoflu tahir efendi eğer Müslüman'sa bilmelidir ki küfr içredir. Kul hakkı taşımaktadır. Tövbe istiğfar getirmeli ve helalleşmelidir.

"Ey iman sahipleri! Allah yolunda gaza için dolaştığınızda, iyice anlayıp dinleyin de size selam verene/barış teklifi sunana sen mümin değilsin demeyin. İğreti hayatın menfaatine göz dikiyorsunuz ama Allah katında çok ganimetler vardır. Önceden siz de öyle idiniz ama Allah size lütufta bulundu. O halde iyice araştırın, anlayıp dinleyin. Çünkü Allah, yapmakta olduklarınızdan haberdardır"[67].

SONUÇ

Belirttiğimiz üzere Türkler ve Gürcüler akraba milletler. Ancak elbette bu bizi Gürcülerin Türklerden veya Türklerin Gürcülerden türediği, yani yumurta mı tavuktan yoksa tavuk mu yumurtadan çıktı tartışmasına götürmemeli. Kültürlerin oluşmaya başladığı dönemlerde Gürcü ve Türk kardeşlerin yolları kısmen ayrıldı sonra tekrar karşılaştılar ve yine ilişkiye girdiler. Geçen süreç içinde aralarında farklılaşmalar olduğu gibi bir takım ortak yönleri de koruyabildiler.

Türk babasoylu olmasına rağmen kendisini Gürcü kabul eden, Gürcü babasoylu olmasına rağmen kendisini Türk addeden, kendisini hem Türk hem Gürcü gören milyonlarca insan var. Bu iki millet et ve kemik gibi. İşte araştırmalarımız bu sosyo-kültürel özelliklerı tespite yönelik. Paranoyaya düşmeye ya da kamuoyunu yanıltmaya gerek yok. Ne aklıselim Türkiye Gürcüleri, ne aklıselim Gürcüstan Gürcüleri, ne de başka ülkelerde yaşayan aklıselim Gürcüler faklı bir olguya yönelmediler/yönelmiyorlar. Tıpkı aklıselim Türklerin yönelmedikleri gibi.

Telmuraz Mibçuani ve Zurab Kaplanidze bakın ne diyor; "Canımdan, kanımdan olan insanlara sarılmak ve kardeşimi bulabilmek için daha ne kadar İsa'ya ya da Muhammed'e yalvarmam gerekiyor..Bu kardeşsizlik, benim vatanımı mahvoluşa kadar götürdü"[68] ve sürdürüyorlar "İnanıyorum ki tarihin yeni bulguları, sizin destekleriniz ve anlayışınızla, Türk halkıyla aramızdaki akrabalığı, kan birliğini, bilimsel anlamda din birliğini canlandıracaktır"[69].

Tüm Gürcüstan gibi; Acara bölgesinin de Çarlık Rusyası'nın ardından Bolşevik işgaline düşmesinden dolayı, kendi çektiği acıları ifade eden bir Türk ozanın şu dizeleriyle satırlarıma son veriyorum.

ACARA DESTANI

Yine bir destanı eyledim telif
Dinlesin lhvanlar işin Acara
Karalar giydi hep self ü salif
Bozuldu askerin kışın Acara

Soğuktan üşüdü bütün elleri
Lal oldu ağzında şirin dilleri
Ağası paşası gökçek kulları
Ağlar toprak ile taşın Acara

Bir takımı bu tarafa geldiler
Çel çocuğu ağlar sızlar kaldılar
Komünistler yine murad aldılar
Kamusu takipte peşin Acara

Onlar büktü Acara'nın belini
Gece gündüz ağlar kızı gelini
Şimdi düşmanların yiyer malını
Gören gözden töker yaşın Acara

Belki Hak Taala sabırlar vere
Ortaklık düzelüp bulalar çare
Yine millet ile dola Acara
Ötüşsün bağlarda kuşun Acara

Takat ermez idi senin zoruna
Bolşevik'in hayıf düştü toruna
Düşen günden zalim Urus şerrine
Haram oldu ekmek aşın Acara

Noksani de çok meraka dalmıştır
Çok kimseler kendin oda salmıştır
Senin işin bir Allah'a kalmıştır
Dahi görmez eş yoldaşın Acara
Posoflu Noksani
1976 [70]

İşte biz böyle iki kardeş ve komşu milletiz, birbirimiz için ağlayan.

Selam ile...... Kalın sağlıcakla.....

1 Arslan TEKİN Türkiye Sınırsız Komşu Gürcistan, 15 Şubat 1999
2 Yavuz DONAT Kraliçe Tamara'nın Ülkesinden, Sabah, 15 Ocak 2000
3 Serdar ERBAŞ Türkiye'de Barış Kafkaslar İçin Önemli, Yeni Yüzyıl
4 Bülent TURGUT, "Hedef 500 Okul", Zaman, 21 Ocak 1998
5 www.cankaya.gov.tr/KONUSMALAR/29.01.2001-150.html
6 Bkz. Yunus ZEYREK, "Bir Derginin Zararlı Faaliyetleri", Türk Yurdu, Sayı 135
7 Faruk ARSLAN "Diziler", Zaman, 25 Temmuz 2000
8 Peter Alford ANDREWS, Türkiye'de Etnik Gruplar, İstanbul, 1992 s.249
9 Fevzi ÇELEBİ, Gürcistan ve Gürcüler Hakkında Yorumlar Üzerine Çeneburi.S.32.
10 Bkz.Fevzi ÇELEBİ, a.g.m.
11 Osmanlıların Çürüksu olarak adlandırdığı bölgenin halkı
12 Günümüzde Azerbeycan topraklarında Saingilo adı verilen topraklarda yaşayan Gürcüler
13 J.STALİN, Marksizm ve Ulusal Sorun ve Sömürge Sorunu, Sol Yayınları, Ankara, s.60
14 Bkz.Fevzi ÇELEBİ, Gürcistan'ın Kazan Biz Kepçe, Çeneburi. S.19-21.Fevzi ÇELEBİ, Gürcistan ve Gürcüler Hakkında Yorumlar Üzerine Çeneburi. S.32.
15 J.STALİN, a.g.e, s.60
16 Bkz.Yunus ZEYREK "Gürcistan, Acaristan ve Türkiye" ile Yunus ZEYREK "Acara ve Acaralılar", Tarih ve Toplum Dergisi, Temmuz, 2000, sayı 199
17 Bkz.Fahrettin ÇILOĞLU İstiklal Savaşı Sözlüğü, Doğan Kitap, İstanbul, 1999s.197-198
18 Bkz. M. Kemal ATATÜRK, Nutuk, Sabah, İstanbul s.585
19 Rıza NUR, Hayat ve Hatıratım, Altındağ Yayınevi, İstanbul, 1967 c.III s.812
20 Fevzi ÇELEBİ, Kendinden Kaçış Özüne Yakalanış mı? Çeneburi sayı28
21 Demirtaş CEYHUN, Ah Şu Biz Göçebeler, s.203, Sis Çanı Yayınevi, İstanbul 1994s. 203
22 Bkz Yakup Kadri KARAOSMANOĞLU
23 Arslan İ.AÇINBALA, Bir Mektup, Çeneburi, S.11-12
24 Rıza NUR, a.g.e.,s.599
25 Rıza NUR, a.g.e.,s.396
26 Rıza NUR, a.g.e.,s.643
27 Rıza NUR, a.g.e.,s.881
28 Yunus ZEYREK, Acara ve Acaralılar, Tarih ve Toplum Dergisi, Temmuz 2000 sayı 199
29 Hüsamettin M.KARAMANLI, İslam Ansiklopedisi, Gürcüstan Maddesi.Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul 1996
30 Alexsandre Grigorianlz, Kafkasya Halkları, Yeni Binyıl Yayınları, s.210-211
31 Bkz.Fahrettin ÇILOĞLU, Gürcülerin Tarihi, Ant Yayınları, İstanbul 1993 s.59
32 KAlexsandre Grigorianlz a.g.e. s.212
33 Doğan AVCIOĞLU, Türklerin Tarihi, cV s.2023-2024, İstanbul, 1998
34 Demirtaş Ceyhun, a.g.e, s. 198
35 George Hewitt, "Çeçenler ve Komşuları", Kafkasya Yazıları,s.2
36 Bkz. Orhan TÜRKDOĞAN, Etnik Sosyoloji, Timaş Yayınları, İstanbul 1998s. 98
37 Orhan TÜRKDOĞAN a.g.e. s. 470-471-472
38 Orhan TÜRKDOĞAN a.g.e. s. 8-12-16-75-112
39 Orhan TÜRKDOĞAN a.g.e. s. 98
40 Bkz. Nesrin AYTEKİN, 1990'larda Türkiye'de Gürcü Kimliğinin Yeniden İnşası Süreci ve Gürcü Entellektüeller, Çeneburi, s.38
41 Kamuran GÜRÜN, Türkler ve Türk Devletleri Tarihi, (İkinci Basım) Bilgi Yayınevi ,İstanbul 1984,s.261
42 Kamuran GÜRÜN, a.g.e,s.323
43 Ali M. DİNÇOL, Geç Hititler, Anadolu Uygarlıkları Ansiklopedisi, C.1 s 122 Görsel Yayınlar, 1982s. 122
44 Veli SEVİN, Frigler Anadolu Uygarlıkları Ansiklopedisi, C.2 s 233 Görsel Yayınlar, 1982 s. 233
45 Oğuz ÇETİNOĞLU, Ahıska Türkleri, Orkun, Sayı : 13
46 ArslanTEKİN, a.g.m
47 Ali Aslan KILIÇ, "Meskетler Topraklarına Dönecek", Zaman 28 Şubat 1996
48 Faruk ARSLAN, Diziler, Zaman, 26 Temmuz 2000
49 Faruk ARSLAN a.g.m,
50 Hürriyet, 5 Şubat 1993
51 www.cankaya.gov.tr/KONUSMALAR/29.01.2001-150.html
52 Bkz. Ziya GÖKALP, Türkçülüğün Esasları, Mehmet KAPLAN'a ait Notlar Bölümü, Devlet Kitapları İstanbul 1970s, 217-218
53 Ziya GÖKALP a.g.e.s. 9-10
54 Faruk ARSLAN, "Diziler", Zaman, 25 Temmuz 2000
55 Faruk ARSLAN a.g.m.
56 Ahmet ÖZKAN, Gürcistan, İstanbul 1968s. 64
57 Aşıkpaşaoğlu Tarihi, Devlet Kitapları, İstanbul 1970s. 4-5
58 Niyazi BERKES, Batıcılık,Ulusçuluk ve Toplumsal Devrimler, C. II Cumhuriyet Kitap, s194-195
59 Tarık Zafer TUNAYA, Devrim Hareketleri İçinde Atatürkçülük, Cumhuriyet Kitap, 1997 128-129
60 Orhan TÜRKDOĞAN, Orkun, "Türk Kimliği", Sayı: 13
61 Bkz.Yunus ZEYREK, Gürcistan, Acaristan ve Türkiye, Takdim Bölümü
62 Yunus ZEYREK a.g.e. s. 41
63 YunusZEYREK a.g.e. s. 41
64 http://members.nbci.com/karadniz/Gurgc-Acara.htm
65 Yunus ZEYREK a.g.e. s. 16
66 Bkz. Yunus ZEYREK a.g.e. s. 17
67 Kur'an-ı Kerim, Nisa Suresi, 94. Ayet Türkçe Çevirk Yaşar Nuri ÖZTÜRK
68 Teimuraz MİBÇUANİ-Zurab KAPİANİDZE "Sümer ve Gürcü Alfabelerinin Karşılaştırılması", Çeneburi, Sayı 11
69 Teimuraz MİBÇUANİ - Zurab KAPİANİDZE a.g.m.
70 Yunus ZEYREK a.g.e. s. 68-69

Gürcüstan'da Osmanlı Çalışmaları-3

Nodar ŞENGELİA

(Geçen sayıdan devam)

Evliya Çelebi, o dönemde bazı Gürcüstan prenslerinin Trabzon pasası ve gencide Osmanlı İmparatorluğu'yla olan politik ilişkileri şeklinin belirlenmesi hakkında bilgiler vermektedir.

Evliya, Abaza halkının kökleri, Abaza ülkesinde yaşayan boylar konusu üzerinde de durmaktadır. Evliya, Paşa nehrinde 42 günlük yaya yolunda bulunan Arap kalesi limanına kadar olan bölgeyi Abaza toprakları olarak tanımlamaktadır. Evliya, Abaza ülkesinde yaşayan boyları saymakta ve tanımlamaktadır. O, Çaci, Arlan, Çand, Büyük Çand, Geçi, Arta, Karışı, Soça, Camba, Buzduk, Usupiş, Aşgili, Souksu, Kutasi boylarını tanımlamaktadır. Evliya, dağda ve deniz kıyısında yaşayan 25 Abaza boyunu isimlendirmektedir. Abaza boylarının tarihi konusunda Prof. G. Ançabadze'nin ilgi çekici araştırması vardır.[21]

Evliya'nın anlattığı herşeyi burada tartışmak zordur. Eserinde bulunan Gürcüstan ve Güney Kafkasya ülkeleri hakkındaki bilgiler bizim için özellikle çok ilgili çekicidir. Evliya, Gürcüstan topraklarını dolaşmış, birçok politik olaya şahitlik etmiş ve içinde bulunmuştur. Kendisinin yazdığı, tarihi değer taşıyan olayların çoğu eserine girmiştir. Bunları gözönüne almak, tarihin birçok dalındaki araştırmacılar için mutlaka gereklidir.

XVII. yüzyılın ikinci yarısında, tanınmış Osmanlı tarihçisi Ahmet İbn Lütfüllah (1630-1702)'ın çalışmaları vardı. Kendisi Müneccim Başı olarak tanınıyordu. Arapça olarak yazılan "Cami Ad-Duval" (Hanedanlar Dergisi), eseri ona aittir. Bu eser temelde, kendinden önceki tarihçilerin eserlerinin bir derlemesi niteliğindedir. Eser, bu özelliğine rağmen, yakındoğu ülkeleri tarihinin öğrenilmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Günümüzde kaybolmuş sayılan 70'ten fazla kaynağın ismini vermesi, Müneccim Başı'nın eserinin değerini arttırmaktadır. Onun eseri 1720-1730 yılları arasında üç cilt halinde Türkçe'ye çevrildi. Bu üç cilt 2200 sayfadan oluşmaktadır.

Müneccim Başı'nın yaşamı, çalışmaları ve bir kaynak olarak eserinin önemi hakkında oldukça ilgi çekici literatür bulunmaktadır. Şunu da belirtmek gerekir ki, Müneccim Başı'nın XI-XIII.yy. Tbilisi tarihi hakkındaki bilgileri Gürcü historiyografisinde ilk olarak R. Kiknadze'nin ilgisini çekmiş, onu Gürcüceye çevirmiş ve diğer doğu ilk kaynaklarıyla karşılaştırmıştır.[22]

Müneccim Başı'nın Gürcüstan hakkında verdiği bilgiler çok ilgi çekicidir. Eserinde, XI-XVII.yy. Gürcüstan'ı hakkında bol bol ilgili çekici bilgiler bulunmaktadır. Müneccim başı, bizlere Selçuklu-Gürcüstan ilişkileri, Anadolu'nun bazı politik birimlerinin Gürcüstan'la olan ilişkileri hakkında da bilgiler vermektedir. Osmanlı-Gürcüstan ilişkilerinin bazı momentlerine özellikle geniş yer vermiştir. Giorgi Saakadze'nin yaptıkları hakkında da bizlere çok ilgili çekici bilgiler vermektedir. Osmanlı İmparatorluğu'nda yaşadığı son günlerine ve Gürcü politik çalışmalarına değinmektedir. Yazar bu konuda da kendinden önceki ve kendi zamanındaki resmi Osmanlı tarihçilerinden yararlanmaktadır.

21 G. Ançabadze, Kafkasya Dağlı halklarının tarihi için bir kaynak olan Evliya Çelebi'nin "Seyahatnamesi". Tbilisi, 1975. Elyazması. Aynı kişi, Evliya Çelebi, Abhazya ve Abazalar Hakkında. "Alaşara" Dergisi, No 1975/Abaza Bilinde/

Aynı kişi. Kafkasya Dağlı halkları tarihi için bir kaynak olan Evliya Çelebi'nin "Seyahatname"si "Matsne". N-4, 1974

Aynı kişi, XVII yüzyılın Türk gezgini Evliya Çelebi'nin Kafkasya hakkındaki matzeneleri, Turizm ve Gezi için Bilimsel Yorum Metinleri, Sohumi. 1975/Rusça/

Aynı kişi, Evliya Çelbi'nin Dağıstan hakkında verdiği bilgiler. Tsadaısa Dil, Tarih ve Edebiyat Enstitüsü Çalışmaları. Mahaçkale cilt III. 1975

Aynı kişi. Evliya Çelebi'nin Kubanşiklta Noğaçiler hakkında verdiği bilgiler. "Türkoloji Dergisi". 1976. Moskova. 1978

22 R. Kiknadze. 11-13. yy. arası Tbilisi tarihi İv. Cavahişvili Tarihi Enstitüsü Çalışmaları Cilt: V. Bölüm 1 Tbilisi 1960 s. 110-119

23 N. Şengelia. Osmanlı Tarihçisi Müneccim Başının. Lala Mustafa Paşa'nın Güney Kafkasya ülkelerinde yaptığı savaş hakkında verdiği bilgiler.Gürcü Kaynak Bilimi. s: 133-152. Tbilisi, 1968

Müneccim Başı'nın Gürcüstan ve Kafkasya hakkında verdiği bilgiler Prof. N. Şengelia tarafından Gürcüce'ye çevrilmiştir. Türkçe metin, Gürcüce çevirisiyle beraber Gürcüstan Bilimler Akademisi, Gürcüstan hakkındaki yabancı kaynaklar komisyonunda korunmaktadır. Bir bölümü de basılmıştır.[23]

Sultanın kapısının ilk tarih yazarı Mustafa Naîma idi (1655-1716). Onun zamanında Osmanlı İmparatorluğu'nun kapısında, ilk kez tarih yazarlığı görevi oluşturdu. Bu, XX. yüzyılın son çeyreğine kadar sürdü. Mustafa Naima, resmi histrolyografi görevinde bulunduğu zaman kendinden önceki kaynaklar-Katip Çelebi, İbrahim Peçevi ve diğerlerinin eserlerinden bol bol yararlanıyordu ve sık sık onları kaynak gösteriyordu. Gürcüstan hakkında bilgiler verirken de Katip Çelebi ve İbrahim Peçevi'nin eserlerindeki bilgilerden yararlanmış ve onları kaynak olarak göstermiştir.[24] Naima, İ. Peçev'in eserinden farklı özellikteki bilgileri, özellikle İran-Osmanlı savaşlarıyla ilgili olanları anlatmaktadır. Ayrıca, kendisi, İ. Peçev'in, G. Saakadze'nin bazı olaylarının içinde bulunduğunu ve şahit olduğunu biliyordu. Örneğin, belirtilğine göre, G. Saakadze'lnn adamları Hüsrev Paşanın yanına gelip ondan, Gürcüstan ve Şirvan'da savaşmasını istedikleri zaman Peçevi de bu görüşmede bulunuyormuş. Bundan sonra yazar, Peçevi'nin eserinden tüm sayfaları kendi eserine almıştır. Naima, Osmanlı devletinin resmi dairelerinde korunan her türlü Türkçe belgesel malzeme ve kaynaklara ulaşabiliyordu. Naima'nin tarihi, Osmanlı tarihi için mükemmel bir kaynak olarak kabul edilmektedir. Gürcüstan tarihi açısından da önemi küçümsenemez. Çünkü eserin çeşitli yerlerinde Gürcüstan hakkında bol bol bilgiler bulunmaktadır. Aynı şeklide, Gürcüstan'a komşu olan ülkeler hakkında da dikkate değer bilgiler vardır. Olaylar genellikle XVII. yüzyılın ilk yarısını kapsamaktadır ve Güney Kafkasya halklarının tarihini, bitmeyen İran-Osmanlı savaşlarının ışığında yansıtmaktadır. Naima'nin İran-Osmanlı savaşları ve barış anlaşmaları hakkında verdiği bilgiler güvenilir ve çok ilgi çekicidir. O, olayları tam olarak ve kısmen objektif olarak yansıtmaktadır. Özellikle savaşların sürecini yazmak onu çok etkilemektedir. Gürcüstan tarihinin bazı konularını doğrulamak ve incelemek açısından Naima'nin verdiği bilgilerin önemi büyüktür.

Silahdar Fındıklılı Mehmet Ağa, XVII-XVIII. yüzyılları arasındaki Osmanlı historiyografisinin tipik temsilcisidir. Kendisi, sultanın verdiği görevle 1654-1694 yılları arasındaki Osmanlı tarihini yazmıştır. Bu esere "Zelli Fezleke" ismini vermiştir. Bu eser, Katip Çelebi'nin eseri "Fezleke"nin devamı niteliğini taşımaktadır. Yazar, eserin ikinci ve üçüncü bölümlerinde Gürcüstan'a değinmektedir. Özellikle zamanın Batı Gürcüstan krallık prensliklerini durumları ve başındakilerin Osmanlı sınırındaki paşalarla Osmanlı sultanın arasındaki ilişkiler üzerinde durmaktadır. Aynı zamanda, bizlere Batı Gürcüstan krallık-prensliklerinin birbirleriyle olan ilişkilerini de anlatmaktadır. Yazar burada bizlere Kutaisi kalesinin Osmanlı askerlerince yıkılışı kalenin savunmasında Batı Gürcüstan krallık-prensliklerinin görev alışı ve onların Osmanlı askerleriyle yaptığı görüşmeler hakkında da bilgiler vermektedir. Fındıklılı'nın eserinde bulunan bilgiler henüz Gürcüce'ye çevrilmemiş ve yayınlanmamıştır.

Mustafa Naima tarihinin kronolojik devamını Mehmet Raşit yapmıştır. Mehmet Raşit XVII. yüzyılın son üçte biri ve XVIII. yüzyılın ilk üçte biri hakkında bilgiler vermektedir. Kendisi, aynı zamanda, Naima'nın görevi olan resmi tarih yazarlığına getirilmiştir. Naima'dan sonra Raşid resmi tarih yazarı olmuştur. Onun tarihi 1660-1772 yıllarını kapsamaktadır. Çok ilginçtir ki, şimdiye kadarki tarihçiler genellikle Doğru Gürcüstan'ı anlatırlarken, ilk olarak Raşid sadece Batı Gürcüstan tarihini aktarmayı yeterli görmüştür. XVII. yüzyılın ortalarına kadar Osmanlılar'ın dış politikasında Batı Gürcüstan konusu yeterince gündemde değildi. Osmanlılar'ın nasıl dikkatini Doğu ve Güney Gürcüstan çekiyordu? Çünkü buralarda olası Kızılbaş hakimiyeti söz konusuydu. 1639 yılında İran-Osmanlı barış anlaşmasına İran imza attıktan sonra Osmanlılar'ın Doğu Gürcüstan'a olan ilgileri azaldı ve Batı Gürcüstan'a büyük önem vermeye başladılar. Osmanlı hükümeti, İran'ın Batı Gürcüstan'la ilgili taleplerde bulunmasından korktuğu için buraya özel bir önem veriyordu. XVII. yüzyılın ikinci yarısında Rusya'nın Karadeniz havuzuna yönelmesi yüzünden, Osmanlılar için Batı Gürcüstan'ın önemi daha da artmıştı.

24 Naima'nın eserinde, Gürcüstan ve Güney Kafkasya ülkeleri hakkındaki verdiği bilgiler Gürcüce'ye çevrilmiş ve yayınlanmıştır. S.Cikia, Büyük Savaşçı'nın Osmanlı devletindeki son günleri hakkındaki bilgiler. Enimki Bülteni, XIII. 1942. Tbilisi, 206-207. S.Cikia, "XVI. yy. Gürcüstan Tarihinden Epizod". Gürcüstan ve Güney Kafkasya tarihi malzemeleri Bölüm 31, Tbilisi 1954.

N. Şengelia, "Türk tarihçisi Mustafa Naima'nın Giorgi Saakadze hakkında verdiği bilgiler" Gürcüstan ve Kafkasya tarihi malzemeleri bölüm 33. Tbilisi. 1960.

Mustafa Naim'in Gürcüstan ve Güney Kafkasya Ülkeleri hakkında verdiği bilgiler. Türkçe metni. Gürcüce çevirisi, dipnotları ve yorumlarıyla Nodar Şengelia yayınlamıştır. Tbilisi, 1979.

Raşid'in tarihinden anlaşılıyorki, Osmanlılar Gürcüstan'a pek sağlam bir şekilde yerleşememişler. Raşid, Osmanlıların Batı Gürcüstan krallık-prenslikleriyle olan ilişkileri hakkında dikkate değer bilgiler vermektedir. Osmanlı hükümeti, sultana hediye olarak kadın ve genç erkekleri İstanbul'da satıp ve bedelleriyle Gurla'dan alınan cizyeyi devlet hazinesine koydu. Bu olayda, cizye yerine sultana hediyeler gönderen Gurya'yla sultanın ilişkileri açıkça görülmektedir. Sultan, Guria'yla olan ilişkilerini cizye vermesi koşuluyla sürdürüyordu. Guria ise bunu kabul etmiyor, eşit statüde olmak koşuluyla ilişkiyi sürdürmek istiyor ve eşit statüde iki ülke gibi sultana hediyeler gönderip hiç bir borç kabul etmiyordu:. Guria'nın bu davranışını Osmanlı hükümeti keyfi bir davranış olarak kabul edip işgal edilen ülkenin Osmanlı hükümeti önünde görevini yapmayışı olarak yorumlamıştır.

Raşid Batı Gürcüstan krallık-prenslikleri tarihi hakkında önemli bilgiler vermektedir. Aynı zamanda Çıldır vilayetinin yönetim düzeni ve politik tarihinin bazı momentleri hakkında da dikkate değer bilgiler vermektedir.[25]

Raşid'in tarihinin kronolojik devamını Çelebizade İsmail Asım Efendi yapmıştır. Kendisi, tarihte, şair ve tarihçi olarak bilinmektedir. Çelebizade 1722-1729 yılları arasındaki olayları yazmıştır. Çelebizade'nin eserinde, 1723-1729 yılları arasındaki Gürcüstan'da Türklük konusunu incelemek açısından önemli bilgiler yer almaktadır. Eserinde, Gürcüstan'da olan olaylar detaylarıyla kayıtlıdır. O, Raşid'den farklı olarak, Doğu Gürcüstan'ın yanı sıra Batı Gürcüstan, özellikle Aphazya hakkında geniş bilgiler vermektedir.

Çelebizade eserinin başlarında, 1722 yılında Osmanlı askerlerinin Tbilisi ve Gori kalelerini alışı, Vahtangi'nin Osmanlılara boyun eğdiğine dair gönderdiği haber hakkında ayrıntılı bilgiler vermiştir. Osmanlılar, bu olayı, büyük bir bayram havasında kutladılar. Çelebizade, Osmanlılar'ın Sığnagi'li Ermenileri katletmesi hakkında da ayrıntılı bilgiler vermektedir. Onun verdiği bilgiler, Osmanlılara karşı Aphazya'da düzenlenen ayaklanmanın incelenmesi açısından da ilgi çekicidir. Yazar, Aphazların savaşına eşkiya savaşı demektedir. Çelebizade, Osmanlılar Sohumi kalesini inşa ederlerken, Aphazların onlara denizden ve karadan nasıl saldırdıklarını anlatmaktadır. Osmanlılar tüm güçlerini toplamak ve İmereti kralı ile Dadiani'den yardım istemek zorunda kaldılar. Sonunda Osmanlılar Aphazları yenmeyi ve Osmanlı hakimiyetini tanımalarını sağlamayı başardılar.

Çelebizade'nin esir satışıyla ilgili verdiği bilgiler de oldukça ilgi çekicidir. Şunu da belirtmek gerekir ki, Çelebizade'nin eserinde yer alan bilgiler 1722-1729 yılları arasındaki Gürcüstan ve Güney Kafkasya ülkeleri açısından, bu ülkelerin tarihleri için önemli ve çok güvenilir bir ilk kaynaktır. Onu çevirmek, yorumlamak ve yayınlamak ise yararlı bir çalışmadır.[26]

Çelebizade'nin eserini kronolojik olarak Subhi, Sami ve Şakir devam ettirmişlerdir. Onların eseri "Tarih-i Subhi" ismiyle bilinmekte ve 1730-1743 yıllarında geçen olayları kapsamaktadır. Aslında, onların eserinde Gürcüstan'la ilgili çok az bilgi bulunmaktadır ancak, Güney Kafkasya ülkelerinin tarihi açısından önemli bir yeri vardır. Onlar, Ermenistan ve Azerbaycan hakkında bilgiler vermektedirler. Bunun, belirtilen ülkelerin tarihinin araştırılması açısından dikkate alınması gerekir. Eserde, Rus-Osmanlı ve Ruslar'ın Güney Kafkasya ülkeleriyle olan ilişkileri hakkında ilgi çekici bilgiler bulunmaktadır.

XVIII. yüzyılın Osmanlı historiyografisinin önemli temsilcisi Çeşmi-Zade Mustafa Reşid'dir. (-1770). Kendisi, bir süre resmi tarihçiydi. 1766-1768 yılları arasındaki tarihi olayları yazmıştır. Bu görevde bulunduğu sırada maizemeleri biriktirdi ve Gürcüstan ile diğer ülkelerin tarihlerini yazdı. Batı Gürcüstan krallık-prensliklerıyle ilgili bilgiler burada bulunmaktadır. Kendinden sonraki tarihçi Vasıf (1738-1806), onun eserinden yararlanmıştır. Vasıf'ın mükemmel kaynaklarından birini Çeşmi-Zade'nin eseri oluşturmaktadır. Vasıf, Gürcüstan hakkındaki bilgileri, özetle, İmereti kralı I. Solomon'un 1766-1768 yıllarındaki Osmanlılar'la olan ilişkileri konusunu anlatırken de, Gürcüstan'ın bolca anlatıldığı Çeşmi-Zade'nin eserinden yararlanmıştır.

Osmanlı historiyografisinin temsilcilerinden biri de Ahmet Vasıf'tır. Ahmet Vasıf, İzi'nin yazdığı Osmanlı tarihinin devamını yazmıştır. Vasıf sultanının kapısının tarihçisi olarak her türlü belge ve nakli kaynaklara ulaşabiliyordu. Birçok önemli olay görmüştü ve birçok olayın da içindeydi. Tüm bunları eserinde ayrıntılarıyla anlatmıştır. Vasıf'ın Gürcüstan hakkında verdiği bilgileri Çeşmi-Zade Mustafa Reşid'in eseriyle karşılaştırdık ve Vasıf'ın bu ilgi çekici dönemi yazarken Çeşmi Zade Mustafa Reşid'in eserinden kaynak olarak yararlandığı ortaya çıktı. Vasıf, Çeşmi-Zade Mustafa Reşid'in Gürcüstan hakkında verdiği bilgileri oldukça kısaltmıştır.

25 Raşid'in Gürcüstan ve bazı komşu ülkeler hakkında verdiği bilgiler. Türkçe metin/gürcüce çevirisi. tahlil ve dipnotlarla ????? yayınlamıştır. Tbilisi 1976.

26 Çelebi-Zade'nin eserindeki Gürcüstan hakkındaki bilgilerin ufak bir bölümü basılmıştır. Bak., Nodar Şengelia, Osmanlı tarihçisi Çelebi-Zade. Tbilisi ve Gori Kalelerinin işgali hakkında. "Doğu Filolojisi", III. Tbilisi, 1973.

O, Çeşmi-Zade Mustafa Reşid'in belirttiği İmereti-Gurla-Samegrelo prensleri ve ileri gelenlerinin isimlerine genellikle yer vermemektedir. Çelebi-Zade Mustafa Reşid'in tarihinin bilimsel olarak incelenmesi-yorumlanması ve yayınlanmasının. Vasıf'ın verdiği bilgileri daha da pekiştireceğini ve tamamlayacağını düşünüyoruz.[27] Vasıf'ın eserinde XVIII. yüzyılın 60'lı yıllarındaki Gürcüstan hakkında çok ilgi çekici bilgiler bulunmaktadır. Vasıf, bizim için ilgili çekici olan bilgilere daha çok eserinin ilk cildinde yer vermiştir.

A. Vasıf'ın Gürcüstan hakkında verdiği bilgiler, dolaylı yoldan yani, Hamer'in yaptığı çalışmalara dayanarak historiyografimizde kısmen bilinmiyordu.[28] Buna rağmen, Vasıf'ın eserinde yer alan Gürcüstan hakkındaki bilgilerin, XVIII. yüzyılın ikinci yarısındaki Batı Gürcüstan tarihiyle ilgilenen araştırmacılara bazı yararları dokunabilir.

Ataula Mehmet Şanl-Zade tanınmış bir Türk tarihçisidir. 1808-1821 yılları arasındaki Osmanlı tarihini yazmıştır. Bu eserinde yazar, deneyimlerini, gözüyle gördüğü ve içinde bulunduğu olayları yazmıştır. Bu çalışma, dört ciltten oluşmaktadır. Bu çalışmada Gürcüstan hakkındaki bilgilere bol bol yer verilmiştir. Batumi ve Potl'nin durumlarını yansıtan olaylar anlatılmıştır. Yazar, Gürcüstan köylüsünün durumu, İmereti kralı II. Solomon hakkında geniş bilgiler vermektedir. Eserde, sultanın II. Solomon'a gönderdiği fermanın kopyası da bulunmaktadır.[29] Burada, Gürcüstan'la ilgili başka bilgiler de vardır. Yazar, Gonio kalesinin ve Çıldır eyaletinin durumları hakkında bilgiler vermektedir. Onun verdiği bilgiler Gürcü historiyografisinde bilinmemektedir.

XVII-XIX. yüzyılları Osmanlı historiyografisinin ünlü temsilcisi Feraizi-Zade Mehmed Said Efendi'dir. İki ciltlik derleme çalışmasında Gürcüstan hakkında bol bol bilgi bulunmaktadır. Birinci ciltinde 1440 yılında Osmanlılar'ın Lazistan'ı işgali, Kızılbaşların Ahaltlshe'yi talan edişi, Kızılbaşların Gürcüstan'ı işgali. Abşilerin ve Aphazların bozguna uğratılması anlatılmaktadır. Şah Abbas'ın Güney Kafkasya'da yaptığı savaşlara, Kızılbaşların birçok kez Gürcüstan'a girişlerine geniş yer verilmiştir.

İkinci ciltinde ise Osmanlılar'ın Tbilisi, Erivan ve Nahcivan'ı tutmalarına geniş yer verilmiştir. Yazar, Gürcüstan ordusunun durumu üzerinde özellikle durmaktadır. Çok eski tarihlerden başlayarak XVIII. yüzyıla kadar geçen olayların başlıklar dışında bir metin olarak anlatılıyor olması. bu kaynaktan yararlanmayı zorlaştırmaktadır.

Vasıf'ın tarihini Ahmet Cevdet Paşa devam ettirmiştir. 12 ciltlik tarihi 1774-1825 yıllarını kapsamaktadır. Cevdet Paşa'nın eserinin farklı ciltlerinde XVIII-XIX. yüzyılları arasındaki Gürcüstan hakkında bol bol bilgiler bulunmaktadır. Cevdet Paşa, o dönemin Rus-Türk savaşlarını, Kafkasya halklarının bu savaşlardaki rollerini, Gürcüstanı konusunu vb. olayları ayrıntılarıyla anlatmaktadır.

Cevdet Paşa, Gürcü, Ermeni ve diğer Kafkas halklarının yaşamlarıyla ilgili önemli bilgiler vermektedir. Ayrıca, II. Erekle ve Osmanlı sultanının ilişkileri hakkında birçok ilgi çekici olayı anlatmaktadır.

Cevdet Paşa, eserinin ikinci ciltinde II. Erekle'nin Rus himayesine girişi ve Rus askerinin Gürcüstan'ı alışı hakkında geniş bilgiler vermektedir. Yazar, üçüncü ciltte Kafkasya halklarından Dağıstanlıları, Çerkezler'i ve Gürcüler'i tanımlamaktadır. Cevdet'in eserinin üçüncü cildi XIX. yüzyılda Gamazov tarafından Rusça'ya da çevrilmiştir. Cevdet'in eserinin bu bölümü, Türk Tarihi Kurumu tarafından yayınlanan "Teskereler" kitabının birince ciltine de girmiştir. Bu derlemedeki onlkinci teskere tamamen Gürcüstan SSCB Bilimler Akademisi, Gürcüstan hakkındaki yabancı kaynaklar komisyonunda korunmaktadır. Kısa sürede, 1960 ve 1963 yılında Ankara'da, teskerelerin ikinci ve üçüncü cildi de yayınlandı. Tamamı 40 teskereden oluşmaktadır. Cevdet Paşa resmi tarihçi konumunda olduğu sıralarda önemli olayları kaydediyor, notlar alıyor ve Lütfü Efendi'ye gönderiyordu. Bu belgeler daha sonra "Cevdet'in Teskeresi" adını aldı. Bu, ülkenin iç ve dış işleriyle ilgili konuları öğrenmek açısından önemli bir belgesel kaynaktır. Bu kaynak, Osmanlılara komşu ülkeler, özellikle Gürcüstan ve Kafkasya ülkeleri açısından da çok önemlidir. Cevdet'in onlki ciltlik eserinde Gürcüstan ve Kafkasya hakkında bol bol bilgiler bulunmaktadır.

Cevdet Paşa'dan sonraki tarihçi Ahmet Lütfü Efendi idi. Ahmet Lütfü Efendi, Cevdet Paşa'nın eserinin devamı olan 1825-1876 yılları arasındaki olayları anlatmaktadır. Lütfü Efendi 1828-1829 yılları arasındaki Rus-Türk savaşlarını ve buna bağlı olarak Gürcüstan konusunu özelolarak anlatmaktadır. Bu savaş sırasındaki Ahaltsihe savaşı Acara tarihi, Gürcüstan'daki savaş hareketinin gelişimi, Anaklia'nın alınışı, Çürüksu zaferi, Potl kale-

27 N. Şengelia. Osmanlı tarihçisi Ahmet Vasıf'ın Gürcüstan hakkında verdiği bilgiler. "Gürcü Kaynakbilimi", K. III. Tbilisi, 1971.

28 Ş. Burcanadze. I. Solomon'un krallığının ilk dönemi/1752-1768/. Tbilisi Devlet Üniversitesi Çalışmaları. Cilt 41. Tbilisi. 1950. s. 71-109.

29 Bu fermanın kopyasını daha sonra, bir sonraki tarihçi Cevdet Paşa da kendi tarih kitabının dokuzuncu ciltine değişlrmeden koymuştur. Gürcüceye de çevrilmiştir. N. Şengelia, Ş. Cikia, ikinci Solomon'un Osmanlılarla olan ilişkilerinin bir epizodu. Gürcüstan SSC Bilimler Akademisi Toplum Bilimi Bölümü Bülteni. N 4 Tbilisi. 1964.

sinin alınışı vb. birçok konu hakkında dikkate değer bilgiler vermektedir. Son tarihçi Abdurrahman Şerif idi (1853-1925).

Osmanlı tarihçileri ve Gezgin-Coğrafyacıları'nın eserlerinde Gürcüstan'la ilgili bulunan bilgiler kısaca bunlardır. Bunun dışında, Osmanlı belgesel malzemeleri, fermanlar, notlar, halkın kaydedildiği defterler, kanun-nameler, risalcler ve diğer birçok belgede, Gürcüstan hakkında dikkate değer bilgiler bulunmaktadır.

Osmanlı belgesel malzemelerinden, Konstantinopol'ün işgalinden önce (1453) oluşturulan vakayinameleri özellikle belirtmek gerekir. Bu vakiyanameleri 1954 yılında Osman Turan yayınlamıştır. Bu kaynakta Selçuklu sultanları ile Gürcü politikacıları arasındaki ilişkiler hakkında dikkate değer bilgiler bulunmaktadır. Bu eserde Gürcüstan tarihi açısından önemli momentler belirtilmektedir.[30]

Feridun Bey tarafından yayınlanan "Sultanların Yazdıklarından Oluşan Derlemeler" de birkaç yüz tane belge bulunmaktadır. Bu çalışma, XIX. yüzyılda iki cilt halinde yayınlanmıştır. Bazı belgeler direkt olarak Gürcüstan'ın bazı krallık-prenslikleriyle ilgilidir. Gürcüstan hakkındaki bilgiler daha çok ikinci ciltte bulunmaktadır. Derlemede, sultan tarafından yönetici Beye, Dadiani'ye, İmereti kralına gönderilen belgelerin kopyaları bulunmaktadır.

Feridun Beyin derlemesinden bir belgeyi M. Savanidze ve S. Cikia Gürcüce'ye çevirip yayınlamışlardır.[31]

XVII. yy. ortalarının politik tarihi açısından, akademisyen S. Cikia'nın çevirip notlar koyarak yayınladığı Feridun Beyin derlemesinden bir belge öncünlidir.[32] Bu belgeyi, Büyük Vezirin, Dadiani soyunun prenslerine gönderdiği çok değerli bir mektup oluşturmaktadır. Aynı belgede 1639 yılında yapılan İran-Osmanlı barış anlaşmasının metni de bulunmaktadır.[33] Bu belge, kaynak olarak, Gürcüstan tarihi için bazı yönlerden önemlidir. Çünkü bu anlaşmanın maddeleriyle iki işgalci ülke, Güney Kafkasya ülkeleri ve bunların arasında Gürcüstan'ın bazı krallık-prensliklerini tamamen alınış oluyordu. Feridun Beyin derlemesinden "Gürcüstan'ı korumak niyetiyle Kürt emirleri ve hanlarına gönderilen "sultan mektupları" başlıklı belge, Türkçe metni, Gürcüce çevirisi ve dipnotlarıyla V. Çoçiev tarafından yayınlanmıştır.[34] Bu belge 1625 yılının ikinci yarısında oluşturulmuştur ve sultan IV. Murat'ın Kürt feodallerine gönderdiği mektubu anlatmaktadır. Mektup, Martkop ayaklanması ve Marabda savaşı detaylarını içermektedir.

Feridun Beyin derlemesinde bulunan belgelerden biri olan "Sultan tarafından Kartli'yi yönetcn bana gönderilen ferman" adlı belge Gürcüstan'ı ilgilendirmekte ve Giorgi Saakadze adına verilen fermanı kapsamaktadır. Bu ferman historiyografimizde bilinmektedir ve tarihlendirilmiştir.[35]

XVI. yy. 60'lı yıllardaki Osmanlı ve Kaheti krallığı arasındaki ilişkilerin bazı kısımlarını gün ışığına çıkarmak açısından V. Çoçiev'in yayınladığı bir belge dikkat çekicidir. Bu belge, "İran şahına şikayetinden dolayı Gürcüstan emirine gönderilen cezbetmek amacıyla yazılan mektup'u içermektedir.[36]

XVI-XVIII. yüzyıllar arası Osmanlı belgesel kaynakları arasında Kanun-name (Kanun kitapları)'lerin önemli bir yeri vardır. Kanun-nameler, Sosyo-ekonomik tarihi birçok konularını inceleme açısından mükemmel bir kaynaktır. Gürcüstan'ın bazı bölgeleri için oluşturulan kanun-nameler de, bu dönemi incelemek açısından önemli bir kaynaktır. Gürcüstan'ın, 1572-1573 ve 1579 yılında oluşturulan iki kanun-namesi[37] 1595 yılının Ahalsihe kanun-namesi ve 1595 yılı ve 1620 yılı Ahaltsihe kanun-namesinin bazı bölümleri bizim kullanımızdadır.[38] Kanun-nameler halkın kaydedildiği defterlere öncülük ediyordu. Defterlerde yazılı olan vergi ve cezaların miktarları, o defter için esas alınan kanun-nameyle belirleniyordu. Gürcüstan kanun-nameleri, Osmanlılar tarafından tutulan Gürcü topraklarının sosyo-ekonomik ve hukuki konularını incelemek açısından ilgi çekici bir kaynaktır. Tüm özgünlükler bu kanun kitaplarında gözönüne alınmıştır ve bu yörenin uyulması gereken kanunları, Osmanlı genel yasama temeline dayanarak oluşturulmuştur.

(Devamı edecek)

30 Bu kaynağın Türkçe metni tarafımızdan, Gürcüce çevirisi ve dipnotlarıyla Gürcüstan Cumhuriyet Bilimler Akademisi, Gürcüstan Bilimleri Enstitüsü Kaynaklar Komisyonunda korunmaktadır.

31 M. Svanidze, S. Cikia, Gürcüstan Türkiye ilişkileri tarihinden (1588-1590/Mat.sne" 1966. N 6 Tbilisi, sf. 223-236

32 S. Cikia, Odişi politik tarihinden epizod. Kafkasya halkları tarihi konuları 1966. Tbilisi, sf. 294-298.

33 Anlaşmanın Gürcüstan'ı ilgilendiren bölümü, V. Çoçiev. Gürcüce'ye ve Rusça'ya çevirmiştir. 1639 İran-Osmanlı Anlaşması ve Gürcüstan. Yakın Doğu Tarihi Denemeleri, Tbilisi. 1957. sf. 372

34 V. Çoçiev. 1625 yılındaki Martkopi ayaklanmasının Osmanlılardaki yankısı/Sultan IV. Murat'ın mektubuna göre/."Gürcü Kaynak Bilimi". III. Tibilisi, 1971, sf. 243-248.

35 S. Cikia, Montrakri'nin Büyük Savaşçıya verdiği belge. Enimki Bülteni. III, Tbilisi, 1942 V. Çoçiev. Osmanlı sultanı IV. Murat tarafından Büyük Savaşçı'ya verilen belgenin tarihi hakkında. Stalinin Pedagoji 36 V. Çoçiev. XVI yüzyılın 60'lı yıllarında Kaheti Krallığının dış politikası tarihinden. Tbilisi Devlet Üniversitesi Çalışmaları VII. 1959

37 "Gürcüstan Vilayeti Büyük Defteri". K.II. 1941. K.I. 1948. sf. 1-6. Türkçe metni. Gürcüceçeviri, tahlil ve yorumlarla S. Cikia yayınlandı. sf. 1-6. N. Şengelia. 1572-1573. Gürcüstan kanunnamesi. "Doğu Dergisi". Tbilisi, 1950, sf. 83-26 N. Şengelia. "Güney Kafkasya tarihiyle ilgili Osmanlı belgesel kaynakları" Kafkas-Yakındoğu Dergisi, Tbilisi, II. 1962 sf. 219-229

38 M. Svanidze, Ahaltsihe Livası "Kanun-Nameleri", Yakındoğunun sosyo-ekonomik tarihi denemeleri. Tbilisi, 1968. sf. 149-175.

Gürcü İnternet Siteleri–3

Derleyen: Erdal KÜÇÜK

(Geçen sayıdan devam)

55. http://www.opentext.org.ge
Virtual Georgia
56. http://www.armazi.demon.co.uk
Armazi Services
57. http://sergi.virtualave.net
SERGINET
58. http://sergi.virtualave.net/bibidasergi
BIBI DA SERGI's Web Site
59. http://sergi.virtualave.net/sakartvelo
Webring Sakartvelo
60. http://abra.acnet.ge
ABRA – Georgian Magazine
61. http://www.emory.edu/MED/EXCHANGE
Atlanta-Tbilisi Project
62. http://www.gzazine.com
Gza Zine Newspaper *****
63. http://www.adjara-ar.com
64. http://boats.batumi.net
65. http://www.kartvell.com
66. http://www.basri.net
67. http://www.ssys.co.uk
Agency SecuriSys Plastic ID card printer distributor
68. http://www.online.ge
Online Everything! *****
69. http://www.osgf.ge/all
70. http://www.dynahost.net/t2
Georgian IRC Gallery
71. http://www.steele.com/georgia
Travel to Georgia
72. http://www.personal.psu.edu/faculty/d/x/dxc185/gcorgians.html
KARTVELEBI SAZGVARGARET *****
73. http://www.personal.psu.edu/faculty/d/x/dxc185/index.html
Georgian Chelo's Place (Georgian Fonts) *****
74. http://www.personal.psu.edu/faculty/d/x/dxc185/georgian.html
Geroglan Links *****
75. http://www.travelfile.com/go/TBILISI_REPUBLIC_OF_GEORGIA.html
Travel File
76. http://www.rferl.org/bd/RAschedules/ge-rc-alaudio.html
Live Brodcast Georgian Service
77. http://www.iberiapac.ge/itv.html
GEORGIAN TV LIVE *****
78. http://giga.iwarp.com/
Giga's Home Page
79. http://www.global-erty.net/lp/index.html
Global Erti
80. http://www.tbilisi-on-line.com/ge
81. http://www.ze-card.com/images/kakabadze/kakabadze5.htm
Davit Kakabadze' Home Page (Old Tbilisi)
82. http://www.zura.com.ge/gallery/
Qartvelebis IRC Gallery
83. http://members.theglobe.com/golebl/
Golebl
84. http://www.geocities.com/SiliconValley/Program/8599/form.htm
Georgia Help Page
85. http://www2.state.ga.us/Legis/1997_98/house/index.htm
Georgia General Assembly
86. http://members.tripod.com/ggdavid/georgia/language/index.htm
Georgian Language
87. http://mp3.batumi.net
MP3 DOWNLOAD *****
http://www.osgf.ge/all/radio105
Radio 105 Live ****
88. http://kids.batumi.net
Georgian Kids
89. http://www.khati.Ome.com
Khati's Home Page
90. http://www.ajaratv.com/Ajara Tv
91. http://www.sakartvelo.org
Georgian Politic-Culture
92. http://www.music.diaspora.ru/georgia/folk
Georgian Mp3
93. http://www.nata.web-baukasten.de
Nata's Home Page
94. http://www.nplg.gov.ge/geres/index.asp
ALL GEORGIAN LINKS *****
95. http://georgia.net.ge/
ALL GEORGIAN LINKS *****
96. http://tbilisipastimes.com/gacc.html
Georgian Arts and Culture Centre
97. http://www.opentext.org.ge/art/default.htm
Georgian Art & Culture
98. http://www.prime-news.com.ge
Prime News
99. http://www.rferl.org/bd/ge/index.html
Radia Free Europa
100. http://kakha.virtualave.net/
Kakha Mchedlidze's Web
101. http://www.internews.org.ge/
Inter News Georgia

(Devam edecek)

II. Maçaheli Bal Festivali

Erol ALTIN

Maçaheli, doğası ve Gürcü kültürü ile Türkiye zenginliğin bir parçası. Akriya, Mindiyeti, Kvabitavi, Eprati, Zedvake ve Hertvisi köylerinin tamamı Maçaheli diye adlandırılmaktadır. Ayrı bir coğrafi konumu ile Maçaheli akarsuyu etrafında kurulu bir bölgedir. Şehirleşme ve sanayileşme ile bizlerin doğaya olan özlemi her geçen gün artmasına neden oluyor. İşte bu özlemi giderecek bir yer. Saklı bir cennet Maçaheli.

Karadeniz'in en doğusunda bir bölge olan Maçaheli doğanın verdiği o eşsiz güzelliğini bizlere cömertçe sunmakta. Bu güzel doğa yöre halkı hariç yıllardır keşfedilmeyi bekledi. Ta ki TEMA Vakfı bu Maçaheli yöresi ile ilgilenene kadar. Benzersiz bir zümrüt olan Maçaheli; cennet yöremize Temmuz 1997'de TEMA'nın buraya ilk ziyareti ile özlemle beklediği ilgiyi bulmuş oldu. TEMA'nın ilk izlenimi; Maçaheli yeryüzünün tüm ormanlarını kıskandıracak özellikte, güzellikte. Çünkü buraların biyolojik çeşitliliği çok yüksek. Yöreye özgü türler yani endemik bitkiler ve hayvanlar açısından tam bir hazine olduğuydu.

TEMA Katılımcıları ve Maçaheli'liler Beraber

Tabi bu güzel doğada saf Kafkas arısının olması bu yöreye verilen önemi daha da artırmış oldu. Bu tür arının Türkiye'nin başka bir yöresinde olmaması acaba bu arının balı ne kadar değerli sorusunu beraberinde getirmiş oldu. Doğu Karadeniz Bölgesi'nin yurtdışında da tanınan Anzer ve Yente balından daha iyi olduğu üç üniversitenin raporu ile belgelenmiş oldu. Maçaheli balı yöredeki kestane, ıhlamur ve meyve ağaçlarının çiçeklerinden alınan nektar özleriyle üretiliyor olması bu balın değerini daha da artırmış oldu. Maçaheli'de üretilen bal romatizmadan kansere, solunum yolu hastalıklarından ülsere kadar birçok hastahğa iyi geldiğini ve bu etkinin kanıtlandığını belirtmekte fayda vardır.

Tabi burada Maçaheli halkının tek sıkıntısı ise Maçaheli balının Anzer ve Yente balı kadar tanınmaması. Bu tanıtım eksikliğini doldurmak için TEMA bütün gücü ile çalıştı ve çalışıyor. Bölgenin ekolojik dengesinin bozulmaması için yöre halkının alternatif geçim kaynaklarını çoğaltacak turistik doğa projeler üretilmesini sağladı. Bu projelerden birisi de "Saf Kafkas" arısını yani Maçaheli Arısının üretimi. Bu hem bölge ekonomisi için hem de ekolojik dengenin korunması için kaçınılmaz bir fırsat halne geldi. Artık bu işten ekmeğini kazanacak olan Maçahelililer bölgenin ağacını, çiçeğini kısaca doğasını biraz da arılar için daha dikkatli koruyacaklardır.

Doğal güzellikleri korumak için TEMA Vakfı'nın bir diğer projesi ise turizm olmuştu. TEMA Vakfı gezilerin düzenlenmesini sağladı. Geçen sene 1. yapılan Bal Festivali bu yıl yine TEMA Vakfı'nın öncülüğü ve desteği ile yapıldı. Vakfın birinci başkanı Hayrettin KARACA ve Nihat GÖKYİĞİT'in katılımları ile 12 Ağustos'ta Naçadirevi'deki YAYLA'ya gezi düzenlendi. Bu gezi yörenin tanıtılması ve bölge turizminin gelişmesi için atılan adımlardan birisi oldu. Naçadirevi Yaylası'na yapılan bu gezide yerli turist kafilesini adeta büyülemişti. Bu güzel yaylalara ilk defa gelen konukların mutlulukları adeta yüzlerinden okunuyor idi. Konuklara gösterilen Gürcü misafirperverlikleri beğeni ile takdir edilmesi ise Maçaheli halkı için apayrı bir gurur kaynağı oldu.Yöre halkın bu geziyi şenlik haline ge-

Maçaheli'de 'Toprağın Sesi Dinlenir, Uzaklara Konuk Gelsin Diye Bakılır.

tirmişti artık. Maçaheli Gürcüleri'nin akordion eşliğinde oynadıkları oyunlar ile bu güzel günün sonuna gelinmiş oldu..

Şimdi sıra 19 Ağustos'ta Maçaheli'de BAL Festivallerine gelmişti. Hertvisi'de yapılan bu Festival Akriya, Mindiyeti, Kvabitavi, Eprati ve Zedvake'den yöre halkının geniş katılımı ile sabah saatlerinde başladı.Turist kafilesi de Hertvisi gelmişti artık. Festival protokolünde Artvin Valisi, Borçka Kaymakamı, Hayrettin KARACA ve Nihat GÖKYİĞİT de vardı. Gürcü şarkılarıyla İberya ÖZKAN (Melaşvili), Bayar ŞAHİN, Mehmet YILMAZ ve yöresel sanatçıların söyledikleri şarkılar festivale ayrı bir renk katmış oldu. Artvin Halk Oyunları Ekibi'nin oynadıkları oyunlar adeta nefes kesti. Festivalde Maçaheli Fotoğraf Galerisi en çok ilgi görenler arasında idi. Festivalde bal üreticileri arasında bir yarışma yapıldı. Bu yarışmada birbirinden güzel ballar arasında seçici bir kurul festivalin en iyi balını seçecekti. Seçici kurulun seçmekte zorluk çektiği yarışmada Akriya'dan katılan Ahmet ZENGİN'in ürettiği bal kestane balında birinci olurken, ihlamur balı dalında Eprati'den Selim Sarı birinci oldu. Arıcılık ve bal üretimi eğitimine katılanlara belgeleri verilmesi ile bu güzel festivalin sonuna gelinmiş oldu.

20 Ağustos'ta ise tur kafilesi Tkvedili'deki şelaleye bir gezi düzenledi. Bu gezide yine TEMA Vakfı İkinci Başkanı Nihat GÖKYİĞİT'de vardı. Heybetle dökülen bu şelale 77 metre yüksekliğinde. Her tarafı orman ile kaplı bu bölgeye de büyülenmemek elde değil. Bütün programı baştan sona izleyen ve Maçaheli'ni çeşitli yerlerinden görüntü alan özel bir prodüksiyon firması ise "Maçaheli Belgeseli" için kolları sıvamıştı bile. Tabi gezinin bu bölümünde de vardı. Telamnari'ye düzenlenen yürüyüş düzenlendi. Bu yürüyüşte doğanın ne kadar cömert ve güzel olduğunu görenler bu doğal ortamı korumak için daha fazla elimizden ne gelir sorusunu kendilerine sormuşlardır ve sorduk. Artık hepimiz TEMA adına Maçaheli'nin birer gönüllüsü olduk.

Gençlerden Hepimize Selâm: Maçaheli'ye Gelin

TEMA

DÜŞLER DİYARI MAÇAHEL
TEMA Vakfı
Doğu Karadeniz Yayla Turları
Devam Ediyor

26 Ağustos – 5 Eylül 2001
01 Eylül – 08 Eylül 2001

2 TAKSİT İMKANI
Bilgi: TEMA Vakfı: 0212 283 78 16 – Funda Hn.
www.tema.org.tr

Kısa Metrajlı Filmlerde Gürcü Sinemasına Kısa Bir Bakış*

Derleyen : Osman Nuri MERCAN

Gürcü sinemasında "Pişmanlık, Dilek Ağacı ve Askerin Babası" gibi uluslararası ödül almış filmlerin yanında kısa metrajlı yüzlerce filmin de mevcut olduğunu belirtmekte fayda vardır. Biz bu filmlerden önemli gördüğümüz bir kısmını kronolojik biçimde vermek suretiyle okurlarımızı bu konuda bilgilendirmek istiyoruz. İşte bu filmlerden bazıları:

A) GENEL KONULAR:

DEMİRCİ - 35 mm. 16 dakika

Yazan : A. Çhikvişvili

Yönetен : L. Taktakişvill

Kamera : T. Betancli

Konu : En eski en gerçek bir köy yaşamında mevcut demirciliğin etnografik kısa öyküsü.

FIRINCILAR - 35 mm. 8 dakika

Yazan : G. Badridze

Yönetен : G. Raçvelişvili

Kamera : T. Kandelaki - G. Barnaveli

Konu : Çağdaş Gürcü fırıncılarının çalışması ve hayatları anlatılıyor.

DARİAL ÖYKÜLERİ - 35 mm. 16 dakika

Yazan : V. Sulakauri

Yönetен : R. Khotovari

Kamera : G. Barnovi - T. Modebadze

Konu : Gürcüstan'ın en iyi doğal güzelliğe sahip yerlerinden biri olan Darial Gorge hakkında kısa bir film.

HAYAT AĞACI - 35 mm. 36 dakika

Yazan : V. Çikovani - Z. İnaşvili

Yönetен : Z. İnaşvili

Kamera : R. Batatunaşvili

Konu : Gürcüstan'ın bazı bölgelerinde mevcut hıristiyanlık öncesi dini adetler ve ayinler anlatılmaktadır.

NOKALAKEVİ - ESKİ KENT - 35 mm. 26 dakika

Yazan : G. Kandelaki

Yönetен : G. Kandelaki - T. Modebadze

Konu : Gürcüstan'ın eski tarihsel bölgesi Kolheti'de yapılan kazıları ve bunların bilimsel önemi anlatılmaktadır.

SVANETİ HAZİNELERİ - 35 mm. 65 dakika

Yazan : R. Kenia

Yönetен : N. Tsuladze

Kamera : G. Sadzaglişvili

Konu : Film, Gürcüstan'ın Svaneti bölgesindeki tarihsel ayinleri, adetleri ve mimari yapıtları ile ortaçağ sanat çalışmaları (duvar resimleri, kabartma ve boyama ikonları)nı anlatmaktadır.

TEPELER - 35 mm. 16 dakika

Yazan : T. Kontridze

Yönetен : T. Kontridze

Kamera : T. Mgeladze

Konu : Gürcüstan'ın en renkli bölgelerinden Tuşeti'deki doğa ve insanlar anlatılmaktadır.

* Yazı konusu bilgiler Gürcüstan TV-Film şirketinin kayıtlarından derlenmiştir.

ORMANDA PATİKA BOYUNCA -

35 mm. 16 dakika

Yöneten : La Taktakişvili

Kamera : N. Namgaladze

Konu : Gürcüstan'ın dokunulmamış güzelliğe sahip ormanlarındaki bitki örtüsü anlatılmaktadır.

MASAL BAŞLIYOR - 35 mm. 16 dakika

Yazan : Z. İnaşvili

Yöneten : Z. İnaşvili

Kamera : A. Kargin

Konu : Kukla oynatıcısının şahane şovunu seyreden küçük çocukların duygu ve heyecanlarını anlatan dökümanter film.

RUSUDAN PETVIAŞVİLİ'NİN ÇİZİMLERİ -

35 mm. 16 dakika

Yazan : Z. İnaşvili

Yöneten : K. Glonti

Konu : Tanınmış ve genç bir sanatçı olan Rusudan Petviaşvili'nin yaşamı ve çalışmaları ile ilgili dökümanter film.

BASTİ BUBU (SP-PAL) - 26 dakika

Yazan : T. Şvitaridze

Yöneten : N. Gogadze

Konu : 5-10 yaş çocuklar için müzikli, bilgilendirici ve herkesçe anlaşılabilir bilimsel bir film.

YUVARLAK AY - 35 mm. 52 dakika

Yazan ve Yöneten : G. Levaşov - Tumanişvili

Kamera : T. Kandelaki, N. Namgaladze

Konu : Çalışmalarında belgesel stili ve geleceği harmanlayarak kullanan çağdaş Gürcü sanatçıları anlatılmaktadır. Öyle görülüyor ki sanat bu kişilerin hayatlarının ayrılmaz bir parçası olmuştur.

OLENKA - 35 mm. 37 dakika

Yazan : D. Ivanov - Çikovani

Yöneten : G. Gabelia

Kamera : R. Odişelidze

Konu : Doğduğu köye kalben sadık kalan yaşlı bir kadının hayatı anlatılıyor.

BİR ZAMANLAR - 35 mm. 26 dakika

Yazan : D. İvanov -Çikovani

Yöneten : G. Gabunia- D. Gabunia

Kamera : P. Suklov

Konu : Film, bazen davranışları biraz garipleşen ve hayvanları seven bir insanı konu alıyor.

BİR ZAMANLAR ORMANDA -

35 mm. 26 dakika

Yazan : D. İvanov Çikovani

Yöneten : G. Gabelia

Kamera : G. Toradze

Konu : Avlanmayı ve avladığı hayvanların içlerini alıp sonradan doldurmayı seven bir avcı anlatılmakta filmde.

YOL - 35 mm.

Yazan : B. Andronikaşvili

Yöneten : M. Kokocaşvili - J. Gabunia
D. Gugunava

Kamera : G. Melkadze, R. Batatunaşvili.
G. Saracişvili

Konu : Gürcü ulusunun çok eski devirlerden beri süregelen tarihi anlatılmaktadır.

OLAY Betacam SP 2 saat 16 dakika

Yazanlar : M. Şevardnadze - M. Kokocaşvili-
D. Gugunava

Yöneten : M. Kokocaşvili - D. Gugunava

Kamera : R. Batatunaşvili - G. Melkadze

Konu : Eski bir Gürcü şarkısının bilinmeyen medeniyetleri keşfetmesi için uzaya gönderilişini anlatan bilimkurgu bir film.

GÜRCÜSTAN'DAKİ ALMANLAR- Bemac Sp.
52 dakika

Yazan : Z. İnaşvili

Yöneten : Z. İnaşvili

Kamera : S. Gulbani

Konu : Gürcüstan'daki Alman asıllı insanları anlatan belgesel bir film. Çeşitli eski nadir fotoğraflardan yola çıkılarak 1817 yılından beri Gürcüstan'da yaşayan Almanlar'ın gelenekleri ve yaşantıları dile getirilmektedir. Ayrıca Sn. E. Şevardnadze ve Alman Dışişleri Bakanı Genscher'in Tbilisi'deki en son görüşmeleri de filmde işlenmiştir.

LADO GUDİAŞVİLİ İLE BULUŞMA - 35 mm,
52 dakika

Yazan : N. Kartsev

Yöneten : Sh. Karuhnişvili

Kameralar: I. Nagomi - G. Sarıcişvili-
Sh. Menagraşvili

Konu : Tanınmış Gürcü ressam Lado Gudiaşvili'nin sanatsal çalışmaları, kişisel stili ve yaşamı belgesel olarak anlatılmaktadır.

DAVİD KAKABADZE - 35 mm, 16 dakika

Yazan ve Yöneten : R. Gongadze

Kamera : R. Odişelidze

Konu : Tanınmış Gürcü Sanatçı David Kakabadze'nin Paris'teki hayatı ve çalışmaları anlatılmakta ve kendisi Çağdaş Picasso ve Modigliani olarak anlatılmaktadır.

ZURAB NİZHARADZE- 35 mm, 26 dakika

Yazan ve Yöneten : R. Gongadze

Kamera : R. Odishelidze

Film : Z. Nizharadze adlı çağdaş Gürcü sanatçısının çalışmaları ve kabiliyetlerini anlatmaktadır.

TOPSUZ FUTBOL- 35 mm, 16 dakika

Yazan : L. Sikharulidze - G. Kandelaki

Yöneten : L. Sikharulidze - G. Kandelaki

Kamera : G. Barnaveli - T. Kandelaki

Konu : Filmde, futbolun ilgi çekici psikolojik görünüşü ile dinamik rekabetin dramatik yapısı incelenmektedir.

FUTBOL HAKEMİ - 35 mm, 9 dakika

Yazan : D. Çubinişvili

Yöneten : D. Ebralidze

Kamera : I. Vaçnadze

Konu : Bazen bir müzik yönetmeni gibi çalışan bir futbol hakeminin işini anlamlı şekilde anlatan bir film.

EVLENME - 35 mm, 16 dakika

Yazan ve Yöneten : M. Kobakhidze

Kamera : N. Sukhişvili

Konu : Genç bir eczacı ile onun rüyalarını süsleyen sevdiği kızın evlenişinin alaycı bir eleştirisi. Fakat evlenme çanı eczacı için çalmayacaktır.

Beşinci Yüzyıldan Onbirinci Yüzyılın Ortalarına Gürcü Yazını(*)

A.G.BARAMİDZE–D.M.GAMEZARDAŞVİLİ(**)

Başlangıç döneminde, beşinciden onbirinci yüzyılın kapanışına, Gürcü yazını, zamanın Gürcü oymaklarına özgü toplumsal-siyasal koşullarca belirlenmiş olarak, ayırtedici ölçüde kiliseye ilişkin ve dini bir nitelik taşıdı.

Feodal sıradizinin (hiyerarşi) ilkelerine dayanılarak, Gürcüstan Hıristiyan Kilisesi, sonradan birleşmemiş ve bütünleşmemiş bir ülkede, bilfiil, tek birleşik ve iyi örgütlenmiş güç ve dış düşmanlara karşı sürdürülen mücadelede güvenilir bir destekti; ülkenin başını çeken ekinsel gücüydü ve topluluğun üzerinde olduğu kadar bütün bir Gürcü ekinin gelişimi üzerinde de kesin bir etkisi oldu.

Kilise'nin uygulamadaki gereksinimleri, Gürcü Hıristiyan topluluğunda çevirmenlerin çalışmasını teşvik etti. Kutsal tören kitapları, bunlardan başka, Kutsal Kitap metinleri (Mezmurlar, İnciller vd.) Gürcüce'ye çevrildi. Gürcü Kilisesi, çevirileri Atoslu (Atos Dağı) Corci'nin (1002-1065) sözüyle onayladı.

Çeviriler, büyük ölçüde Yunanca'dan ve Süryanice'den yapıldı. Yakın bir eşgüdüm havası, Ermeni-Gürcü yazınsal ilişkilerinin evrimine etki etti. Hıristiyan dünyayla canlanmış yazınsal ilişkiler, Filistin'deki, Sina ve Atos Dağları'ndaki, Karadağ'daki (Surlye'de, Antakya civarında), Petritsoni ya da Balıkov'daki (şimdiki Bulgaristan'da), Kıbrıs'taki ve diğer yerlerdeki denizaşırı Gürcü kiliseleriyle korundu. Gürcüstan'ın kendisindeki çok sayıda manastırda, kitap yazımı ve diğer yazınsal etkinliklerin, tam etkinlikte olduğunu söylemeye gerek yok. Bazılarında, Batı Gürcüstan'daki Gelati Manastırı ve Doğu Gürcüstan'daki İkalto gibi, din okulları ve koleji̇er kuruldu. Bir başka din okulu da, Petritsoni Manastırı'nda işlevdeydi.

İlk dönem, tüm Hıristiyanlığa ortak olan, Büyük Basil (4. yy.) Nasyanyuslu Kutsal Gregor (4.yy.), Efraim Sirin (4. yy.), Nissalı Gregor (4.yy.), John Hrisostom (4-5. yy.), İskenderiyeli Kiril (5.yy), Günahçıkartan Maksim (7.yy.), Şamlı John (8.yy.), Patrik Fotyus (9.yy.) ve diğerlerinin yapıtlarını içeren neredeyse tüm yazının, Gürcüce'ye çevrilmesine tanık oldu. En değerli yapıtlardan kimisi, değişik çevirmenlerce, defalarca çevrildi (örn., Şamlı John'un "Bilgi Pmarı'nın belirli parçaları, üç defa çevrildi). Kutsal kitaplar bir yana bırakılırsa, çeviriler, yerel toplumsal-siyasal ve eğitimsel gereksinimlere göre uyarlandı, çoğu zaman köktensice yeniden yazıldı ve sonuçta bir Gürcü rengi aldı. Artık elde olmayan özgün metinlerden yapılan birçok çeviri, Gürcü dilinde korundu, böylece Hıristiyan ve özellikle Bizans yazınında önemli bir çatlak doldurdu (örn., Hippolitus Roma'nın yapıtları, İzmirli Mitrofanus'un Papaz Tefsirleri). Gürcü verileri, bir büyük Bizanslı yazarın Simeon Logotete'nin, diğer adıyla Metafrastes'in ve özellikle Bizans yazını tarihinde, hakkında hiç bir şey bilinmeyen, O'nun ardılı John Zlfiline'nin yazınsal yapıtlarının doğasını aydınlattı. Özgün metinleri bilinmeyen bir miktar aziz yaşam öyküsü de (Hacıoloji) bulundu.

Yabancı dillerden Gürcüce'ye yapılan çeviriler dışında, Gürcüce'den de, yabancı dillere (Yunanca ve Arapça) çeviriler yapıldı.

Bu şekilde, Atoslu Evtimyus (955-1028), Gürcüce'den Yunanca'ya, ünlü, yürek kaldıran hikayeyi "Balavar'ın Bilgeliği"ni (Barlaam ve Yosafat) çevirdi; bu hikayenin Yunanca uyarlaması Rusça'yı içeren tüm Avrupai düzeltmeler için temel olarak alındı.

Gürcü öğesi (aynı şekilde Slav ve Ermeni öğesi de) Yunan dilindeki Hıristiyan yazının oluşmasında rol oynadı. Nutsubidze'nin ve Honigmann'ın bilimsel açıdan sağlam temelli kuramına göre (ki görüşleri bu ülkedeki ve dışarıdaki birçok bilginee desteklenıyor), Areopagitik [II] kitapları, beşinci yüzyılda Suriye'de piskopos olan İberyalı Peter, yani Gürcü Peter'in kaleminden çıkmıştı.[III] Kimi Yunan bilirkişilerine göre, Bizanslı düşünür John Halus'un en içten ve sağlam öğrencilerinden biri, bir Gürcü'ydü, ki N.J. Marr O'nu Gürcü düşünür Yoanê Petritsi (11.-12.yy.) ile özdeş tutar.

Onbirinci ve onikinci yüzyılda Gürcü felsefesi ve kilisseye ilişkin yazını çiçeklendi. "Onbirinci ve onikinci yüzyılda Gürcüler, hem Doğu'daki hem Batı'daki çağdaş dünyanın en gelişkin zihinlerini meşgul eden aynı felsefe sorunlarıyla ilgilendi".[IV]

Atoslu I. Evtimyus (955-1028) ve sonrasında Eprem Mtsirc (öl. yaklaşık 1103) ve Arsen İkoltacli (öl. yaklaşık 1125), kendilerini Hıristiyan Kilisesi'nin "babaları"nın çeşitli dinbilimsel ve felsefel yapıtlarını çevirmeye ve onlar üzerinde yorum yapmaya adarlarken; Yoane Petritsi (öl. yaklaşık 1125) kendini, doğrudan, eski Yunan düşünürlerine (Aristotelcs, Eflatun ve diğerleri) ve Yeni-Eflatuncular'a verdi. Petritsi'nin yazınsal kalıtının (miras) büyük bölümü kaybolmuş bulunuyor. Günümüze kadar gelen çevirileri arasında, Emesalı Nemesyus'tan "İnsanın Doğası"nı ve Proklus Diodokos'tan "Tanrısallığın İlkeleri"ni anmalı. Petritsi, Proklus çevirisine yönelik, özgün metni çift yönünden aşan, kendi geniş "tefsirler"ini derledi. Onda, kendi felsefel ve dinbilimsel Yeni-Eflatuncu görüşlerini öne sürdü. Dinsel özgür düşünceleri yüzünden, Petritsi, Bizans ve Gürcü Kiliseleri elinde, kıyıma uğradı.

Azizyaşamöyküsel yapıtlar, eski Gürcüstan'da daha çok çevrildi. Düz, Kimenyan denilen biçimde olduğu kadar gözden geçirilmiş, birebir çeviri düzeltmelerde çok sayıda dinsel toplayım ve aylık olarak kaydolunan azizyaşamöyküsel toplama vardır. Gürcüstan'da, apokrifa (Kutsal Metin dışı) yazını öyle geniş ölçüde dolaşmaydı ki, onuncu yüzyılda, aykırı apokrifanın etkisini karşılamak için kilise sansür işleri kurutldu. Corci Amartol'un Günlemleri (*Chronicle*) gibi kimi tarihyazım kitapları, kilisenin yargılama hakkı üstünc yapıtlar (Patrik Fotyus tarafından yazılmış Büyük Nomokanon (Kilise Yasası)) da Gürcü diline çevrildi.

Çevirilerle neredeyse aynı zamanda, Hıristiyan topluluğunun ideolojik gereksinmelcri ve ivedi gereksinimlerince varlık bulan özgün bir Gürcü kilise yazını, ortaya çıktı ve hızla gelişti. Bunlar, azizyaşamöyküsel (şehitbilgiscl ve yaşamöyküsel) ya da, daha doğrusu, tarihsel ve yaşamöyküsel yazılardı.

Kilise'nin inançlarını yürürlüğe koymak amacıyla, azizyaşamöyküsel yazın, hatırı sayılır ölçüde kurguyu ve tarihyazımını içine aldı. Biçimin özgüllüklerince, azizyaşamöyküsü türüne yüklenen belirli kısıtlamalara karşın, azizyaşamöyküsel parçaların kimisi, belirgin bir gerçekçi yaklaşım gösterir. Geçmişteki günlelik yaşamla ilgili ince ayrıntılar içcrirler ve sıklıkla, Gürcüler'in yabancı fatihlere karşı sürdürdüğü mücadeleyi aydınlatmazlar.

Yakob Tsurtavcli'nin, 475 ile 484 arasında yazılan hikayesi, "Azizc Şuşanik'in Şehit Oluşu"[v], en eski Gürcü azizyaşamöyküsü yapıtıdır. Kartli hükümdarı Varsken'in karısının üzücü yazgısını anlatır. Varsken, bencil siyasal güdülerle hareketc geçerek, İran Şahı'na teslim olmuş, Hıristiyanlık'tan dönmüş, Mazdacılık'ı kabul etmiş ve ailesini din değiştirmeye zorlamaya karar vermişti. Şuşanik, kocasının emrini ölkeyle reddeti ve vahşi işkencelere kondu. 475 yılında şehit oldu.

"Azize Şuşanik'in Şehit Oluşu", bir tarihyazımsal anıt olarak, büyük değerledir. Bu yapıt, Gürcüstan'ın Pers yönetimi zamanındaki, siyasal, toplumsal, dinsel ve ekinsel koşullarının birçok yönünü aydınlatır ve günlelik yaşamla ilgili ilginç bilgiler içcrir.

Mtshetalı Evstakyus, Abibos Nekreseli ve İlk Şehit Rajden'in şehitbilgileri, yine Pers egemenliği dönemine gider.

Müslüman Arap egemenliğinin zor zamanlarını anımsatanlar, Yoane Sabanisdze (8. yüzyıl),tarafından yazılmış Abo Tbilcli'nin, Kahetya Konstantin'in (9. yüzyıl isimsiz), Stepan Mtbevari (10. yüzyıl) tarafından yazılmış Mikael-Gobron'un ve diğerlerinin "Şehitoluşuları"dır. "Abo Tbilcli'nin Şehitoluşu" şimdiye kadar en iyisi sayılmaktadır.[vi]

Abo Tbileli, 786'da işkence altında öldürüldü. "Şehit Oluş"un yazarı Yoane Sabanisdze, resmettiği olayların zamanında yaşamıştı. Ilımlı bir toplumsal düşünür ve usta bir yazardı.

Sabanisdze, Gürcüstan'ın, değeri hiç bir şekilde Bizans'ınkinden aşağı olmayan, gerçek bir Hıristiyan ülke olmasından övüngcnce sözederken, eşzamanlı olarak, O'nun Müslüman Arap boyunduruğu altında dinsel ve ahlaksal (düşmenin tehlikeli yolağına girmiş olduğunu kederle belirtir. Bu can alıcı noktada, kendi istenciyle ezilen Gürcüler'e katılan ve eşi görülmedik bir yiğitlik ve özveri örneği oluşturan yabancı bir inançtan ve yabancı bir halktan olan, Arap ve Müslüman, Abo, ortaya çıktı.

Sabanisdze, betimlediği şehit oluş vakasını genelleştirir ve Gürcüstan'ın sekizinci yüzyıldaki siyasal yaşamının inandırıcı bir resminin çizer. Abo örneği, yazar tarafından, kitlelcri, ezenlere karşı harekete geçirmek için tasarlanmıştır.

Ünlü bir yazar ve düşünür olarak, John Sabanisdze azizyaşamöyküsel yazının alanını büyük ölçüde genişletti.

Eldeki kaynaklar değerlendirilirse, azizyaşamöyküsel veya yaşamöyküsel Gürcü yazını, daha doğrusu, "Yaşamlar ve İşler" denilenler, biraz geç ortaya çıktı. Bunların en eskisinin, dokuzuncu yüzyıl döneminde oluşturulmuş, Gürciiler'in aydınlatıcısı "Azizc Nino'nun Yaşamı" olduğu görünüyor.

Onbirinci ve onikinci yüzyılda yaratılan yapıtların çeşitli, gözden geçirilmiş basımlarının kayıtları vardır.

Tümü, Doğu Gürcüstan'ın oymaklarında Hristiyanlık'a dönmüş kadının yaşamı ve etkinlikleri üstüne sahte-tarihsel ve efsane benzeri veriler içermektedir. "Azize Nino'nun Yaşamı", onikinci yüzyıl Gürcüstan'ında revaçta olan, kadın kültünü yansıtır.

Daha önce, dokuzuncu yüzyılda, Basil Zarzmeli, Samtshe'deki (Gürcüstan'ın bir güney yöresi) Zarzma Manastır'nın kurucusu ve başrahibi olan amcası Serapyon Zarzmeli'nin[VII] yaptıkları üstüne yazdı.

Gürcü azizyaşamöyküsel yazının klasik bir örneği, Corci Merçule[VIII] tarafından 951'de yazılmış "Grigol Handzteli'nin Yaşamı"dır. Yazar, kendini, kahramanının gelenekselce biçimsel bir anlatılışıyla kısıtlamaz. "Geniş bir bakışı vardır ve kendisini çevreleyen dünyaya, kendine özgü bir ilgi gösterir" (N. Marr).

O'nun bu dünyası, Tao-Klarceti'nin (Gürcüstan'ın bir güney yöresi) karışık, toplumsal ve siyasal yaşamıdır. Burası, Müslüman Arap kıyımından kaçmak için Tbilisi'den ayrılmış olan ve güney Karadeniz sahilboyunun geçit vermez bölgelerine sığınmış Gürcü Bagratileri'nin yeni evi olmuştu. Artanuci küçük kenti, Bagrati devletinin yeni başkenti, Gürcüstan'ın birleştirici ulusal güçlerinin özeği, bir ekin ve aydınlanma yeri oldu. Öykünün birinci kişisi Grigol Handzteli, yeni koşullar altında, kilise-li bir aydınlanmacı, inşacı, manastırlar kurucusu ve kitap nüshası çıkarma öncüsüydü. Gregori'nin ve öğrencilerinin yaşamı üstüne ayrıntılı bir rivayette, yazar, ülkesinin tarihindeki, dünyevi feodal bir topluluğun en belirgin, en tipik toplumsal ve gündelik koşulları olan en önemli olayları resmeder. Yaşamöyküsü, birtakım tümlemesel olarak tamam, bağımsız, coşumcu kısa romanlar içerir.

Corci Merçule, kolay, hayal yönünden güçlü, renkli ve Gürcü kilise ve dinsel yazınında geçilmez bir biçimde yazar.

Özgün Gürcü azizyaşamöyküsel yazının diğer anıtlarının üzerinde durmadan, bu türde yalnızca iki tane daha yapıta değineceğiz, "Atoslu Evtimyus'un Yaşamı" ve "Hacyoslu Corci'nin Yaşamı".

İlki, Hacyoslu Corci'nin kendisi tarafından, ikincisi ise, Corci'nin öğrencisi ve dostu, Corci Mtsire tarafından yazıldı. Atoslular, Evtimyus (955-1028) ve Corci (1009-1065), onuncu ve onbirinci yüzyılda, Gürcü ekininde göze çarpan kişiliklerdi. Yunanistan'ın Atos Dağı'nda kaldılar, Etimyus, Atos Gürcü yazınsal okulunu kurdu ve Corci, O'nun ünlü ardılı oldu. İkisi de, birinci sınıf yazarlardı ve Bizans dinsel ve kilise yazının en önemli yapıtlarını, Yunanca'dan Gürcüce'ye çeviren aşırı derecede üretken çevirmenlerdi.

Bu insanların yaşamı, hem yazınsal hem de azizyaşamöyküsel değerleri dolayısıyla belirgindi. Bunun yanında, sürekli, Atos Dağı'ndaki İberyalı (Gürcü) manastırını zaptetmeye ve yasal sahiplerini oradan kovmaya çabalayan çeşitli Bizanslı çevrelerin vefasızlığını açığa vururlar. Yaşamlar, ateşli bir vatanseverlik ve dindaş zorbalara yönelik nefret duygularıyla doludur.

Kiliseye ilişkin ve dinsel şiir, ya da ilahiyazım da, Gürcüstan'da çiçeklendi. En çok, kuttören ve mes (Aşai Rabbani) ilahileri çevrildi. Sekizinci yüzyıl, ilahiyazımın ilk özgün Gürcü yapıtlarına tanıklık etti.

Aziz Sabbas (Kudüs) manastırından isimsiz bir yazarca yazılmış, belirgin bir ilahiyazımsal yapıt olan "Gürcü Dili'ne Övgü", dokuzuncu ya da onuncu yüzyıla uzanır. "Övgü'nün yazarı, kendisinin de belirttiği gibi, anadilinin "derinliği ve inceliği"nce etkilenmiş ve onun, günün egemen dillerindeki aşağı ("utandırıcı") yerini gözlemleyerek, gelecekteki "utku"su ve tüm parlaklığıyla yeniden dirilişi kehanetinde bulunmuştu.

En erken profesyonel ilahi bestecilerinden biri, Tao-Klarceti'de eİyazması nüsha çıkarma öncüsü Grigol Handzteli (759-861) idi. Onuncu yüzyılda, şarkılarını, hem tartımlı (ritmik) düzyazıda ve hem de şiirde yazan yetenekli ilahiyazımcılar gökadası (galaksi) ortaya çıktı. Yoane Mtbevari, Yoane Minçhi, Mikael Modrekili ve diğer kilise yazarları, şiirlerinde çeşitli ölçüleri, özellikle Bizans'tan ödünç alınan onikili heceli yambusu[IX] kullandılar, ulusal azizleri ve dünya azizlerini kutsadılar ve en çok Yeni Ahit'ten kutsal kitaba ilişkin konularda da yazdılar. Onuncu yüzyılın ikinci yarısında, Mikael Modrekili, bu ilahilerin koca bir derlemesini yaptı ki, bize, parçalar halinde müzliksel notalar eklenmiş olarak ulaşmış bulunuyor.

Gürcü ilahiyazımcılarının kimi, Gürcü anadiliyle nadiren uyumlu olan yabancı yambus ölçüsünden hayal kırıklığına uğrayarak, yerel, revaçta şiirin çeşitli ölçülerinden yararlandılar. Böylece, bir onuncu yüzyıl yazarı, Sina Dağı Manastırı'ndan Yoane Zosime, 'şairi'nin[X] bir çeşitlemesi olan revaçta, sekizli ölçüyü kullandı.

Bir diğer belirtmeye değer yapıt, dokuzuncu ya da onuncu yüzyıldan isimsiz bir çevirmen tarafından yazılan, serbest ölçüde yazılmış ve romans için güçlü bir canlılığı olan azlzyaşamöyküsel bir makale, "Aziz Sabbas Manastırlı Mikael'in Şehit Oluşu"dur.

Revaçta olan ölçüleri, kilise yazını içine alan ilk kişiler olarak, Gürcü ilahiyazımcılar, Gürcü laik şiirinin sonraki oluşumuna katkıda bulundular.

Hıristiyan Gürcüstan'ın günah çıkarmaya yönelik dinsel ilgileri, ilk başta, en çok, tekbiçimcilcr <monofizitlist> (Katolikoslar Kiryon (yedinci yüzyıl) ve Arsenyas'ın (dokuzuncu yüzyıl) yapıtları) yönelttilen kilise polemik yazınının gelişimine katkıda bulundu. Arsen İkoltaeli (yaklaşık olarak 1050-1125) tarafından toplanan "Dogmatikon" çok sayıda polemik makalesi içerir.

Eski zamanlarda, Gürcü vaazbilginleri tarafından başarıya ulaşıldı ki en çok bilinen temsilcisi, kutsal kitaba ilişkin ve güncel konulardaki özlü, öğretici vaazları dolayısıyla, "Gürcüstan Krisostomu" lakabı verilen Yoané Bolneli'dir (onuncu yüzyıl).

Eski Gürcü tarihyazımsal yazını, doğrusunu söylemek gerekirse, onbirinci ve oniklnci yüzyıllardan, birtakım önemli yapıtla temsil olunur (Leonti Mrovcli, Cuanşcr, Sumbat, Davud'un oğlu, Arsenyus, Kralice Tamara tarihinin isimsiz yazarları). İstisnasız, tüm Gürcü günlemcileri ve tarihçileri, ülkenin birliği ve özyönetimi düşüncesini öne sürer, prenslerin keyfi idaresini, büyük beylerin çekişmelerini ve kan davalarını kınar.

(*) Baramidze, A.G., & Gamezardaşvili, D.M. (1968). Georgian literature. Tbilisi: Tbilisi, University Press adlı İngilizce yapıttan çevrilmiştir. İngilizccden çevrien: Ulaş Başar GEZGİN, Boğazlçi Üniversitesi, araştırma görcvlisl

(**) Bu kitabın tamamı, Virtüel Yayınevi tarafından yayına hazırlanmaktadır, 2001 yılı içerisinde basılacaktır. (0212 664 45 96)

AÇIKLAMALAR

I. Balavariani (Batavar'ın Bilgeliği), önsöz, Prof. İ. V. Abuladze, basıcı, Tbilisi, 1962.

II. Arepoaglik: Yunan mitolojisindekl Savaş Tanrısı Ares'in (yad Roma mitolojisindeki Mars'ın adıyla anılan, Atina'daki Ares tepesiyle ilgili. ç.n.

III. Ş.İ. Nutsubidze, Sahte-Dionisyus Areopagitikus, Tb. 1942; aynı yazarca, İberyalı Petcr ve eski felsefenin kalıtı, Tb. 1963; E. Honlgmann, Pierre l'Ibérien et les écrits de Pscudo-Denys l'Arcopagite, Brouxelles, 1952.

IV. N.J. Marr, Yoanné Petritsl, onbirinci-onikinci yüzyılların Gürcü Yeni Eflatuncusu... XIX, 1910, s. 113.

V. Rusça çeviri: Pamyatniki drevnegruzinskoy aglografıçeskoy literaturiy (Eski Gürcü azizyaşamöyküsü anıtları), Tbilis. 1956, s. 5-28; Latince çeviri: P. Peeters (Analecta Bollandiana, 53, Bruxelles, 1935, s. 24-40).

VI. Rusça çeviri (Op. cit.), s. 19-60; Almanca çeviri: K. Schultze (Texte und Untersuchungen No 8, VIII, 4, 1905).

VII. Pamyatniki... (Op. cit.), s. 61-101; Latince çeviri, P. Peeters, Historics monastiques Georgiennes (Analecta Bollandina, XXXVI-XXXVII, s. 168-207).

VIII. Corci Merçule, Aziz Gregori Handzteli'nin Yaşamı. Üretim, basım, çeviri: N. Marr. Petersburig, 1911; Latince çeviri, P. Peeters (op. cit.), s. 216-309.

IX. Yambus: Bir kısa bir uzun hecc-sıradan oluşan bir şiirsel biçim. -c.n.

X. Şairi, Gürcü şiirinde Rustavell'nin dahiliğiyle ölümsüzleşen onaltı heceli bir yarım dize nazmıdır.

Gürcüce, Rusça, İngilizce noter tasdikli tercüme yapılır, tercüman bulundurulur. Tel: (0212) 231 79 28

Öyküler : Abhazya Öyküleri
Gogita

Guram ODİŞARİA

Gogita ismi Doğu Gürcüstan'da çok yaygın. Batı Gürcüstan'da ise o kadar yaygın değil. Bildiğim kadarıyla, bu isimle bir insan bulunmuyordu, en azından bu isimde birinin olduğunu ben duymamıştım.

Savaş devam ederken bir gazete Gogita Melikidzc'nin yazısını elektriksiz kalan Sohumi'de evimin şöminc ışığında ilk defa okudum. Savaş koşullarında oldukça ilginç, olağanüstü bir yazıydı. Eşcri dağında, mısır tarlaları içinde 4-5 kişilik gruplar halinde Gürcü ve Abhaz savaş istihbaratçıları bir rastantı sonucu birbirleri ile karşılaşmışlar. Kurumuş mısırların gürültüsü yüzünden birbirlerinin ayak seslerini duyamamışlar. Birbirleri ile karşılaşır karşılaşmaz aniden durmuşlar, yerinde donup kalmışlar. Hangi taraf ilk önce silaha ellerini götürecek diye karşılıklı olarak birbirlerine bakıyorlarmış. Gergin bekleyiş sonrası, Abhaz grup başkanı söylendi: bende rakı var, gel beraber içelim. Bir askerin üzerinde ekmek çıktı, ikincisinde soğan... Beraber toprağa oturup içmeye başlamışlar. İlk kadehi savaşın çabuk bitmesi için kaldırmışlar, ikinci kadehi de savaşın çabuk bitmesi için kaldırmışlar. Ve daha sonra, birbirleri ile vedalaşmışlar. Abhazlar Gürcülere geri dönüş yolunu öğretmişler, Gumista'ya bu yola giderseniz sizin için daha güvenli olur diye belirtmişler.

Gürcü ve Abhaz savaşı boyunca benzer şeyler oluyordu. Fakat bu gibi benzer olayları kimse yazmıyordu. Gogita ise yazdı.

Gogita'nın başka yazılarını ve Gudauta'dan yaptığı söyleşilerini de hatırlıyorum.

Daha sonra ise, "Düşmek" adlı bir kitap yayınlandı. Bu kitap Gogita'nın baş yapıtıdır. Sohumi'yi Abhazlarla birlikte Ruslar ele geçirince, karşı tarafın eline düşen bir Gürcü kadınla ilgili belgesel bir kitaptır bu. Abhazlar bu kadına söylediler: savaş kanunlarına göre sen bize aitsin artık ve daha sonra...

Gogita, bir ulusun ruhsal olarak düşmesi ile ilgili yazıyor. Şehirlerin karşı tarafın eline düşebilir, devletin karşı tarafın eline düşebilir, halkını kaybedebilirsin, atalarının mezarını kaybedebilirsin, bütün bunlar bir ulusun yenildiği anlamına gelmez. Bir ulus ruhsal olarak düşmüşse, moralini kaybetmişse, işte yalnız o zaman o ulus yenilmiş sayılır.

Savaşı kazanmış taraf yenilmiş (gerçekte) olabilir.

Savaş öncesi, savaş başlamadan bile bir ulus yenilmiş olabilir.

Bütün bunlar savaşın dini kuralları sayılıyor.

Savaş her türlü ilgiyi yok eder, her türlü nazik ve güzeli, her türlü kutsal varlıkları yok eder. Savaş cani bir mekanizmadır. Savaş dener bizi, birbirimizin gerçek kimliğini bize gösterir.

Savaş aynı zamanda etkiliycn bir sanattır. Savaş çok değişik bir rüzgar estirir ve insanları değiştirir.

Sevginin gücü yok olur savaşta ve hiç bir şey ifade etmez. Savaş her şeyi yok eder.

Savaşta herkesin kendine göre hesabı, bir amacı vardır. Bizim de, onların da, benim de, sizin de ve doğal olarak Gogita'nın da bir hesabı, amacı vardır.

Yenilenin de, kazananın da savaşta görülecek bir hesabı vardır, alacak bir dersi vardır. Savaş yenilen ve kazanılan tarafı tanımaz, bilmez. Savaş adı üstünde savaştır. Savaş açıklanması olmayan korkunçluktur.

Savaşın bir zamanı vardır, barışın da bir zamanı vardır. İkisi de sürekli var olmuşlardır, sıra ile gidip gelirler.

Savaşın gözlerinin içine bakmak için Gogita Sohumi'ye gitti, kalem ve defterle gitti. Onun ilgisini sahte ve yalancı televizyon ve radyo savaşları çekmiyordu. Savaşın çıkardığı sesi kendisi yerinde duymalıydı. Yerinde hissetmeliydi savaşın çıkardığı pis kokuyu. Yerinde görmeliydi şovalyeleri ve korkakları, dürüst ve namussuzları, gerçek askerleri ve katilleri, insancıkları ve merhametsizleri, inanç sahibi insanları ve ihanet içinde olan insanları... Bu iki çeşit insanlar her iki tarafta vardı. Gogita, savaşta insanları öğrendi.

Savaş boyunca Gogita bir kaç ay Sohumi'de kaldı.

Daha sonra Tbilisi'ye dönünce "Savaş" adıyla bir gazete çıkardı.

Gogita'nın yazı dizilerinin kahramanı bir Gürcü göçmendi. Özellikle bu adamı seviyordu Gogita. Bu göçmen Tbilisi'de kışın buzunda gezerken, kendi mandalina bahçesindeki ağaçların bu buzula dayanabilirmi diye kendine dert ederdi. Gogita ise, bu adam bu kadar dertlere dayanabilir mi diye dert ederdi.

Gogita'yı bana Gigla Gobeçia tanıştırdı. Onunla dost olduk.

Hiç bir zaman, hiç kimsenin yazmayacağı şeylerden, savaşla ilgili olaylardan da sohbet ettik Gogita'yla.

Gogata Mcshiicr'e özgü ağır başlıkla ve sabırla çalışıyor. Tanrı'ya inanın insanlara özgü sakinlikle çalışıyor. Yazdığı gibi konuşuyor, konuştuğu gibi yazıyor.

Gogita'ya bakınca, bazen boynu bükülmeyen öküzü hatırlatıyor bana. Gogita'nın köyünün adı Klde (kaya). Bazen kaya'ya benziyor. Bazen ise yüreği yufka biri... Dün gibi hatırlıyorum Sohumili dostlarla beraber sofrada oturuyorduk, biri başından geçen bir olayı anımsadı ve Gogita'nın gözleri doldu.

Bir ara "Şans" gazetesi yazı işlerinde oturup sohbet ediyorduk. Bizim dostumuz Bando Kurdadze, Gogita ile ilgili olarak, dört dörtlük adam dedi. Bando böyle bir deyim kullanmayı sever. "Dört-dörtlük" adamı çoğu kez yalnız Gogita için kullanıyor.

Gerçekten de, olağanüstü dört-dörtlük adam Gogita.

Bir seferinde, Gogita "stalinka" denilen eski bir şişe içinde babamın yaptığı rakıyı getirdi bana. Daha sonra ise, Stalin döneminden kalma telefon cihazını bana hediye etti. Böyle davranışlarda yalnız Gogita bulunabilir. İstese de istemese de bu onun stili.

Gogita özellikle Zedazeni'ye çıkmayı sever. Oraya yayan çıkar ve bir kaç gün papazların yanında kalır. Zedazeni'den Gürcüstan'ın değişik renklerine bakmayı sever.İşte, o zaman, bir başka dünya –ruhsal evrende– gezer.

O gerçek bir hümanoit[1], abartmıyorum.

Şimdi, Gogita savaştan daha çetin, zor bir konu, barışı araştırmak durumunda. Tanrı ona yardımcı olsun.

Eğer Tanrı insana yardımcı olmasa, bu dünyadaki olayları insan gerçekten nasıl kavrayabilir ki? Bu dünya öyle bir dünya ki, burda insanları öldürüyorlar toplum duyarsız... Tanınmış değerli kişileri tarıyorlar, delik deşik ediyorlar, onlara suikast düzenliyorlar, toplum vurdumduymaz. Bu insanların ölmesi gerekliydi, onları ölmeden önce öldürmeliydiler, diyenler var bu dünyada. Bu dünyada öğretmenler okulları bırakıyorlar, çocuklara kimse öğretmenlik yapmıyor. Bu dünyada şairler sigara ve sakız satıyorlar. Bu dünyada insanlar sokağa çıkmaktan korkuyorlar. Bu dünyada deliler ve normal insanlar birbirlerine barışmış, birbirlerine benziyor. Bu dünyada insanlar ağlamak istiyor ağlayamıyorlar. Bu dünyada mutsuz insanların yüzleri sergilenmiş adeta. Bu dünyada para şeytan gibi egemenlik kurdu ve parayı bulmak için ruhunu kurban etmelisin ve kardeşinin yüreğine ayak basmalısın.... Gürcüstan'ı bırakıp bir başka mekan, yurt arıyorlar. Ülkeyi bırakıp gidiyorlar ve adam ediyorlar, bana bakmadın değilmi, bende gidiyorum, sana bu yakışır diyorlar. Ölülerin vatanına neden bana sahip çıkmadın, gidiyorum, elveda diye sitem ediyorlar! Bu ülkede su içiyorlar, yine de susuz kaldıklarını söylüyorlar, yiyorlar yine de doyamıyorlar. Otomatik silahlarla duvarları delik deşik edilmiş bu ülke. Kutsal yerler sessizce duruyor. Tüm ülke Kaşveti Kilisesine[2] benzedi, duvarları delik deşik Kaşveti'ye...

Gogita, seni sakinleştiren, sana rahat nefes aldıran yer yalnız Zedazeni'dir..

Ve birde insanlar, zavallı duruma düşürülen insanlar, senin vatanının evlatları, senin etin ve kanından olan insanlar. Özellikle şimdi, yanında olmaya ihtiyaçları var bu insanların, anlamaya ihtiyaçları var onların.

Bu parçalanmış dünyanın birleşmesi için Tanrı yardımcı olsun!

Doğu dünyası, dünyanın kurtulabilmesi için bir kaç dua eden adama ihtiyaç var, der.

Gerçekten de bu böyledir!

Bunlardan biride Gogita'dır.

Gürcüce'den Çeviren: Ali ALTUN

---

1 Hümanistten türetilmiş kelime, hümanistlerin hümanisti anlamında kullanıldır

2 Tbilisi'de Rustaveli caddesinde, parlamento karşısında bir kilise, 1992 darbesi çatışmalarında, adı geçen kilise ile ateş arasında kaldı, kilise kurşunlara isabet oldu. Çatışmalar yaklaşık iki hafta devam etti ve yaklaşık 130 kişi öldü.

Masal

Altın Tay İle Kara Şahinin Öyküsü

Otia YOSELİANİ

Altın Tay doğduğu sırada KAİSN on yaşını doldurmuş çakmak gibi bir delikanlı adayı olmuştur. Kaisn'ın iki düşüncesi vardı ötedeberi. Birincisi iyi bir ata sahip olmak, ikincisi iyi bir tüfeğe... Ama gelin görün ki Kaisn'ın babası daha şimdiden bıkmış, usanmıştı bu oğlandan. Bir türlü derslerine gönül veremiyor, sürekli atlarla uğraşıyordu o. Atlardan vakit bulup hiçbir işe yardım etmiyordu evdekilere. Şöyle tanımlıyabiliriz Kaisn'ın durumunu. Uykunun dışında her saniyesi at sırtında geçiyordu onun. Çoğu zaman karnını da at sırtında doyuruyordu kuru yavan bir şeyler atıştırarak...

Altın Tay doğduğunda Gergil oğlunu dizinin dibine oturtup pazarlık etmişti.

— Derslerine iyi çalışır, atlarla olur olmaz uğraşmaktan vazgeçersen bu tayı sana hediye ederim... demişti. Altın Tay büyüyünceye dek sabırlı olmalıydı Kaisn. Sonra iyi günler doğacaktı çünkü. Tayı büyüyecekti, onu arzuladığı gibi alıştırıp ünlü atın sahibi olacaktı. Örnek bir at olacaktı Altın Tay bu yörelerde... Şimdiden bile çekiciydi o.

Şahin bakışlı, kırmızı yelleli, altın tüylü bir taydı. Büyülemişti küçük Kaisn'i. Hiç düşünmeden babasının önerilerini kabul etti Kaisn. Verdiği söz sözdü... Sonra asla pişman olmayacaktı.

Kaisn bundan sonra derslerine canla başla çalışmağa başladı. Evdekilerin işlerine de yardıma başlamıştı artık. Bir yandan da tayını besleyip büyütmeğe gayret ediyordu. Tay milleti ne denli bakım görse, boy atsa zamanı gelmeden üzerine binmek, alıştırmağa kalkmak olanaksızdı. İllede belli bir yaşa erişmesi gerekti tayların ki arzulanan güçte binek atı olabilsindi. Eğer iyi bir at isteniyorsa tabii...

Kaisn'in tayı altın renginde idi ama ona Altın Tay değil, Altın Şahin adını vermek istiyordu Kaisn. Bu ismi pek sevmişti, pek arzulamıştı. Kime ne. İstediği adı verebilirdi tayına. Kendi öz malı değil miydi o? Ne var ki komşu köyden bir çocuğun da bir cins tayı varmış. Onun da adı Şahinmiş diyorlardı. Ama o altın rengi değil marsık gibi kara imiş. Kaisn görmemişti onu henüz. Görenler anlatıyorlardı bunu.

— Kara... Kapkara bir taydı. Tıpkı kara şahin...

Kaisn tüm boş zamanlarını Altın Şahin'e yiyecek toplamakla geçiriyordu. Özel olarak yonca biçiyor, arpa depoluyordu. Tayın önünde sürekli bol yiyecek bulundurmaya çalışıyordu. Sulama saatlerinde onu yedeğine alıp sodalı, tuzlu sulara götürüyordu. Cep tarağı ile yelcilerini genç kız gibi tarıyor, kuyruk kıllarını teker teker ayıklıyordu. Artık Kaisn öğretmenlerinin de gözüne girmeğe başlamıştı. Derslerinde başarıya doğru ilerliyordu... Gergil de oğlundan memnundu doğrusu. O at peşinde koşmaktan vazgeçmiş, yaşıtlarının çayırdaki atlı cakalarına imrenmiyormuş gibi onları hayran hayran değil, göz ucuyla izler olmuştur.

— Yıllardır köyümüzde bu denli asil at yetişmemişti diyorlardı köylüler. Kaisn'ın tayı için. Kaisn kimsenin bilgiçce laflarına muhtaç değildi. Svaneti'de Altın Tay gibi bir başka tayın yetişmediğini o iyi biliyordu çünkü. Evet, bugüne değin yetişmemişti böylesi Svaneti'de.

Okuldaki arkadaşları at üzerine tartışmalara başladıklarında Kaisn'in tayı için asla alçaltıcı tek söz söyleyemezlerdi. Sadece çocuklardan Goci şunu söyler dururdu:

— Komşu köydeki Atmurza'nın tayı da çok asil. Birinci at olacak oda derdi o kadar. Ama herhalde Goci Atmurza'ların akrabası olsa gerekti... Böyle konuşmasının başka anlamı yoktu.

Zaman ağır geçiyordu... İşte topu topu bir yaşına değmişti Altın Şahin... At milleti için bir yaş hiçbir şey değildi. Bebek sayılırdı daha o. En kabadayısı bile olsa bebek sayılırdı bir yaşındaki tay... Daha uzun zaman gerekti sırtına binmek için... Kaisn sabırla beklemek zorundaydı o mutlu zamanı. Baş-

ka yolu yoktu... Bir yıl daha geçmeliydi... Sonra bir yıl daha... Artık yavaş yavaş alıştırma çağına girmiş olacaktı Altın Şahin. Ama Kaisn öyle yapmayacaktı. Bir yıl daha sabredecek, dört yaşına değip sırtındaki sinekten bile huylanmaya başladığında biniş talimlerine başlatacaktı. Atın iyisi ayağındaki nalları bir haftadan fazla taşımamalıydı. Altın Şahin gemini yonca gibi gevmelliydi ağzında. Önüne başka bir at çıkıverince yönünü yamultmadan tepeleyip geçmeliydi Altın Şahin... Kaisn'in katlandığı sabır geleceğin parlak günleri ümidiyle çekilebilirdi ancak...

Altın Şahin üç yaşına değdiğinde köylüler laf etmeğe başlamışlardı oda sohbetlerinde...

— Kaisn'in tayı çağına girdi. Bu yaştaki tay alıştırılmadıkça işe yaramaz. Bir yıl sonra şeytanlardan başka binen çıkmaz üzerine. Olanaksızdır sırtında insanın durması... diyorlardı.

Kaisn tüm bu konuşmaları bıyık altından gülerek dinliyordu. Hatta babasının köylülerin düşüncesine katılıp ikide birde:

— Zamanıdır, alıştırmalısın oğlum şu tayı... demesine de kulak asmıyordu...

O yılda öylece geçmişti... Gelen yılın yazında Kaisn binbir güçlükle ağzıma gem vurabildi Altın Şahin'in. Altın Şahin ağzındaki demir değilde sanki yonca sapıymış gibi kemlrmeğe başladı parmak kalınlığındaki demiri. Kaisn atını yedeğine alıp Enguri vadisinin karşı yamaçlarına doğru götürdü. Buğdaş ve patates tarlalarından geçip yüksek çayırlıklarda gözden kayboldu... Köylün meraklıları gözleri faltaşı gibi açılmış onu kayboluncaya dek gözlediler.

— Acaba az sonra neler olacak? diye aralarında fısıldaşıp beklemeğe koyuldular.

O gün meraklılar boşa bekleyip yorulmuşlardı. Çünkü Kaisn'in dönüşünü göremediler. Kaisn geceye kalmış, atını yedeğinden çekip getirmişti.

Kaisn o gece atını evlerinin arkasındaki çayıra bağlamıştı. Yorulmuştu gezmekten. Dinlenmeli, sabah olunca hiç kimseye görünmeden atını yedeğine alıp yine yüksekslere çekilmeliydi. Evdekiler bile görmemeliydi bunu...

Kasin'in gezmeleri tam bir hafta sürmüştü.

Bir akşam köylün içine yel gibi bir hayaletin daldığını görenler oldu... Göz ucuyla hayal meyal görenler birbirlerine sordular.

Kaisn atını alıştırmış mı? Gelin seyre gidelim. İşte koşturuyor... diyorlardı. Az sonra da aynı hayaletin ok gibi köylün öte başından fırlayıp gittiğini görünce bu kez...

— "Hayır hayır alıştırmamış henüz. Baksanıza onu azıya almış" deyip dönüşünü merakla gözlemeğe başladılar... Fakat gece olduğu halde süvari köye dönememişti. Döndüğünü gören olmamıştı.

Bir gün Gergil yaylaya gitmişti. Döndüğünde epeyi can sıkıcı haberler getirmişti.

— Kollektif çiftlikteki atlardan iki tane cins at kaybolmuş. Ama bunların çalındığına dair bir delil yokmuş... Ortalıktan kayboluvermişler işte. Akşamleyin atlar tamammış. Sabahleyin bakmışlar ki iki iyi cins at noksanmış. İyi ama öteki atlar tastamam yerinde dururken iki ata ne olmuştu? Hem de seçkin iki cins attı bunlar. Bundan başka komşu köyde de üç adet cins at ortalardan kaybolmuştur.

Svaneti'de hırsızlık olaylarına pek rastlanmazdı öteden beri. Bu iş hırsızlık işi değildi herhalde. Olsa olsa atlar azıtıp çiftlik sınırlarından çıkmışlardır. Bir süre sonra dönerlerdi elbette. Sık sık görülen şey değilmiydi bu? Hatta aylarca dağlarda yabaniler gibi dolaşan atlar dönüp gelmemişler miydi yuvalarına sonunda.

Bir sabah Kaisn Altın Atı'nı bağladığı otlukta bulamadı. Boşanmış, oralardan uzaklaşmış olacaktı herhalde. Ama ne kadarda sağlam bağlamıştı onu. Kaç düğüm attığını bile unutmamıştı. Evet sapasağlam bağlamıştı onu. Yinede boşanıp uzaklaşmış olacaktı Altın Şahin. Başka ne olabilirdi ki? Kaisn şöyle köyün dışına doğru açılıp kollektif tarlaların çevresini dolandı. Hiçbir ize raslamayınca elini alnına siper edip uzakları, dağ yamaçlarını dikkatle süzmeğe başladı. Birden duraladı Kaisn. Enguri ırmağı boyundaki ekin tarlaları arasında bir atlı görünüyordu. Dik yokuşlardan baş aşağı, çok biçimsizce sallanıp geliyordu süvari. Kaisn bunun fazla üzerinde durmadı. Gözünü başka yöne çevirdi. Çünkü onun aradığı biniti at değil, çıplak altın gibi bir attı. Binili olamazdı ki zaten Altın at, kim cesaret edebilirdi bu maceraya. Kim tutunabilir di Altın Şahin'in sırtında?

Dağlarda görünen meçhul süvari var gücüyle Enguri üzerindeki dar köprüden yel gibi geçerek köy içine yönelmişti. Az sonra çılgınca köye dalan sürücü belliki atına sahip olamıyordu. At kendi başına sağa sola zıplayarak gözden kayboldu. Bu at Altın Şahin'den başkası değildi. Altın Şahin'in ta kendisi. Kaisn gözlerine innamak istemiyordu. Bir ara tekrar Enguri vadisine dalan atın önüne çıkmak istedi. Olanaksız, yetişemedi. Bu sırada köy içinde bağrışmalar, çağrışmalar başladı.

— Yetişin... Çabuk atlayın atlarınıza... Altın Şahin'i kaçırdılar, deniyordu. Çıpka atlara atlayan Kaisn'in arkadaşı Guali, babası Gergil, ardından taze yavrulu kısrağıyla Andro hırsız sürücünün peşine dökülmüşlerdi. Gayretle at koşuşturanların ardından bakakalan Kaisn tozdan dumandan birşey göremez olmuştu. Tozlu yolların nal seslerine az sonra da köy çocuklarının şamataları ile köpek havlamaları eklenmişti.

— Kaisn... Kaisn... çığlıkları Kaisn'i çakılı bulunduğu yerden hiç mi hiç kıpırdatmıyordu. Kaisn tozlu yol ortasında sanki buzdan bir heykel dikilip kalmıştı. Yaklaşıp kendisin kucaklayan çocuklara o...

— Ne var... Ne olmuş? dedi donuk bakışlarda?
— Altın... Altın Şahin'in...
— Altın Şahin'in senin...
— Söylesenize ne olmuş ona?
Hiç birisi bu soruya yanıt vermeğe cesaret gösterememişti. Kaisn herkesin tek tek gözünün içine bakarak...
— Hadi konuşsanıza... Dilinizi mi yuttunuz?
Yine hiç bir yanıt yok kimseden...
— Yarlardan mı uçmuş?
— Hayır Kaisn...
— Ya ne olmuş ona... Ne?
Bir türlü başka olasılık düşünmek istemiyordu Kalsn. Goci, Kaisn'e yaklaşarak usulca:
—Kaisn, atını iyice alıştırdın mı? Acemiliği kalmadı mı artık?
— Soru sorma... Atıma ne oldu onu söyle...
— Çaldılar onu.
— Çaldılar mı?
— İzleyiciler peşine düştü hırsızın...
Kaisn hafifçe gülümsedi:
— At milletinin hırsızı kendi ayaklarıdır.
— Altın Şahini de kendi ayakları alıp götürdü işte.
— Ama birde sırtında adam gerek.
— Üzerindekini bilemem. Herkes sen koşturuyorsun onu sanmışlar önce. Sonra bakmışlardı bir yabancı... Ama korkma uzaklara kaçamaz... Yakalarlar onu... Almasgir düşmüş arkasına... Kara Şahini ile... Kaçacak mecali kalmamış hayvanın, yorulmuş diyorlar...
— Almasgir mi görmüş ilkin?
— Evet o görmüş... Betkil'le haber salmış köye. Kendisi de hırsızın arkasına düşmüş...
— Kimi görmüş Almasgir?
— Hırsızı...
— Altın Şahin'in sırtında mıymış hırsız?
— Sırtındaymış.
Kaisn'in bu kesin konuşmalara canı fena sıkılmıştı. Goci ona mesele anlatmıyor, kafasına yumruklar indiriyordu sanki.
— Kalsn, hırsız ekin tarlaları arasındaki ağaç kümelerine dalmış... Çevresini sarmışlar takipçiler. Enguri içine dönmek zorunda kalacak. Vadide pusuda bekleyenler var. Mutlaka yakanacak... Kaisn ses çıkarmadan yürüdü eve doğru. Öne ağır adımlarla, sonra koşar ayak eve daldı. Çabucak tüfeğini kaptı. Güle dolu fişeklerden birini namluya sürdü. Birkaç güle fişeğini de avucunda sıkarak evden fırladı. Yolda birileriyle karşılaştı. Ama onların yüzüne bakmadan koşa koşa gitti. Kaisn'in ardından seslendiler gidenler.

— Kaisn, atını mı çaldırdın... Yazık oldu... diye... Kalsn'in yanıt verecek vakti yoktu. Koşuyordu, bir yandan da düşünüyordu.
— Benim Altın Şahin'imin sırtına kimse binemez. Bir babayiğit çıktıysa eğer binebilecek, onun arkasından kimse yetişip yakalayamaz. Ardından kurşun bile sıksalar nafile. Eriştiremezler... gibi düşüncelerle kafa yoruyordu...
Kaisn yola çıktığında az önce bıraktığı kalabalıktan kimse kalmamıştı yolda. Herkes daha yukarılara, Enguri vadisine doğru koşmuştu. İşte görünüyorlardı vadide. Goci orta yerde durmuş yüksek sesle birşeyler iddialaşıyordu oradakilerle. Herkes bakışlarını uzaktaki bir noktaya toplamış ağır ağır bir tarafa kaydırıyorlardı bakışlarını. Belliki çok heyecanlı bir görünüm karşısında idiler... Çok heyecanlı... Bazı delikanlılar göğüslerini yumruklayıp dertleniyorlardı:
— Ahh, körolası şanssızlık.. Atlarımız yaylada. Ellmiz böğrünüz de seyirci kaldık hırsız karşısında... gibi laflar ediyorlardı... Goci elinde tüfekle seğirten Kalsn'i görünce yeni haberler vermek istedi, önüne çıkıp...
— Komşu köyün gençleri de kaybolan kendi atlarını ararlarken hırsızla karşılaşmışlar. Atmurza da onlarla imiş kendi Kara Şahin'i ile... Artık Altın Şahin bir yere kaçıp kurtulamaz... diyorlardı... dedi.
— Bu kadar mı? Başka bir şey diyen yok mu? Öfkeli öfkeli konuştu Kalsn.
— Dahası ne olsun. Kara Şahin, Altın Şahin'i ensiliyecek diyorlar. Kalsn acı acı gülümsedi.
— Hırsız mı birinci değil, Altın Şahin mi koşucu değil acaba?
— Sen Kara Şahin'i tanımıyorsun Kaisn. Onu kimse geçemez.
— Ya... dedi Kaisn nefretle...
Oysa Kalsn Kara Şahin'i görmek için iki kez dağ yolundan gizlice komşu köye gitmişti önceleri. Ama bundan kimsenin haberi olmamıştı. Altın Şahin'in yanında o Kara Şahin değil... Kara kargadan pek farklı görünümüyordu oysu... Goci hala çenesini, kapatmamış gevezilik edip duruyordu...
— Korkma Kaisn... Atmurza'nın Kara Şahinine güven. Dua et ona... gibi sinir bozucu şeyler söylüyordu... Kalsn dayanamadı, gürledi:
— Benim bir şeyden korktuğum yok... Sen kendi keyfine bak... diye çıkıştı patavatsız Goci'ye...

Kaisın bir türlü akıl erdiremiyor, inanmak istemiyordu. Bir adi hırsız nasıl binebilirdi Altın Şahin'e. Nasıl tutunup durabilirdi onu sırtında... Yoksa Altın At, Kaisn'in sandığı gibi eşi bulunmaz harika bir yaratık değilde basbayağı bir at mıydı? Neredeyse gözünde basitleştirecekti düşündükçe Kaisn. Bu sırada çayırların üst başında iki nokta gibi şekil görünmüştü... İki nokta geniş alanda eğri çizgiler çiziyor, Enguri'ye doğru sarkıyor sonra da şöyle bir kavis yapıp doğuya, Kafkas silsilesine doğru yöneliyordu... Bunu gören çocuklar kulakları sağır eden çığlıklarla bağırıyorlar, ıslık çalıyorlardı...

— Hadi göreyim seni Kara Şahin. Yakala onu, kaçırma...

— Hadi Altın Şahin göster harikalığını...

Bu iş yavaş yavaş adi bir hırsızlık olayı olmaktan çıkıp iddialı at yarışı kimliğine bürünmeğe başlamıştı artık... Kaisn ikide birde tüfeğini, azıya almış atının sırtındaki hırsıza doğrultuyor, horozu kaldırmayı unutup kapalı tetiğe habire asılmağa çalışıyordu... Oysa mesafe o denli uzaktı ki, değil mermisi tüfeğin patlama sesi bile atlara kadar ulaşamazdı...

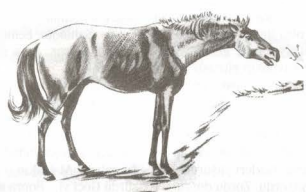

Kaisn atlılar her görünüşünde göğüs geçirip:

— Son kez görüyorum seni galiba Altınım. İşte gidiyorsun. Unutma beni emi? gibi şeyler mırıldanıyordu. Ama apaçık belliydi ki Altın Şahin hırsıza teslim olmamıştı henüz. Hırsız onu zaptetmekte çok güçlük çekiyor olmayıldı... Onun içinde bu düzensiz koşuşmalar. Yöreden bir türlü uzaklaşıp kaçamamalar, dönüp dolaşıp aynı yere gelmeler... Evet apaçık görünüyordu artık, Altın At kendi istediğince koşup duruyordu başıboş... Hırsızın yönetiminde değildi. Hırsız yerlere düşüp parçalanmaktan korkuyor, bunu önlemeğe çalışıyordu ancak... Onun sıkıntısı artık Altın At değil... Canını kurtarmaktı... Bu ara atlılar yine Enguri vadisine yönelmişlerdi. Yine kalabalıkta bir çağlık... Goci de:

— Gayret Atmurza... Biraz daha gayret... diye bağırıyordu..

Goci'nin ne derece tıaklı olduğu bilinmezdi ama duruma bakılırsa Atmurza'nın Kara Şahin'i konusunda pekte yanılmışsa benzemiyordu doğrusu. Atmurza'nın Kara Şahin'i kolay kolay Altın Şahin'den geri kalacağı benzemiyordu dikkat edilirse...

— Ahhh... dedi inler gibi Kaisn... Enguri köprüsüne yaklaşsalar iş kolay olacak... Orada altı atlı pusuda bekliyor... Kıskıvrak yakalarlar onu ama... İşte yine geçiyorlar sahneden... Altın At sanki at değil ateşten bir hale... Hiç farklı değil... Sanki alevli bir meteor kayıyor gökyüzünde... Kara Şahin dedikleri az uzakça mesafeden izliyor onu... Goci durmadan:

— Yetişir... Görürsünüz şimdi, yetişir, Kara şeytan... diyordu... Kaisn'in yanakları al al olmuştu.. Vücudunu ter basmıştı. Kimsenin kendi atına yetişmesi hesabına gelmiyordu... Yetişip yakalamak değil, hırsızı at üstünde keklik gibi avlamak istiyordu o. Yine tüfeğine davrandı... İyice yaklaşmalarını, atış menziline girmelerini bekledi.. Vay canına... Yazık be... Heriflı san'atı binicilik değildi ki... Hırsızlık... Bakın bakın... Hayvanın kolay kaçması için hiçbir şey yapmıyor, aksine yürüyüşüne zorluk bile çıkarıyordu... Binicilik değildi ki bu... İki atın güçlülük ölçüsü de anlaşılamazdı tabii... Atlılar epeyce yaklaşmıştı topluluğa... Hayret... Altın At'ın sırtında yapışık gibi duran hırsız durmadan korku çığlıkları atıyordu. Şimdi sesi iyi duyuluyordu.

Hırsız çaresiz kalmıştı. Bir yanda azgın Enguri ırmağı suları, diğer yanda Enguri suyu gibi kaynaşan halk topluluğu onu bekliyordu. Mutlaka birinin kucağına düşecekti adi hırsız... Bunu hırsızda anlamış olacak. İşte Altın At'ın boynunu tokatlıyor, yönünü değiştirmeğe çalışıyordu.. Başardı da bunu.. Çaprazlama batı yamaçlara sardı Altın At. Mesafeyi de epey açtı takipçilerle. Kara Şahin neyse de öteki altı atlıyı ortalarından yarıp geçti Altın At...

Hırsız korkuyu azda olsa atlatmıştı... At üstünde hafifçe doğrulmuş, sarı renk üzerinde kara leke gibi belirlenişti. Kaisn alnında biriken terlerini işaret parmağı ile sildi. At sırtındakinin bir hırsız olduğunu unutup bir an için keydisiymiş gibi bir duyguya kapıldı. At sırtındaki kendisiydi, arkasından Altın At'ın rakipleri koşturuyorlardı sanki... Dişlerini sıkarak Altın At'ı gayrete getirmeğe çalışıyordu bu kez içinden. Bu yarışı başarıyla sürdürmeliydi Altın At... Başkalarına kaptırmamalıydı yolu.

— Yeter artık Atmurza... Yaklaş gayri öfff... Bağırıyordu Goci... Bağırışıyordu tüm kalabalık... Islıklar... Islıklar...

İki süvari bazen yaklaşıyor, bazen arayı açıyor, ardarda koşuyorlardı... Goci'nin sesi kısılmıştı ama yine de usanmadan yırtınıyordu... Ötekiler öyle...

— Atmurza...

— Atıl üzerine gayri atıl...

— Kon tepesine Şahin gibi...

— Yaklaş Şahin... diye bağırdı Kaisn heyecandan, boş bulunup... Oradakiler dikkatle baktılar Kaisn'in yüzüne. Herhalde yanlış duymuş olmalılar-

dı... Kaisn kendi atına seslenmek istiyor olmalıydı. Önlerine atlı grubu çıkıvermişti bu sırada koşucuların... Altın At bir kez daha sıyırdı geçti onları... Arayı iyice açtı bu kezde...

— Üfffff...

— Atmurzaaaa... sesleri yankılanıyordu vadide...

— Kaçırma onu Atmurza...

Kaisn sessiz seyrediyordu görüntüyü. Bir yandan içinden.

— Yaklaş Kara Şahin... Bitir hırsızın işini... diye düşünmekten kendini alamıyordu... Ama epeyi aralı idiler İkİ Şahinler... Olanaksızdı yetişmesi Atmurzanın Şahin'İnin Kaisn'ınkinc...

— Atmurza...

Koşucular uzaklaşmış, küçülmüş gözden kaybolmuşlardı şimdide... Ümitler uçmuştu... Taze yavrulu tayı ile Andro'nun kısrağı göründü tepede... Arkasından iki atlı daha. Dönüyorlardı. Kalan üç atla hala takipteydiler. Dönmemişlerdi...

Şamata keslimişti. Heyecan bitmiş, uçan ümidin yerini bezginlik almıştı. Halktan biri mırıldandı:

— Biliyordum zaten. Mümkün değil... Yetişemezlerdi... dedi. Bu söz Kaisn'ın gururunu okşamıştı. Küçümseyen bakışlarla Goci'yi şöyle bir süzdü... atını kaybetmek pahasınada olsa ününe gölge düşmesini istemiyordu onun. Hanlya kuru gürültüsü nerede kalmıştı Goci'nin. İşte kaybolup gitmişti Altınat... Atmurza'ya nal toplamak düşmüştü ardından. Goci dİlİnİ yutmuş gibi sessiz çakılı kalmıştı olduğu yerde.

Kaisn'ın yüreği için İçin iyice dolmuştu... Dayanamayacaktı artık atının gidişine. Halktan ayrılıp vadinin içerilerine doğru yürüdü. Gözleri yaşarmıştı. Hüngür hüngür ağlamak istiyordu. Zordu doğrusu, ellyle, binbir hevesle büyüttüğü atının gidişine dayanmak. Hemde en iyi cins atın elden çıkmasına. Ama Kara Şahin denen bayağı at ardından yetişebilseydi ağlamağa değer miydi o zaman Altın At'a? Değmezdi tabii. Enguri üzerine tepki gibi sarkan kayaya yaslanarak ağlamağa başladı Kaisn. Çocuklar gibi yüksek sesle ağlıyordu. Ama sesi ırmak suyu ugultusundan seçmek kolay değlldi.

Takipten dönenler köprü başına gelmişlerdi. Bunların yüz anlamlarına bakılırsa ümit kalmamıştı Altın At'tan. Çok değerli olmasaydı kim çalardı Kaisn'ın atını? Bu hırsızlık olayı onun değerini anlatmaya yeterdi herhande. Basit atlara yan bakan görülmüş müydü bugüne dek. Kırlarda, başıboş dolaşıyorlardı da kimse yanlarına sokulmuyordu bile. Kaisn'ın içi allak bullaktı. Hem seviniyor, hem üzülüyordu. İyi at yetiştirdiği için, herkesin gözü onda olduğu için sevnlçllydl. Böyle iyi atı yetirdiği içinde üzgündü. Kaisn sıkı delikanlıydı aslında. Çocuklar gibi ağlamayı hiç sevmezdi ama. Şimdide ağlıyordu aslında. Köprüye yaklaşan atlıları görünce gizlenmek geldi içinden Kaisn'ın. Babası ağladığının farkına varmamalıydı.

Bu ara aşağılarda tekrar bağrış çağrış sesleri duyuldu. Birisi

— Eyyy... dedi... Su ugultusundan seçilmiyordu kimin olduğu bu sesin... Goci olmalıydı. Evet evet Goci'ydi bu. Ardından başka sesler de duluyup ugultu halini aldı. Sonra da toplu halk ellerini uzaklara doğru çırparak yelpaze gibi bir tarafa kayıverdi. Koşuyor gibiydi halk. Takipten dönen atlılar durdular... Kulak kesildiler... Boğuk bir ses:

— Yetişti... Yetişlyor... Yetişecek... gibi birşey söylüyordu ama pek seçilemiyordu söyledikleri. Kaisn öfkelendi yine.

— Dinsiz imansız Goci. Kıskanç herif... diye bağırdı vargücüyle. Köprü başındaki atlılar hızla geri döndüler. Yukarılara doğru sardılar yeniden. Sonra onlarda bağrışmaya başladılar bir ağızdan... Kaisn sırtını yasladığı kayanın doruğuna çıkıp yukarılara doğru bakındı... Altın At uçuşuyordu yine meralarda... Sevgili At'ı onun. Ardından da Atmurza'nın karası.

— Altınım benim... Korkunç bağırdı kayanın doruğunda Kaisn... Sonra hayretle baktı... Altın At'ın üzerinde insan görünmüyordu. Besbelli atmışı bir uçuruma hırsızı Altın At... Geliyorlardı şimdi köye doğru iki Şahin...

— Şahin'İn benim... dedi Kaisn... Ağlamaya başladı tekrar. Ama sevinç gözyaşlarıydı döktüğü bu defakl...

Takipçi atlılar yaklaştılar... Altın At'ı ortalarına alıp köye doğru sürüp getirmeğe çalışıyorlar. Halk da onlara doğru koşuştu. En önde Goci, Atmurza için Karaşahln için övgü sözleri bağırıp koşuyordu. Bırara Kara Şahin'ln boynuna dolanıp alnını öpmeğe çalıştı. At teslim olmadı. Burnu ile kaktırıp düşürdü Goci'yi... Sonra herkes Altın At'ı hayran hayran süzmeğe başladı. Köprü kenarına gelinlştl artık kalabalık. Düğün alayı gibi neşeli şarkılar tutturmuş, kahkahalarla gülüşüyorlardı gençler... Altın at en önde, yavaşça, korku ile ön ayaklarını köprünün yuvarlak ağaç döşemelerine bastı. Sonra da arka ayaklarını.. Tam bu sırada kalabalıktan birisi Altın At'ın arkasından yumruk iriliğinde kuru bir toprak parçası fırlattı... At ürkütüyle sıçradı.. Ayakları altındakl yuvarlak köprü döşemeleri yerinden kaydı, suya döküldü. Altın at kişnemelerle bir daha sıçradı havaya. Öyle bir sıçrayıştı kİ bu bir daha yere düşmemecesine. Havalarda uçup gitmecesine bir sıçrayıştı... Altın At yere doğru inince artık altında ayak basacak ağaç kalmamıştı. Çok acıklı, ağlamaklı kişnemelerle sırt üstü Enguri sularına gömüldü gitti...

Halk hep birlikte nehrin sularına sarkıp korku ile karışık meraklı bakışlarla Altın At'ı araştırdı gözleri ile... Azgun sular Altın At'ı bir o kayaya, bir bu kayaya çarpa çarpa cansız sürüklüyordu. Kaisn kendinden geçmiş, kayanın doruğunda dertli başını iki avucu arasına almış heykel gibi donup kalmıştır.

Gürcüceden çeviren: Hayrl HAYRIOĞLU

Şiirler

SON BİR SİGARA

Baçuki ÇAPRADZE

Hatırlarım, aşıktın bana ve sessiz anlatırdın
Kırgın karları ve hırslı rüzgarlarını
Kararmış sokaklara beraber yürüyorduk
Tıpkı batan güneş ışıkları gibi
Ben önünde gider - sen hep ayak uydururdun
Ellerini bana bırakıp yine çift oluyorduk
Ben sürekli seni dinler sigara içerdim
Ve o sigarayla birlikte senden sıkılıyordum
Elimden başkasını yaklaştırmazdın
Nefesim ruhunda yansımıştı
Ben ise attım son sigarayı
Ve soğuk dumana doğru yoluma devam ettim.

Çeviren : Osman Nuri MERCAN

ŞİİR HERŞEYDEN ÖNCE

Galaktion TABİDZE

(1892-1959)

Temiz kar gibi ruhumuz temiz olsun!
Arkadaşlar, ölümün sonuna kadar
Yalnız tek bir övünç-sevinç kaynağım var:
Her şeyden önce, her şeyden önce-şiir

Baş koyduğum bir savaşta, yarı yolda
Yorgun düştüğümü hiç kimse görmedi
Svetitshoveli[1] her gün ışığı aydın;
Her şeyden önce, her şeyden önce-şiir

Bir ölüm isteği gibi süreklidir
Bütün bu ülkeyi, şarkı ile gezmek
Her yerler ışıkla donatılmış olsun;
Her şeyden önce, her şeyden önce-şiir

Vatanım bana değer vermezse bile
Şaire yaraşır şekilde ölürüm...
Arzu-istek ve mücadele şarkısı;
Her şeyden önce, her şeyden önce-şiir

Çeviren : Ali ALTUN

1. Svetitshoveli: Gürcistan'da en önemli Kilise

ᲑᲝᲚᲝ ᲡᲘᲒᲐᲠᲔᲒᲘ

მახსოვს, გოგარდი და ჩემად მოყვებოდი
თოვლ ზე ამარ ზე და ქარ ზე ვერანაზე,
ჭერს შებინდებულს ერთად მივყვებოდით,
როგორც ჩამავალ მზის ფერებს ვერონეზე.

მე წინ მივდიოდი, შენ სულ მეწეოდი,
თითებს მანდობდი და ისევ ეწეოდებოდით,
მე სულ გისმენდი და მუდამ ვეწეოდი
და იმ სიგარეტთან ერთად მწყინდებოდი.

ჩემი ხელის გარდა სხვას არ იკარებდი,
ჩემი ამოსუნთქვა სულში აისარკე,
მე კი... გადავაგდე ბოლო სიგარეტი
და გზა გაეგრძელე ცივად კვამლისაკენ.

ᲣᲐᲮᲠᲔᲚᲔᲡ ᲧᲝᲕᲚᲘᲡᲐ!

სული გვქონდეს უსპეტაკეს თოვლისა!
მეგობრებო, სიკვდილამდის მექნება
მხოლოდ ერთი სიხარულის მეგონა:
პოეზია – უპირველეს ყოვლისა!

თავდადებულ ბრძოლებისთვის ნახევარ
გზად დაღლილი არვის არ ვენახივარ,
მარად მანთებს შუქი სვეტიცხოველისა:
პოეზია – უპირველეს ყოვლისა!

სიკვდილივით მარადია სურვილი
მთელი ქვეყნის სიმღერებით მოვლისა,
ყველაფერში შუქით შემოსურვილი:
პოეზია – უპირველეს ყოვლისა!

თუ სამშობლო მაინც არ მომფეროს,
მე მოვკვდები, როგორც პოეტს შეჰფერის.
სიმღერები ხალისის და ბრძოლისა:
პოეზია – უპირველეს ყოვლისა!

Gürcü Halk Destanı "Amirani"

Dr. Enver UZUN

Bu destan hakkındaki ilk yazılı bilgiler XIX. asrın öncelerine aittir. 1878 yılında Teimuraz Bagration'un "Gürcüstan Tarihi", (Sankpetersburg, 1848, s. 7-9) kitabında Amirani destanı ile ilgili kısaca bilgi verilmiştir. Kitapta iki anlatımdan söz edilir. Birinci anlatım Brutsabdzela Dağı'nda zincirlere vurulmuş kahraman hakkında söz edilirken; ikinci anlatımda ise Sakorniya Dağı'nda zincire vurulmuş kahraman hakkında söz edilir. Bu iki anlatımı da T. Bagrationi tarafından 1810 yılında yazıya dökülmüştür.

Destanın ilk anlatımı Meshet-Çavaheti'de İ. Asatiani tarafından yazıya alınmıştır. Destanın ikinci anlatımını ise 1886 yılında Çiçinadze neşreder. Sözkonusu destan ile ilgili olarak 1860 yılında D. Parakişvili'nin toplamış olduğu materyalları P. Umikaşvili, "Narodniy Slovesiosti" (Tbilisi. 1937, C. 1, s. 11) kitabında neşrettirir. D. Parakişvili'nin toplamış olduğu anlatımlar destanı tam olarak ortaya koyar.

Destan hakkındaki doyurucu bilgiler daha çok XIX. yy.ın doksanıncı ve XX. yy.ın otuzlu yıllarına tesadüf eder. Bu yıllarda Gürcüstan halk bilimcileri İlia Çavçavadze ve Akaki Tsereteli Gürcü halk edebiyatı ürünlerinin toplanmasında büyük gayret göstermişlerdir. Gürcü halk edebiyatı ürünlerinin ve o cümleden Amirani destanı ile ilgili bilgilerin toplanıp, yayımlanmasında hiç şüphe yok ki, İveria gazetesinin ve özellikle Gürcüstan Bilimler Akademisi Edebiyat Enstitüsü'nün büyük hizmetleri olmuştur. Amirani destanının toplanması işleminde sadece devrin araştırmacıları değil, aynı zamanda siyasi kimliği olan bazı yazarlar da hizmet vermişlerdir ki, bunlar arasında T. Bagrationi, P. Umikaşvili, V. Pşavela, İ. Çavçavadze, E. Gadaşvili, M. Çikovani, R. Eristavi, A. Tsertseli...vb. sayılabilir.

Amirani destanı hiç şüphe yok ki, Gürcü halkı arasında oldukça büyük bir rağbet görmüştür. Ona göre de değişik destanların yaratılmasına ve hatta yer adı olarak kullanılmasına neden olmuştur ki, Ahalkalaki şehri yakınlarındaki bir dağ "Amirani Dağı" olarak adlanmaktadır. Destandaki mükemmellik nedeniyle destan sadece Gürcü halkı ve araştırmacılarının dikkatini çekmekle kalmamış, Yunan mitolojisinin esin kaynağı olmuştur. Bu nedenle Amirani destanı bir çok değişik milletlerin araştırmacılarının da ilgi noktası olmuştur. Rus araştırmacıları da destan ile yakından ilgilenmişlerdir ki, Rus araştırmacılar içerisinde destan ile en çok ilgilenen G. Potanin olmuştur. Destanın ilmi şekilde ele alınması ise ilk olarak İ.N. Cavahişvili olmuştur. Destanın meşhur Gılgamış Destanı ile de önemli derecede benzerlik göstermesi oldukça ilginçtir. Ancak Amirani Destanı'nda biz Gürcü halkının edebi değerlerini,kültürünü, yaşayış tarzı ve felsefesini bütün ayrıntılarıyla görmekteyiz. Buradan hareketle bu destanın aynı zamanda Kafkas mitolojisinin esas kaynaklarından birisini oluşturduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz.

Amirani destanına ait anlatımda esasen destanın kahramanı Amirani kötüler ile amansız bir mücadeleye girer. Bu mücadelesini zaman zaman devlere karşı yürütür. Bir zaman sonra o, kazandığı zaferlere istinaden tek başına mücadele etmeye karar verirken bir yandan da Tanrı'nın hoşuna gitmeyen işler de yapar. Tanrı'ya üç kere yemin eden Amirani bu yeminlerini bozar ve bundan dolayı Amirani zincire bağlanarak cezalandırılır. Fakat Amirani hiçbir zaman kurtuluş ümidini yitirmez. Birgün bir kuş gelerek Amirani'nin bağlı olduğu zincirin üzerine konar. Amirani bir çekiç ile kuşu öldürmek ister. Her çekici vuruşunda demir biraz daha derine doğru batar. Ona göre de Amirani daima zincire baka kalır. Ancak destanın sonunda Amirani sevdiğine kavuşur.

Amirani Destanı başlıca şu anlatımlardan oluşur:

a) Turiya Anlatımı: Dört ayrı anlatımdan oluşur. Burada ilk anlatım 1894 tarihine aittir.

b) Kartveli Anlatımı: Sayı bakımından en zengin olan anlatımlardır. Yirmi civarında destan ile ilgili yazı vardır.

c) Pşavi Anlatımı: XIX. yy.ın seksenli yıllarında toplanan 10'dan çok anlatımdan oluşur.

d) Kaheti Anlatımı: 10'dan fazla ayrı anlatımdan oluşur ki bu anlatımlar Şroma, Kvareli ve İkolta'da toplanmıştır.

e) Oset Anlatımı: Amirani destanı bu yörede "Daregaiti" şeklinde adlanır ve bu anlatım yirmiden çoktur.

f) Raga Anlatımı: Dört ayrı anlatımdan oluşur.

g) Abhazya Anlatımı: Abhazya'da bu destan "Apraskil" olarak adlanır.

h) Svaneti Anlatımı: Burada destan anlatımları XIX. y.y.ın seksenli yıllarından itibaren toplanmaya başlanmış olup, 10'dan çok bölümden oluşur.

İ) Imertia Anlatımı: Burada Amirani'nin benzeri olarak Rokani'den söz edilir.

Gürcü Fıkrası

Derleyen : Davut KAPTAN

TREN

Otar ile David treni kaçırmamak için istasyona doğru hızla koşuyorlar. Çok yorgun bir şekilde istasyona varıyorlar. Ne tren var, ne de kimse. O sırada oraları temizleyen görevli bunlara:

– Ne arıyorsunuz burada? diye soruyor.

– "Trene binecektik" diyorlar.

Görevli:

– Tren 20 dakika önce gitti. Geç kaldınız.

Otar, David'e kızarak:

– Niçin bu kadar yoruldук. Keşke yavaş gelseydik.

David:

– Öyle deme. Çok iyi oldu koştuğumuz. Yoksa bir saat gecik miş olacaktık.

Murgul Gürcülerinde Halk İnanışları

Şahver KARASÜLEYMANOĞLU

AL BASMASI

Murgul'da al basması hakkında Gürcü halkı arasında yaygın olan inanış şöyledir:

Kadınlar doğumdan sonraki 40 gün içinde geceleri yalnız bırakılırlarsa al basabilirmiş. Bu yüzden mecbur kalınmadıkça yalnız bırakılmaz.

Kazayla bir tarafı yanan ve bu yüzden hasta yatanlarda da al basması olurmuş.

Al basınca, insan tıpkı ağır basanda olduğu gibi korkunç rüyalar görürmüş, terler, ağzı burnu köpürürmüş.

Al basmasını önlemek için şu tedbirler alınır.

1) Yalnız yatmak mecburiyetinde kalan lohusaların, yastıklarının altına Kur'an, tabanca ve bıçak konur.

2) Karyola'nın ayak ucuna süpürge dayatılır.

3) Lohusa kadın kırmızı bir şey giymez, siyah veya mavi giymesi iyi sayılır.

4) Yatağın etrafına bir ip gerilir.

5) Yatağın etrafına balık ağı asılır.

6) Maşayla sobadan çıkarılan kor lohusanın yatağı etrafında üç defa dolaştırılır. Bu sırada dikkat edilecek şeyler vardır. Dolaşmaya belli bir noktadan başlanır. Tekrar o noktaya gelinceye kadar, dolaştıran kişi "Ali'yi gördün mü" sözünü üç defa söyler. Yine kendisi o noktada "görmedim" der. Aynı hareket ve sözler üç defa tekrarlanır. Böylece dokuz defa "Ali'yi gördün mü" diye sorulup, üç defa aynı noktada "görmedim" cevabı verilmiş olur.

AĞIR BASAN

Ağır basan diye tanınan Ali başındaki sihirli fes sayesinde kimselere görünmeden istediği yerde dolaşırmış. Onun fesini kapıp başına geçirenler de onun gibi görünmez olabilirlermiş. Fakat fesi gidince Ali'nin yakalanması mümkün olabilecekmiş.

Ali; çocuk, büyük, erkek, kadın tanımaz uykuda herkese görünürmüş. Onun odaya girebilmesi için gece olması şart değilmiş. Kalabalık içinde uyuyanlara bile yaklaşırmış. Uyuyan bir kişi onun ayak sesini duyar tahtaların oynadığını hissedermiş. Sonra çok korkunç bir şekilde o kişinin gözüne görünürmüş ayıya benzermiş.

Ali, uyuyanın üzerine bütün ağırlığıyla çöktüğünden ağır basan diye anılır. O çöktüğü zaman, insan bütün çabalarına karşı elini kolunu kıpırdatamaz, büyük bir çöküntünün altında ezilir gibi olur. Ali, eliyle kişinin ağzını burnunu tutar, boğmaya çalışır. O sırada uyuyan kişi boğurmak ister fakat boğuramaz, terler, ateş basar, ağzı burnu köpükler içinde kalır. Boğulacak gibi horultular duyulur. O anda hiçbir şey yapamaz, aklını başına toplayıp selevat çeviremez. Eğer selevat çevirebilirse, Ali kaçar veya evdekiler horultuyu duyarda uyanırlarsa mücadele biter, kişi rahatlar ama korku ve yorgunluğu günlerce sürer.

Ali, eskiden çok güçlü bir adamı boğmaya kalkmış, fakat adam bıçağını kaptığı gibi Ali'nin avucuna saplamış. O günden beri Ali'nin avucu deliknış. İşte bu delik yüzünden bütün çabaları boşa gider, kimseleri boğup öldüremezmiş. Ağızını burnunu kapattığı kişiler avucundaki delikten hava alır yaşarlarmış.

Ali'nin vücudu uzun tüylerle kaplıymış. Bu tüyler onun için çok önemliymiş nedense, bir tekini bile yıtırmezmiş. Bastığı kişiler onun tüylerini yolmak isterlerse de başaramazlarmış.

Yine eskiden güçlü bir kişi, bir tutam tüyünü yolabilmiş Ali'nin. Ali, yalvarmış yakarmış geri istemiş tüylerini. Sonunda her teli için bir kırmızı altın vermiş adama. Ancak böyle alıp kaçabilmiş tüylerini. Şimdi de kim yakalar tüyünü yolabilirse, tüylerin sayısınca kırmızı altın sahibi olabilirmiş. Fakat Ali'yi yakalamak son derece güç bir iş. Çünkü Ali'nin ne zaman nereye gideceği bilinmez, belli kişilere sık sık uğrarmış. Ali uyuyan kişiye yaklaşırken aynı odada uyanık ve balık ağına bürünmüş bir kişi beklerse Ali'yi görebilir ve Ali onu göremeyeceğinden ağa düşüp yakalanabilirmiş.

Ama hiç kimse günlerce balık ağına sarılı, Ali'yi beklemeyeceğinden, Ali yine istediği gibi dolaşmakta, nicelerinin yüreğini hoplatmakta imiş.

Maniler

Derleyen: Çiğdem ALTUN

1 Ditkiyati zemodan
Sabuzara serebi
Ahalatna devizko
Gurcica simğerebi
2 Nasarat mividodi
Açağuli şeşebi
Şen tu me ar mithuve
Migidindes leşebi
3 Kapni çar minovati
Kuaze pehi kamovkar
Ukanet mevlnede
Çem yar tvali samovkar
4 Bari seri zemodan
Zrugit şeri monkonda
İm bataçağ sevdasa
Zetşi liveri konda
5 Siskvilze savsulikav
Gudane emekida
Bevr halkşi rom mikure
Me anay semekida
6 Konçi tavze skali dgas
Skalşi şigan mazvi dgas
Odavşi rom vislgedlt
Hala tvalepşi midgavs
7 Çaketay şevikere
Ardavsağı pulebi
Dedamtili ras miştis
Sabelavo mulebi
8 Napurnevi zemodan
Artiyani düziya
İ çemi nazli yari
Bittevze lâmaziya
9 Avdek çavel ahorsi
Daveek zroği svelaze
Şen tu me ar mithove
Davedena şen şevlaze
10 Avel kotela serze
Gadavhede meretas
Yar çemi nesiblhar
Çavalnede mithetas
11 Avel kotela serze
Nislebi gadmevida
İ çemi nazliyari
Lisedan gamevida
12 Çaketay şevikere
Ardavsağı pulebi
İmsoy vinskasna mivke
Arnam kavdes mulebi
13 Tkeşi şavzra kukuli
Radomhar gabukuli
Yarî rom ar lkneba
Raynavkna i duguni
14 Ziyosi cami karşi
Yeşili kamiyoni
Çemi tavi tu ginda
Daharce mliiyoni
15 Me era bali minda
Griyalo skali minda
Şoredan ru mikureb
Şen anas zali unda

1. დღეთენაია ზემოდან
საბუზარა სერები
ახალთაინი დევიწყო
გურულუკა სიმღერები.

2. ნასარათ მივედითარი
ანაზეული შუენები
შენ თუ მე არ მთხოვნეე.
მოგიდიდებს ღუნეები.

3. ქალნი გარ მძაბალელი
ქვეყნეზე ყველა წყნარეკარ
უკაცრე შვენიერე
ჩემ ათრ თვალი წყნარეკარ

4. ბარი სერი ზემოდან
ზურგით სერი მოიწონდა
ამ ბატკნებს სვედასა
ხელში ჯაგარი ჭირდა.

5. წყნეწყლიზე წყაროლაური
გუდანა ემეკიდა
ბევრ ხალხში რომ მიყურეც
მე ანაი წყმეკიდა.

6. კონკი თაკეზე წყალი დგას
წყალშია შიგან ნაჭი დგას
თხაში რიე ჯიხვედით
პალა თეთრეში ცრემლი დგას.

7. ჩოხებაი შვენკერე
არ დავასხი ფუღები
დედამთილი რომ მაშლას
სამკლავეი მუღები.

8. ნაფურნეი ზემოდან
არიანა დუზია
ი ჩემი ნაზლი იარი
ბითითეზე ლამაზია.

9. ავდეკ ჩაველ ახორში
დიდეკე ძროხას წყალაზე
შენ თუ მე არ მთხოვნეე
Dაედგება შენ წყვდიაზე.

10. აველ კოტელა სერზე
გადაბრეე მურეას
იარი ჩემი ნესიბი, ხარ
ჩავახვედე მთხეთას.

11. აველ კოტელა სერზე
ნისლები გადმედგა
ი ჩემი ნაზლი იარი
ლისედან გამეგდა.

12. გაკეთაი შვენკერე
არ დავასხი ფუღები
ამთაი ტოლე კუნტა მიკეე
ორნა ცაველს მუღები.

13. ტყეში შიგძრა კეკული
რატომ ხარ გამუქული
იარი რომ არ იცხება
რანაა გული ის დენული.

14. ძოხი ჯაში კორში
ეუშალი კამიონი
ჩემი თავი თუ გინდა
დახარკე მილითონი.

15. მე ერა ბალი მინდა
გრიალა წყალი მინდა
შირიდან რე მიქერეს
შენ ანას ძალი უნდა.

Bir Dil Hazinesi Yok Oluyor*

Kafkaslar oldukça zengin bir dil atlasına sahip. Fakat çoğu yalnızca tek tük dağ köylerinde konuşulan bu diller kaybolmak üzere.... Görevi, yabani otları temizlemek ve traktör sürücülüğü olan kolhoz işçisi Jossip Longişvili, daha üst bir göreve atanırken, Stalin dönemi kolhoz yöneticisinin emri şöyleydi: "Jossip gibi konuşabilen bir adamın tarlada işi olmamalı. Ona her ay 17 ruble ödeyin ve dinlemekle yetinin." Longişvili on yıllar boyu Gürcüstan'ın bağcılığıyla ünlü Kaheti bölgesinde şiirsel içki sohbetleriyle ün salmıştı. Bugün artık gözleri görmeyen ve iyice yoksullaşan ozanı yalnızca eşi dinliyor ve zaman zaman da dizelerini yazıya döküyor. Fakat şu sıralar Tbilis'den bir ziyaretçisi var ozanın. Dilbilimci Maia Mahavariani. Yaşlı adam gırtlağını temizlerken şöyle diyor dilbilimci: "Gırtlak ünsüzlerine dikkat edin. Jossip, Avrupalının varlığından bile haberi olmayan sesleri çıkartabiliyor gırtlağından." Derinliklerden "Hooums", "kooughs" ve "reirghs" gibi lirik sözcükler döküldükten göğüs kafesinden de "ças, "pçes" ve "kssis" sözcüklerini ayrı ayrı, kesik ve kuvvetli bir biçimde adeta tıslıyor yaşlı adam. Ancak ozanın tam olarak neler söylediğini dilbilimci de bilmiyor. Longişvili, Gürcüstan-Çeçenistan sınırında yalnızca küçük bir çoban topluluğu tarafından yüzyılar boyu konuşulan Bats dilini bilenlerden sonuncusu. Bats dili, Osmanlı, Çarlık ve Sovyet döneminde varlığını koruyabilmişse de Mahavariani bu dilin 20 yıl içinde artık hiç kimse tarafından anlaşılmayacağını öne sürüyor. Dilbilimcilerin hesaplarına göre dünyanın herhangi bir yerinde her 14 günde bir başka bir dil yok olmakta. Dünyaya egemen bir avuç gelişkin dil yerel azınlık dillerini günden güne büyük bir güçle yokluğa sürüklüyor. Yakındoğu'da Arapça, Avustralya ve Kuzey Amerika'da İngilizce hakim. Asya'nın kuzeyi Rusça konuşuyor. Tahminlere göre bugün dünya üzerinde konuşulmakta olan 6500 dilden yarısı da bu yüzyıl içinde yok olacak.

Tehlikedeki Bölge: Kafkasya

Dillerin kayboluşu en çok da Kafkaslarda hissedilmekte. Tarihin akışı içinde yaşanan göçler sırasında birçok topluluk Karadeniz ve Hazar Denizi arasındaki dağlık bölgede sıkışıp kalmıştı; vadilerin bağlantısız oluşu da kültür alışverişini engellemişti. Böylece çok dah bir alanda çok çeşitli diller gelişti. Fakat bugün artık yalnızca tek tük dağ köylerinde konuşulan bu diller de yok olmanın eşiğine geldi. "Krasnodar ve Bakü arasında kullanılan diller biçim zenginliği açısından eşsizler" diyor Kafkas dili uzmanı George Hewitt. Hint Avrupa dillerine dahil olmadıkları için de dilbimi için ayrı bir önem taşıyorlar. Dilbilimciler 60 farklı Kafkas dili saptamışlar. Hewitt'e göre bu dillerin üçte ikisi yok olma tehlikesiyle karşı karşıya. Üstelik de bunlar en egzotik olanları. Kuzeydoğu Kafkas dilleri örneğin özellikle de ünsüzlerin çokluğu nedeniyle fonetikçilerin ilgisini çekmekte. Türkçe'de 21 ünsüz bulunurken Abhazca'ya yakın olan Ubih dilinde 80 farklı süreksiz ve sürekli ünsüz kullanılmakta. Bunların telafuz edilebilmesi için de tüm ses kirişlerindeki titreşim noktalarının hareketle geçirilmesi gerekiyor. Söylenceye göre bir paşa, Karadenizi gezen Türk seyyahtan efsanevi Ubih dilinin ahengini öğrenmek ister. Gezgin bunu anlatabilmek için bir çuval dolusu çakıl mermer zeminin üzerine boşaltır ve şöyle der: "Bir yabancı, bu dilden ancak bu kadarını anlar." Ne var ki bu fonetik tansık bugün artık sadece teyp kayıtlarından dinlenebilir. Ubih diline hakim son Türk, Tevfik Esenç 1992 yılında Türkiye'de hayatını kaybetti. 19.yy.ın sonlarında Ortodoks Ruslardan kaçarak Anadolu'ya sığınan Müslüman ataları da bölgeye uyum sağladıktan sonra Türkçe'yi benimsemişlerdi.

Tel fiille soru

Çok sayıda ünsüzlerden yararlanılan dillerde ünlü seslere gereksinim duyulmuyor. Örneğin Belçikalı dilbilimci Art Kuipers, Terek boyları ve Stavropol'un güneyindeki bazı bölgelerde konuşulan Kabarda dilinde neredeyse hiç ünlü sesin bulunmadığın fark etmiş. Diğer Çerkez dil gruplarında da sadece "a" ve "sva" ünlülerinden yararlanılmakta. Varlığını uzun süre koruyacak diller arasında yer alan ve milyonlarca kişi tarafından konuşulan Gürcü dilinde ise bir sözcüğün başında 5-6 tane ünsüz gelebiliyor. Örneğin Gürcü dilinde "onlar koparıyordu", "ptkvnidnen" olarak telaffuz edilmekte. Buna karşın Abhazca'da da bileşik fiiller hakim. "Ona bu ucuz şeyi neden vermez?" sorusu tek bir fiille "Jeşpalesçymtagweşasaj?" olarak sorulur Abhazca'da. Fransızların 90 sayısını "quatre-vingt-dix" olarak üç ayrı sözcüğe bölmelerini diğer Avrupalılar pek pratik bulmasalar da Batı dilini konuşanlar bu tür karışıklıklara fazlaca alışıklar. Jossip'in dilinde 10321 sayısı yazılı olarak çevrildiğinde "25 çarpı 20 artı 16 çarpı 20 artı 1" halini almakta. Kafkas dillerinde çok yaygın olan ve dünya üzerindeki ondalık sistemden ayrılan 20'li sayılama sisteminin aslında dilin yok olmasında birkaç dilahat çekici ünsüz sesten daha etkili olduğu söylenebilir. Rus yazar Vjatşeslav İvanov'a göre kaybolan her dille birlikte bir evren modeli de çöküyor: "Dünyayı anlamamızı sağlayan göstergesel (semiyotik) bir sistem" diye açıklıyor bunu yazar. Dilbilimci Michael Krauss ise Ubih dilinin yok oluşunu, pandaların ve Kaliforniya akbabasının tükenişiyle karşılaştırıyor. Batı ve orta Avrupa devletleri, Sorab dili (Slav lehçesi) ya da Breton dilini korumak için büyük paralar ayırırken, dilbilim açısından çok daha ilginç olan Kafkas dilleri, yeni Rus devletlerinde yaşanan farklı sorunlar nedeniyle resmi yollardan desteklenmiyor. Liberal dil politikasıyla ilgili bir örnek şu sıralar Kafkas Cumhuriyeti Dağıstan'da yaşanıyor. Çeçenistan, Gürcüstan ve Azerbaycan arasında kalan dağlık bölgelerde 32'den fazla lehçe ve şive konuşulmakta. Fakat Dağıstan okullarında bunlardan yalnızca 8 tanesinin (Ruscayla birlikte) öğretilmesine izin verilmekte. "Nedeni çok basit" diyor Tbilisi Üniversitesi dilbilimcilerinden Alexander Magometov. "Ruslar şu sıralar Çeçenlere öylesine öfkeliler ki, neredeyse hepimizi yok edebilirler."84 yaşındaki Dağıstanlı çevresinde konuşulan diller arasında seçim yapmakta zorlanınca dilbilimci olmaya karar vermiş. Çocukluğunda annesi ona güney Dağıstan'ın Kubaçi lehçesini öğretmişti. Rusça ve kiril alfabesini Magometov 13 yaşında öğrenmişti. Daha sonraları diğer başka dillerle birlikte bunlara Gürcüce, Türkçe ve Farsça da eklenmiştir. Fakat dilbilimcinin gönlünde yatan dil tabii ki anadili. Bu yüzden Kubaçi lehçesinin gramerini 300 sayfalık bir kitapta toplayan yazar eserini ölümsüzleştirmek için de som gümüşle kaplatmış. "Elbette köyümüz bir gün yabancı dillerin etkisine girecektir; fakat bizler bilinçli kişileriz, kendi dilimizi her zaman yaşatacağız" derken de hâlâ umutlu olduğunu belirtiyor Dağıstanlı dilbilimci.

* Cumhuriyet Gazetesi, Bilim Teknik Eki, Sayı 752, 18.08.2001 tarihli sayısından alınmıştır.

Gürcüler'de Halk Dansları – 4

Oğuz MEDETOĞLU

(Geçen sayıdan devam)

Yine Elguca Mağaradze "Grigol Orbeliani" adlı kitabında şöyle diyor. "Kasım 1831 yılında Grigol, Novgorodi'ye gidiyor. Orada bir yıl kalıyor. Ekim sonunda Kont Simoniç, Grigol'u ve Teimuraz Batonişvili'yi Tsarskoe Selo'ya davet ediyor. Birkaç gün sonra şair, Peterburg'a Kont Simoniç'in yanına varıyor. Luarsab Batonişvili de oraya geliyor. Daha sonra hep birlikte Parnauz'a giderler.

Terbiyeli, akıllı, aydın Parnauz değerli konukları büyük bir saygıyla kabul eder. Şair'i tiyatroya götürürler. İtalyan şarkıcı Morikan, şairi etkiler. Viyolini Bemi çalıyordu.

İtalyan müziği, şairin kalbini büyülcdi, aklını başından aldı, dünyayı unutturdu, yabancı bir krallığa götürdü ve ona güneşli güneyin büyüleyici, çiçeklerle donatılmış cennetinin kuşlarını gösterdi. Sevgili kızkardeşinin çocuğu Tato Baratayişvili, onun "Lekuri"si gözönünde canlandı.

Gürcüstan'ın merkez arşivinde Grigol Orbeliani'nin mektubu korunmaktadır. Şimdi bu mektuptan bir örnek şöyledir. "Öylesine kolay bir vurdumduymazlıkla rengi değiştirilen bu "Lekuri" bari, bizim zavallı gürcülerimizde cennetimin kuşlarını gösterdi kalsa, keşke". (Gr. Orbeliani 1800 yılında doğmuştur).

Nik. Baratayişvili'nin Lise/Kolej arkadaşı K. Mamatsayişvili şöyle diyor. "Nikoloz Baratayişvili özellikle "Lekuri"de en iyi dansçı idi" 21 Nisan 1845 yılında Vorontsov günlüğüne şunları yazmıştır. "Akşam balo vardı. Mükemmel bir balo idi. "Lekuri" ve "Aphazuri" oynuyorlardı".

Yine Akaki Tzeretcli'nin eseri "Çemi Tavgadasavali" (başımdan geçenler) den ilginç bir örnek. "Onun işi çok şaşırtıcı idi (burada matematik öğretmeni Rozdeviç'ten söz edilmektedir). Vücudu votka ile o kadar dolmuştu ki bazen içmese de sarhoşluk kendiliğinden geliyordu. Bir keresinde de ders esnasında böyle oldu. Tahtada geometrik şekiller çizen öğrencisine şöyle seslendi "Haydi, bir lekuri oyna" ve tempo tutmaya başladı. Öğrenci çok şaşırdı, biz de şaşırdık ama o yine kendi bildiğini okudu. "Ne duruyorsun, milli danstan tiksiniyormusun? Halk şarkılarında ve danslarında halkın yürceği ve ruhunun işlendiğini bilmiyormusun? Böylesine canlı bir dans olan Lekuri Gürcü dansı değilmi." (Akaki 1850-1859 yılları arasında liscde okuyordu ve bu olay da elbetteki bu yıllar arasında gerçekleşmiştir).

Alcksi-Meshişvili'nin dans hocası isc 1846 yılında doğmuş. Bu nedenle yukarıda anlattığımız kaynakların hepsi Alcksi-Meshişvili'nin mektubundaki "Lekuri" terimin'nin nereden geldiğiyle ilgili bilginin ne kadar temelsiz olduğunu göstermektedir.

"Kartuli" dansı Gürcü halkının yaratıcılığının zirvesi, olağanüstü ve gururdur. Gürcü halkına aittir. Herhangi bir üstadın yaratıcılığının eseri değildir. Nesiller boyunca oluşuyordu ve yüzyıllar boyunca da olgunlaşıp gelişiyordu. Bu dansta Gürcü halkının koreografik yaratıcılığının en güzel örnekleri bir arada bulunmaktadır. Dansta, yöresellik işaretleri yoktur. Bu durum, günümüzdeki adı "Kartuli"nin temelini oluşturmaktadır.

"KARTULİ" DANSININ ADIM ADLARI

A) Yürüyüşler:

1. Zor önc yürüyüş,
2. Ayak tabanlarıyla önc yürüyüş,
3. Sade kayarcasına önc yürüyüş,
4. Yarı parmakla kayış,
5. Sade dizle önc yürüyüş,
6. Üç vuruşlu geri yürüyüş,
7. Üç vuruşlu yan yürüyüş (Gedura).

B) Sürtmeler (Gasmalar)

1. Sade kayarcasına sürtme,
2. Topukla sürtme,
3. Çapraz sürtme,
4. Atarak sürtme,
5. Figürle sürtme,
6. Yan sürtme,
7. "Saruli" sürtme,
8. "Saretshuli" sürtme,
9. Vurmalı sürtme,

DANS'TAKİ KOL HAREKETLERİ VE DURUŞLAR

KADINLAR İÇİN:

1. Her iki kol da rahatça, vücuttan hafif uzakta, avuç içleri iç tarafa dönük halde yere bırakılmıştır.
2. Bir kol dirsek ekleminde öne doğru bükülmüştür (bu sırada el parmakları yaklaşık göz hizasındadır ve serçe parmak, seyirciye yönelliktir. Diğer kol yana doğru açıktır, avuç içi yere doğru dönüktür. (Bu durumda kol, dirsek eklemiden hafifçe bükülmüştür). Bu pozisyonda kollar, dans esnasında yerlerini değiştirirler.
3. Kolların üçüncü pozisyonu (Bir kol yana doğru yönelmiştir, diğer kol ise yukarı ve yana doğrudur. Yarım bir kavis ile bükülmüş olan avuç içi, iç tarafa yönelliktir).

Kollar bu pozisyonda da yer değiştirirler.

ERKEKLER İÇİN

1. Her iki kol da, vücut hizasında aşağı doğrudur ve avuç içleri ise içe doğrudur.
2. Kolların ilk pozisyonu (Her iki kol yana doğru açılmıştır ve avuç içleri aşağıya doğru yönelliktir).
3. Kolların ikinci pozisyonu (Bir kol, dirsek eklemiden büküktür ve elin serçe parmağı göğüse değmektedir. İkinci kol ise yana doğru açıktır. Bu esnada her iki avuç içi de aşağıya doğru yönelliktir. Parmaklar ise hafif büküktür). Bu pozisyonda kollar dans icrası sırasında yerlerini değiştirmektedirler.
4. Kolların üçüncü pozisyonu (kollardan biri yana doğru yönelliktir. İkincisi ise yukarı ve yana doğrudur. Yarım bir kavis ile bükülmüş olan avuç içi, içe doğru yönelliktir). Kollar bu pozisyonda da yerlerini değiştirirler.

TSEKVA "MOHEURİ" anu "KAZBEGURİ"

(Moheuri ya da Kazbegurİ Dansı)

"Moheuri" dansı, "Mtiuluri" dansında olduğu gibi icrasının özgünlüğü ve kıvraklığı açısından diğer Gürcü danslarından farklılıklar gösterir. "Moheuri" dansında özel bir neşe ve yiğitlik havası vardır. "kartuli" dansından farklı yönleri vardır. "kartuli" dansında insiyatif kadından yanadır ve erkek yalnızca onun isteklerine uymaktadır. "Moheuri" dansında ise erkek meridicidir, kadın yalnızca onun emirlerine uymaktadır. Dansta kadının bağımsız hareketleri de olabilir.

"Moheuri" dansı bir sevda dansıdır. Dansa erkek başlar. Önce topuk döndürerek sonra da diz yürüyüşüyle daireyle turlar. Başını gururla tutar. Turu tamamladıktan sonra dansçı erkek (sanki kadına kendini beğendiriyormuşcasına) meydanın ortasında birkaç "Çakvra" (ayak vurma) hareketi ile dansı sürdürür. Daha sonra çakvra adımı ile kadına doğru yönelir ve dönüş yaptıktan sonra kadını dansa davet amacıyla kadının önünde başını eğer (daha doğrusu başıyla selamlar). Kadın daveti kabul eder ve narin bir şekilde daireyle yürümeye başlar. Erkek atmaca gibi onu izler. Kadın ve erkek birbirlerine bazen yaklaşırlar bazen de uzaklaşırlar. Erkek, kadınla dans ettiği sırada daha çok çakvra yürüyüşleri kullanır. Dansın bir anında, erkek dans alanının bir yanında, kadın ise diğer yanında durur. Bu sırada kimi bir yöne kimi diğer yöne hareket ederler. Hareket yönünü değiştirme erkeğin işaretine bağlıdır (Erkek, kol atma hareketi ve yarım bir dönüşle, kadına dönmesi ve aynı yöne hareket etmesi gerektiğini işaret eder). Daha sonra kadın ve erkek yeniden birbirlerine yaklaşırlar ve meydanın ortasında "Çakvra" ve dönüş hareketleriyle yer değiştirirler. Bundan sonra erkek, meydanın ortasında tek dizi üzerine çöker, arkaya doğru eğilir, omuzlarını oynatarak, etrafında hareket eden kadından gözlerini ayırmaz. Daha sonra kadın ile erkek, birlikte yeniden daireyle dönerler, bu sırada erkek birkaç kez kadının yolunu keser. Sonunda kadın, erkekten kaçar ve meydanın ortasında, sanki başarısını kutluyormuşçasına, olduğu yerde dönüşler yapar. Erkek ise meydanın ortasında kıvrak bir şekilde "çavkvra" hareketleri yapar. Finalde, müziğin son bölümünde erkek diz üstü çöker, kadın ise kolları açık bir halde (baş örtüsünün uçlarını iki elinde tutarak) yüzü seyirciye dönük bir halde durur.

"Moheuri" dansının, "Mtiuluri" dansına nazaran daha sakin bir temposu vardır. "Moheuri" dansı orta tempoda icra edilir. Kadın-erkek dışında, sadece erkekler ya da sadece kadınlar tarafından da oynanır. Erkeklerin icra ettiği "moheuri"dansı yarışma özelliği taşır. Oyuncu sayısına gelince bir kişi, bir çift, bir grup ya da tüm topluluk olabilir.

Kadınla erkeğin birlikte dans ettiği "Moheuri"nin icrası sırasında erkek, kadının üstünlüğüne karşı yarışıyor ve dansta bazen emredici rolünü üstleniyorsa da kadın ile diyaloglarında saygılı ve terbiyelidir.

(Devam edecek)

Türkiye'deki Gürcü Köyleri - 19

İberya *ÖZKAN*

08 ARTVİN (Geçen sayıdan devam)

Artvin, Yusufeli'de Köy ve Yer Adları

Eski ve yeni adı:	*Bağlı olduğu köy:*
Tevrizgil mh.	Kirazalan
Tırpanct mh. *(Söğütözü)*	Öğdem
Tilki mh.	Alanbaşı

TİVASOR (DARICA) KÖYÜ

1877-1878 Osmanlı-Rus savaşında bir süre Rusların elinde olan Tivasor köyünde Espek'te tarihi kale ve kilise mevcuttur. Örf ve adetlerini günümüze kadar taşıyan Tivasor köyünde bayanların manilerle birbirine atışması ilginç özelliklerdendir.

Tokat mah. *(Tatlıçayır)*	Taşkıran
Tollyanta mz.	Altıparmak
Topaloğlu mah.	Balalan
Toprakola mz. *(Yolkaya)*	Kömürlü
Torbalık mz.	Demirkent
Törenis mh. *(Çamaltı)*	Çevreli
Tubeteller mh. *(Yenikonak)*	Bostancı
Tuheris mz.	Çevreli
Tusagara mz.	Havuzlu

TÜNGES (BAKIRTEPE) KÖYÜ

Köy ismini 1877-1878 Osmanlı-Rus savaşı öncesi köyde bulunan ve çalıştırılan bakır madeninden aldığı söylenmekte... Tahminen 1250 yıllarında bir kısım insanların İspir, bir kısmının da Oltu ve Göle, bazılarınında Parhal'dan gelmesiyle kurulmuş ve Tünges ismini almıştır.

Tabanat ya.	Escndal
Tacar/Dacar mz.	Morkaya
Talavar mh.	Altıparmak
Tapgit ya.	Yüncüler
Tonagil mh.	Erenköy

Eski ve yeni adı:	*Bağlı olduğu köy:*
Tutat mz.	Esenyaka
Uban mz.	Taşkıran
Ucar mh.	Kirazalan
Uhdidev mz.	Demirkent
Ukanagara mz.	Boyalı
Ulupınar mh.	Bademkaya

UŞHUM (YAĞCILAR) KÖYÜ

İlçeye 40 km uzaklıktadır. Halkın en önemli geçim kaynağı zeytin yetiştiriciliğidir. Köy halkının büyük çoğunluğu 1970'li yıllarda yurtdışına çalışmaya gitmiştir.

UTAV (BOSTANCI) KÖYÜ

İlçeye uzaklığı 26 km. Emetoğlu, Sofuoğlu, Koçgil, Ahalt, Gomelt, Çatayzı, Ketevre, Aruzizc, Güngüze ve ismalloğlu olmak üzere 15 mahalleden oluşur. Çok fazla göç veren köyde sebzecilik yapılmaktadır.

Uzun mahalle	Öğdem
Uzun mahalle	Sebzeciler
Uzun mahalle	Scrinsu
Uzun mahalle yaylası	Scrinsu
Ülüntes/Ulantans mz.	Morkaya
Vake mz.	Kirazalan
Vaket mz.	Bahçeli
Vaket mh.	Taşkıran
Van mh. *(Gürsu)*	Taşkıran
Vanat bğ.	Escnyaka
Vangansor ya.	Taşkıran

(Devam edecek)

Bir Gürcü Köyü: Yeni Sayaca Köyü

Süleyman ÇALIŞKAN

Konumu: Ordu ile Ulubey ilçesine bağlıdır. Ulubey ilçesinden 5 km. güneyinde Ulubey-Sivas karayolu üzerindedir.

Tarihçesi: 93 harbinde Batumi'den gelen Gürcüler önce Ordu'nun Eskipazar mevkiinde yerleştirilir. Ancak o yıllarda sıtma hastalığı yaygın olduğundan, Batumi'de yaşadıkları yerlerin şu anda oturdukları yerlere çok benzediğinden, Eskipazar mevkiinden yokuş dibi, Bahariye köyü, bir kısmında Ordu merkez köylerinden Akkese, Burhanettin, Tepcköy ve Yeni Sayaca köyüne yerleşmişlerdir. Sayaca köyüne yerleşen Gürcüler Çöllen, Çubuk ve Kazancı mahallelerine yerleşmişler. Köy tipi evlerin yerine beton evler yapılmış, evlerin altına ahırlar

yerleştirilmiş, zamanla ahırlar dışarda inşaa edilmiştir. Ayrıca serenteler ve samanlıklar yaygın haldedir. Evler sıvalı ve boyalıdır. Her evde mutlaka telefon, elektrik ve su mevcuttur. Renkli televizyondan al da derin dondurucusu olmayan evler yoktur, köy halkı şehir yaşantısını sürdürmektedir.

Nüfusu: Köy nüfusu 1.200 kişidir. Ancak köy nüfusundan daha fazla başta Ordu ve İstanbul'da gurbette yaşamaktadır. Köyün gerçek nüfusu fındık ayı olan Ağustos ayında kendini göstermektedir. Köyün okur-yazar oranı % 98 dir. Çok sayıda Üniversilte mezunu vardır. Tahsil yapanların hemen hepsi köyden ayrı yerde veya özel kuruluşlarda çalışmaktadır. Ordu iline yakın oturanlar köye sabah akşam gidiş geliş yapmak sureti ile köyde oturmaktadır, köyünden ilişkisini kesmemiştir. Dededen kalma arazisine saygısı nedeniyle her yıl Ağustos ayında kısa sürede kalsa köyüne gelir. Köyün her mahallesinde İlk Okul ve cami vardır.

Gelenekler: Gelenekiere çok bağlı olan köyde, bu gelenekler süratle kaybolmaktadır. Önceki yıllarda evlenmeler Gürcülerle yapılıyordu son yıllarda bu gelenek artık yok gibidir. Gürcüce bilinmekte ise de günlük yaşamda Gürcüce az kullanılmaktadır. İçki kumar kesinlikle yoktur. Büyüklere saygı eskisi gibi devam etmektedir. Bayramlarda bayram namazından sonra başta yaşlılar sırayla dizilirler sıra ile bayramlaşma yapılmakta cami çıkışında her eve uğramak sureti ile bayramlaşma yapılmaktadır. Köy halkı dinine düşkün, vatanperver ve misafirperverdir. Türkiye'de belkide ilk kız kuran yatılı kursu bu köydedir.

Tarihi yerler: Kazancı mahallesinde Bizanslılardan kalan tarihi kale vardır. Kalenin tek giriş yeri var, sadece iki kişi yan yana yürümek sureti ile çıkabiliyor. Daha önce korumaya alınmadığından defineciler tarafından kazı çalışmaları yapılmış, bu nedenle tahribata uğramıştır. Ayrıca tarihi çeşmeler de mevcuttur.

Ekonomi: Köyde fındık, mısır ve patates yetiştirilir. Ekonomik olarak fındık satılmaktadır. Köy halkının ekonomik gelir kaynağı fındıktır. Ayrıca arıcılık ve hayvancılık yapılmaktadır. Ekonomik durumu iyi olanlar kış aylarında şehir merkezinde oturmaktadır. Köyde pek az kişi tarafından bilinen Gürcüce manilerden biri: Şukti bico şekşenduvo/1,amazi gogo dakşuvendeba/Erti vori mesama/Me gogvevşi visame.

Bulbulis Yubile

(Geçen Sayıdan Devam)

ტკბილი გალობა სულიწმინდად ჰქმნიდა მთელ ბუნებას თავის ცით და დედამიწით; თავადაც დამდნარი შეერთებოდა ამ სულიწმინდას და ყოველი მსმენელის გული დაუსვა თავის ლაღ მსუბუქ ფრთებზე და ბედნიერად ქცეულს, არწევდა, აქანავებდა. ისეთი დიდებული და აღმაფრენის მომნიჭებელი იყო ბულბულის ხტვენა, — დამატკბობელი, გაკვირვებით და სისარულით აღმესები ყველასათვის, ვინც მას უსმენდა, როგორც ქმობლისათვის დედისერთა შვილის მკვდრეთით აღდგომაა.

ბულბული რომ გალობდა, იქვე ჯალაში, ამ დროს აივანზე ისხდნენ მოსუცი მღვდელი იროდიონი და მისი ერთადერთი შვილი, სემინარიელი ვანო,, და ჩაის შეექცეოდნენ. მოსუცის ერთადერთი ნუგეში და იმედი აღტაცებით ისმენდა ბულბულის გალობას.

— რა ტურფა სანახავი იქნებოდა, — ამბობდა ვანო აღტაცებით, — მენახა ჩემის თვალით ბულბულის იუბილე, მაჩვენა ბულბული ფრინველთა გუნდით. ნუთუ დარჩებოდა ისეთი მოდგმა ფრინველებისა, რომ მოსალოცად თავიანთი მომქეები არ გამოეგზავნათ?.. რა სათქმელია, რა წარმოსადგენია? არის სადმე ისეთი ფრინველი, რომ არ ჰსმენოდეს ბულბულის გალობა და არ დამტკბარიყოს მისი ტკბილხმოვანებით? უნდა წარმოვიდგინოთ, თუ რამოდენა სხვადასხვა ფრინველი მოიერიდა ბულბულის კარშემო თავსა და რომელი ფრინველი რას იტყოდა; ვინ რა სიტყვას ეტყოდა და ან ბულბული რა სიტყვით გადაისდიდა მადლობას.

ახლა კი მხოლოდ უნდა დაასლოებით გავიმეოროთ ის, თუ რა ჯიშის ფრინველი რას ეტყოდა ბულბულს. მაგალითად, არწივი: ,,შენ, ეი, ჩიტუნავ, შე, არწივი, თქვენი მეფე მოვედი, მოკილოცო თქვენი დღესასწაული. ამით თავს ნუ მოიწონებ და გაბრიყვდები, კვლავ ასიამოვნე ფრინველნი შენის გალობით, შეც გამიგონია შენი გალობა, მაგრამ უნდა გითხრა; ისე არ ეიშვიათს, როგორც უმრავლესობაზ, რადგან შენი გალობა ერთობ ნაზია, ლაჩრული: არ გამოისმის მასში ჯერა ვაჟკაცური. შენ თავადაც, როგორც სუსტი აუგზულებისა, გალეული და უღონო ხარ. ეგ არა ჰშვენის არავის. მამაცობა და გაბედულობა არის უპირველესი ღირსება ყველასათვის. შენ, ვეღარ, როგ ღობეშეყრალასაც კი ვერ გაუმკლავდები. ეგ ვერაფერი ბიჭობაა. გაგიმარჯოს და ეს ჩემ მიერ აღნიშნული ღირსებაც მოგანიჭოს ღმერთმა!“...

გაისმა „ვაშას“ ხმილი.

(Devam Edecek)

Sözlük ლექსიკონი *(Geçen Sayıdan Devam)*

(LAZCA) ლაზური	(MEGRELCE) მეგრული	(GÜRCÜCE) ქართული	(TÜRKÇE) თურქული
მოთუმს, მოთუმერს	რთუნს,მითვანს, ფორუნს	ახურავს, აფარებს	örtüyor
მოიკიდამს, მოიკიდომს, მუიკიდიფს	მიკიბუნუანს	მოიკიდებს, იკიდებს	arkasına alıyor
მოიმერს,მუმერს	მუღუ(ნ)	მოაქვს	(bir şey) getiriyor
მოი'შვაჯუნ, მოიშვაჯუმს, მუიშვაჯუფს	ისვანჯუ(ნ)	ისვენებს	dinleniyor
მოიწკამს, მუიწკიფს	მინწყუნს	იხდის	glysini çıkarıyor
მოლე	მოლე	გამოლმა	bi taraf
მოლიდუმერს, მუდიდუმერს	ინიდვანს	იდებს, ჩაიდებს	(bir şeyin için) koyuyor
მოლუმს,გუმერს	ბარგუნს	მარგლავს	çapalayor
მონი	ძია	მძივი	boncuk
მონკა	მონკა	მძიმე	ağır
მოუობლამს, მოუობლაფს	გიორღვანს	აყრის	(üstüne katı cisimleri) döküm yor
მორჩი	შქორთი	ყღორტი	filiz
მოყომს,მოყონამს,მოყონწ, მუყონოფს	მოყ უნს	მოჰყავს, მოყავს	(canlı hakkında) getiriyor
მოძინ	მაძუ(ნ)	აცვია	giymiştir

66

მოწონს	მოწონს	მოსწონს	beğeniyor
მჟა,ბჟა	ბჟა	რძე	süt
მჟა'შ–მოყონომე, მოლაფერი	ნაღები	არაჟანი,ნაღები	karmak
მჭორა,ბჭორა, ქორა	ბჭა	მზე	gümüş

(Devam Edecek)

HABERLER

Türkçe-Gürcüce Büyük Sözlük Yayınlandı.

Dünya'da ilk ve tek geniş kapsamlı Türkçe-Gürcüce Sözlük Eylül 2001'de İstanbul'da yayınlandı. Gürcüstan'da hazırlanan ve düzeltmeleri yapılan sözlük Prof. Lia Çlaidze başkanlığında sekiz ilim adamı tarafından üç yıllık bir sürede bitirildi. Sözlüğün düzeltmeleri ve kontrolleri de altı kişi tarafından ayrıca gerçekleştirilmiştir.

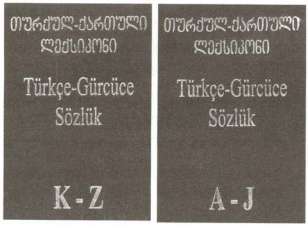

Sözlük için katkıda bulunanlar:

Hazırlayan: Lia Çlaidze, Ninuni Gurgenidze, Eter Manulia, Luiza Ruhadze, Marine Sonia, Ketevan Tomaradze, Aygül Tsaikalamanidze, Gajane Tuşmalişvili.

Düzeltmeleri yapanlar: Nino Balaşvili, Marine Cikia, Giorgi Şakulaşvili

Kontrol edenler: Nino Balaşvili, Lela Dadiani, Kemal Ertekin.

Sözlük iki cilt olup toplam 1543 sayfadır. Sözlüğün her türlü parasal harcamaları Anzor Abesadze, Ergün Atabay ve Ali İhsan Akıskalıoğlu tarafından karşılanmıştır.

Sözlükle ilgili "Önsöz"de şu ifadelere yer verilmiştir

Bu eser, Gürcüstan Bilimler Akademisi'nin Akad. G. Tsereteli Doğu Bilimler Enstitüsü Türkoloji Bölümü'nde daha önce hazırlanmış olan sözcükler gerek kapsam açısından, gerek yapı şekli ile çok farklıdır.

Maalesef, sözlük kapsamının kısıtlı olması nedeniyle bazen sözlük maddelerinin kısaltılması, bazen de türemiş kelimelerden vazgeçilmesi yoluna gidilmiştir. Ancak, Türk dil yapısını bilenler için esas kelimelere dayanarak türemiş kelimelerin anlamını belirtmek zor değildir. Örneğin, sözlükte yer verilen badana, badanacı, badanalı gibi kelimelerin yanında badanasız yer alamamıştır.

Bazen kısaltılmış mastara sözlükte yer verilmemesine rağmen, dil çatısının kalıplarının gösterilmesine gayret sarfedilmiştir.

Çeviri için kullanılacak bir sözlükte kelimelerin menşelerinin gösterilmesine gerek olmadığı düşünülse de, Arap dili kelime hazinesinin Türk dili içinde önemli bir yer tuttuğu gözönünde bulundurularak Arapçadan geldiği kesin olan kelimelerin menşeleri gösterilmiştir.

Sözlükte modern Türkçenin yanında, 30'lu yıllarda başlayıp bugüne kadar devam eden Türk Dili reformu yüzünden kullanım alanı sınırlı kalan eski Osmanlıca kelimeler de bulunmaktadır. Eserin, gerek 40 yıl önce yazılan metin okuyucuları gerek resmi dille yazılan belge (günlük konuşma dilinde ve edebiyat dilinde kullanılmaz hale gelen kelimeler resmi dilde geçerliliğini korumaktadır) okuyucular için faydalı olması arzu edilmektedir.

Türkçe-Gürcüce sözlüğün basımının ardından şimdi de Gürcüce-Türkçe sözlük çalışmaları başlamıştır.

Basımı yapılan sözlük, bedeli karşılığı 0212 – 501 88 54 nolu telefon'dan Şenol Taban'dan satın alınabilir.

"Gogitidzelerin Soyağacı" Kitabı Yayınlandı.

Zaur Gogitidze tarafından hazırlanan bu mükemmel eser, gerek Gürcüstan ve Türkiye ve gerekse diğer ülkelerde yaşayıp Gogitidze soyadını taşıyan Gürcülerle ilgili her türlü bilgiyi içermektedir.

Sn. Nihat Gökyiğit (Gogitidze) tarafından finanse edilen bu kitapla Gogitidze soyağacını tarihsel derinlikler içinde inceleyebilir ve onlara ulaşma fırsatını bulabilirsiniz.

Edinme için:

Zaur Gogitidze	00 995 –77–461295
Ali Gündüz	0212– 253 11 13
	253 01 16
Şenol Taban	0212– 501 88 54
	501 84 66

Türk-Gürcü Eğitim ve Kültür Vakfı Genel Kurulu Yapıldı.

Türk-Gürcü Eğitim ve Kültür Vakfı'nın genci kurulu 22.09.2001 tarihinde saat 15.00 te Colliseum–Acarkent'te yapıldı. Üye ve üye olmayan kalabalık bir Gürcü topluluğunun katıldığı toplantıda seçim yapılmayıp sadece faaliyet, mali ve denetim raporları okundu ve onandı. Ayrıca, Bayar Şahin ve İbcrya Özkan Gürcüce halk şarkıları söyleyerek katılımcıları coşturdular.

İzmit Gürcü Derneği'nde Seçimler Yapıldı.

İzmit Batumlular Kafkas Kültür Derneği Genci Kurulu, yaptığı son seçimle aşağıdaki yönetimi işbaşına getirmiştir:

Başkan	: Av. Ertuğrul Kazancı
Başkan Yardımcısı	: Orhan Gürsel
Başkan Yardımcısı	: Kerim Vardoğan
Gn. Sekreter	: Metin Demirer
Sayman	: Mehmet Mut
Örgütlenme Sekreteri	: Nesrin Karabulut
Üye	: Aydın Sarıoğlu
Üye	: Keriman Yayman
Üye	: Rezzan Gül

Ayrıca: Organizasyon Komite Bşk.lığına: Mustafa Güner

Müzik-Folklör Komite Bşk.lığına: Zafer Demirer

Kültür ve Dış İlişkiler Komite Bşk.lığına: Ender Salmankurt getirilmiştir.

Yeni yönetim, yüksek bir kültürün temsilcisi olmanın bilinç ve sorumluluğu içinde: müzik, folklör, konferanslar, edebi çalışmalar, diğer Batum Dernekleriyle işbirliği çalışmalarını planlamış bulunmaktadır.

Yeni yönetim ayrıca, "ÇVENEBURİ" dergisinin, binlerce yıllık bir kültürü yayma ve yürütme öncülüğünü derin bir takdirle izlemektedir.

Tema Vakfı Maçahell'de Konaklama Merkezi Yaptırıyor

Mimarlığını ve inşaat kontrolorluğunu dergimiz yazarı,müzisyen-yüksek mimar İbcrya Özkan'ın yaptığı ve bu yıl sonuna kadar işletmeye açılacak olan Maçahcli TEMA EĞİTİM ve KONAKLAMA MERKEZİ'nin inşaatı büyük hızla devam etmektedir.

Maçahcli'ye gelecek konuklar için yaptırılmakta olan bu merkez yöreye büyük ekonomik katkı sağlayacaktır.

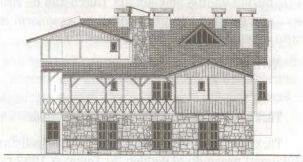

Tema Eğitim ve Konaklama Merkezi / Camii

E. Şevardnadze Türkiye-Gürcistan Dostluk ve Dayanışma Vakfı Genel Kurulu Yapıldı

Ankara'da bulunan vakfın 7 Ekim 2001 tarihli genci kurul toplantısına Türkiye'nin değişik yörelerinden üyeler katılmıştır. Toplantıda, bazı yönetim kurulu üyeleri yerine yeni isimler belirlenmiş olup, vakfın başkanlığına Refaiddin Şahin tekrar getirilerek, başkan yardımcılığını da emekli orgeneral Alaattin Güven yüklenmiştir.

BASINDAN

Türk Firmalarına Destek

Gürcüstan Acara Özerk Cumhuriyeti'nden Türk firmalarına, Batumi'deki gümrük depolarının kullanımı konusunda yardım teklifi geldi. İTO'nun mayıs ayında, Gürcüstan Acara Özerk Cumhuriyeti'nde düzenlenen Batumi 2001 Fuarı'na iştirakından sonra, Gürcüstan Acara Özerk Cumhuriyeti Ticaret ve Dış Ekonomik İlişkiler Bakanlığı odamız ile temasa geçerek ilgilenen firmalara Batumi'deki gümrük depolarının kullanımı konusunda yardımcı olacaklarını ve firmaların indirilmiş gümrük vergisinden yararlanabileceklerini bildirdi.

İstanbul Ticaret, 13.07.2001

19. ve 20. Yüzyılda Artvin ve Rize

İsmail Demircioğlu tarafından derlenen ve İngiliz gezgin Dr. Rickmen'in gözüyle anlatılanları kapsayan üç sayfalık yazı o döneme ait ilginç bilgiler ve resimlerle donatılmış durumda.

Tarih ve Toplum Dergisi–Ağustos 2001

Gürcistan'a Gıda Yardımı Devam Edecek

Gürcüstan Tarım ve Gıda Bakanlığı'nın açıklamalarına göre, Avrupa Birliği'nin Gürcüstan'a yönelik olarak organize ettiği gıda yardımı iki yıl daha devam edecek. 2002-2003 yılları arasında Gür-

cüstan'ın 24 milyon ABD Doları yardım alacağı bildirilmektedir. Gıda ve Tarım Bakanı David Kirvazlidze basına yaptığı açıklamada, Gürcüstan'da zirai sektörün gelişimi için uzun vadeli programların ısrarla uygulanması gerektiğini belirtmiştir.

Avrasya Dosyası–Ağustos 2001

Türkiye-Gürcüstan KEK Toplantısı Yapıldı

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Gürcüstan Hükümeti arasında akdedilen 30 Temmuz 1992 tarihli Ticaret ve Ekonomik İşbirliği Anlaşmasının 9. maddesi uyarınca kurulan Hükümetlerarası Türk-Gürcü Karma Ekonomik Komisyonu'nun Üçüncü Dönem Toplantısı 14-16 Haziran 2001 tarihleri arasında Devlet Bakanı Prof. Dr. Abdülhaluk M. Çay'ın Başkanlığında Tbilisi'de yapılmıştır.

Karşılıklı anlayış ve geleneksel dostluk havası içinde yürütülen Karma Ekonomik Komisyon Toplantısında taraflar, ticari ve ekonomik ilişkileri gözden geçirerek ikili ilişkilerin karşılıklı menfaat esasına göre daha da geliştirilmesi yönünde bütün imkanları harekete geçirmeye ve bu çerçevede gerekli tüm önlemleri almaya hazır olduklarını belirtmiştir.

Komisyon toplantısında üzerinde mutabık kalınan hususlarda, Hükümetlerarası Türk-Gürcü Karma Ekonomik Komisyonu III. Dönem Toplantısı Protokolü imzalanmıştır.

Mutabık kalınan hususlar;

1. Ticari İlişkiler
   a) Gümrükler ve Sınır Kapıları
   b) Özel Sektör Arasında İşbirliği
   c) Finans ve Bankacılık
2. Ekonomik İlişkiler
   a) Sanayi Alanında İşbirliği
   b) Enerji: Petrol Boru hatları
      Doğalgaz Boru Hatları
      Elektrik Enerjisi Alanında İşbirliği
   c) Müteahhitlik
3. Ulaştırma
4. Tarım
5. Turizm
6. Teknik İşbirliği

Avrasya Dosyası–Ağustos 2001

Şevardnadze'ye Komplo Düzenleyenlere Ceza Verildi.

Gürcüstan Cumhurbaşkanı Şevardnadze'ye 1998 yılında saldıran ve iki koruma görevlisini öldüren 13 kişiden Gamsahurdia dönemi Maliye Bakanı olan Guram Absandze 17 yıl ve diğerleri de çeşitli ağır hapis cezalarına çarptırıldılar.

Turkish Daily News 19.08.2001

Türkiye-Gürcüstan Ulaştırma Karma Komisyon Protokolu İmzalandı

12-13 Haziran 2001 tarihinde imzalanan adı geçen protokolde aşağıdaki konularda müzakerede bulunulmuştur.

I- Ulaştırma Alt Yapısı

a- Kars-Tbilisi Demiryolu Projesi

b- Batumi Havaalanının İyileştirilmesi ve Modernizasyonu

c- IV. Pan-Avrupa Ulaştırma Koridoru

II- Kara Ulaştırması

III- Demiryolu Ulaştırması

iV- Sivil Havacılık

V- Denizyolu Ulaştırması

VI- Haberleşme

T.C. Resmi Gazete – 20.08.2001

Gürcüstan Geçiş Belgesi Sorunu

Türkiye-Gürcüstan İş Konseyi Başkanı Murat Gigin, Gürcüstan'la taşımacılıkta geçiş belgesi sorunu yaşandığını belirterek, bu ülke üzerinden gerçekleştirilen taşımacılığın İran üzerinden yapılmaya başlanabileceğini söyledi. Gigin, Gürcüstan yolu üzerinde soygun ve silahlı saldırı yapıldığı konusunda kendilerine bilgi gelmediğini bildirdi. Gigin, Gürcüstan ile taşımacılıkta yaşanan sorunların geçiş belgelerinden ve ülkede asker ve polise 4 aydır maaş ödenmemesinden kaynaklandığını kaydetti.

Gürcü taşımacıların araçlarının hiçbir norma uymaması nedeniyle Türkiye'nin mal taşımak isteyen Gürcüstan'lı firmalara geçiş belgesi vermediğini ifade eden Gigin, buna karşılık Gürcüstan'da Türkiye'ye verdiği geçiş belgelerini artırmadığını vurguladı. Gigin, konunun karma ekonomik komisyon toplantılarında ele alındığını belirterek, Gürcü

makamların nedenini anlayamadıkları bir şekilde belge sayısını artırmaya yanaşmadıklarını sözlerine ekledi.

Dünya 31.08.2001

Gürcüler, DYP'yi Kopyaladı.

DYP, Gürcüstan'da siyasi yaşama adım atan 101. partiye esin kaynağı oldu. Yaz başlarında kurulan çiçeği burnunda partinin adı "Doğru Yol Partisi" anlamına gelen "Cheshmaritis Gzis Partia", amblemi de "Kırat" olarak saptandı. Parti tüzüğü de DYP tüzüğünden aynen tercüme edildi. Gürcü siyasetçiler Nodar Koberidze ve Nugzar Koberdze, Haziran ayında geldikleri Türkiye'de DYP Genel Başkan Yardımcısı Hasan Ekinci'yi ziyaret etti. Gürcü siyasetçiler ülkelerinde kuracakları partiye DYP adını vermek istediklerini, DYP'nin kendileri için iyi bir model olacağını dile getirdiler. Nodar Koberidze ve Nugzar Koberidze'nin Türkiye ziyaretinden birkaç hafta sonra Gürcüstan DYP'si 101. Parti olarak kuruldu.

BİZE MODEL OLACAK

Partinin İngilizce ve Gürcüce yayınlanan gazetesinde de Nodar Koberidze ve Nugzar Koberidze'nin Türkiye temaslarının yanı sıra DYP'nin tarihçesinede yer verildi. DYP'nin Türkiye'de demokratik sürecin kurulmasına ve AB ile entegrasyon çabalarını desteklediği vurgulanan gazetede, "İnanıyoruz ki komşu ülkemizin Doğru Yol Partisi Gürcüstan'ın Doğru Yol Partisi için iyi bir modeldir. Partilerimiz arasındaki ortak demokratik ve ahlaki değerler ülkelerimizin de çıkarlarına katkıda bulunacaktır" denildi.

Hürriyet 08.09.2001

Gürcüstan'da Yeni Yol Projesi

TÜSTAŞ Sınai Tesisleri AŞ, Gürcüstan'ı Türkiye üzerinden Avrupa'ya bağlıyor. "Büyük İpek Yolu Uluslararası Ulaşım Koridoru Projesi"nin birinci etabı olan ve 35 milyon dolara malolacak 70 kilometrelik yolun yapımına düzenlenen törenle başlandı.

Gürcüstan'ı, Karadeniz otoyolu üzerinden Avrupa'ya bağlayacak olan Gürcüstan'ın özerk bölgesi Acaristan'ın Batumi kenti ile Kobuleti arasında yapılacak yolun temel atma törenine, Türkiye'nin 9. Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, Gürcüstan Devlet Başkanı Eduard Şevardnadze, Acaristan Devlet Başkanı Aslan Abaşidze, Devlet Bakanı Mehmet Keçeciler, CHP Genel Başkanı Deniz Baykal ve TÜSTAŞ Yönetim Kurulu Başkanı Ekber Topal katıldı.

Dünya – Cumhuriyet 10.09.2001

Gürcüstan İle Ortak Tatbikat

Türkiye ve Gürcüstan silahlı kuvvetleri, 24-28 Eylül tarihlerinde sınır bölgesinde ortak tatbikat yapacak. Kara Kuvvetleri Komutanlığı'ndan yapılan açıklamada, Türk ve Gürcü sınır birliklerinin kalacakları tatbikatın, Türkiye'nin Posof-Türkgözü ile Gürcüstan'ın Ahıska-Tskaltbilta karakollarının bulunduğu, her iki ülkeyi kapsayan bölgede gerçekleştirileceği bildirildi.

Cumhuriyet 21.09.2001

Sezer, Şevardnadze İle Görüştü

Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer, ABD'nin Afganistan'a yönelik olası operasyonu öncesinde bölge ülkelerine yönelik telefon diplomasisini sürdürüyor. Azerbaycan, Kırgızistan, Pakistan, Mısır Arap Cumhuriyeti'nden sonra Rusya Federasyonu DevletBaşkanı Vladimir Putin ve Gürcüstan Cumhurbaşkanı Eduard Şevardnadze'yi arayan Sezer, teröre karşı uluslararası işbirliğinin gerektiğini vurguladı.

Önceki gün Gürcüstan Cumhurbaşkanı Şevardnadze ile görüşen Sezer, terörle savaşımdaki uluslararası işbirliğine işaret etti. Şevardnadze'nin de aynı görüşleri vurguladığı görüşmede, Şahdeniz doğalgaz tasarısı gündeme geldi. Şevardnadze bu konuda Bakü'ye yapacağı ziyareti önemsediğini belirtirken, Sezer de Şahdeniz tasarısında fiyat ve geçiş ücreti konusunda anlaşmaya varılmasının önemini anlattı. Şevardnadze, Sezer'in Gürcüstan'a gelmesi yönündeki davetini de yineledi.

Cumhuriyet, 28.09.2001

Gürcüstan, Şahdeniz'de İstediğini Aldı,

Azerbaycan Devlet Petrol Şirketi (SOCAR) Başkanı Natık Aliyev, Gürcüstan'a, Şahdeniz doğalgazının ihracını öngören anlaşmada istediklerinin verildiğini belirtti. Aliyev, Şahdeniz projesinde transit ülke konumunda olan Gürcüstan'ın projenin hayata geçirilmesine yönelik imzalanan son anlaşmayla birlikte doğalgaza olan ihtiyacını fazlasıyla karşılayabileceğini kaydetti.

Dünya 03.10.2001 – Cumhuriyet 28.09.2001

Dengeler Değişti Bile

Acaba Amerika, bu yakınlaşmanın etkisiyle eski Sovyetler Birliği coğrafyasının Rusya'nın nüfuz alanında kalmaya devam etmesine göz mü yumacak?

Bu soru, özellikle Türkiye ve komşusu Gürcüstan açısından son derece önemli. Kafkasya'nın geleceği açısından çok önemli. Orta Asay açısından çok önemli.

Türkiye, uzun yıllardır Gürcüstan'da istikrarı desteklıyor. Bu küçük ülkenin Rus etkisinden ve en önemlisi Rus askeri etkisinden kurtulabilmesi için elinden gelen çabayı gösteriyor. Gürcüstan'ın Türkiye üzerinden Avrupa'ya bağlanmasını sağlamak istiyor. Öte yandan Rusya da Abhazya sorununun devamı için çaba harcıyor, darbe teşebbüsleri ve suikast girişimlerinin arkasında olmakla sık sık suçlanıyor.

Acaba bunca yıldır Gürcüstan'ı bir arada tutmak için yapılan çabalar boşa mı çıkacak? 11 Eylül sonrasının yeni dünyasında Gürcüstan acaba Rusya'ya mı bırakılacak?

İsmet Berkan, Radikal 05.10.2001

Lazca Rock: Viya!

Zuğaşi Berepe, Türkiye'de Lazca rock yapan tek gruptu. "İğzas" adlı albümlerinden sonra kayıplara karıştı. Grupta akustik gitar çalan ve solo şarkılar okuyan Kazım Koyuncu, Laz halk şarkıları ve Türkçe bestelerin yer aldığı "Viya!" adlı albümle müzikseverlerin karşısına çıktı.

Beyoğlu metropol Müzik tarafından piyasaya sürülen 11 parçalık albümde Koyuncu'nun seslendirdiği şarkılardan sekizi Lazca, biri Hemşince, iki şarkı da Türkçe sözlerden oluşuyor. Parçaların özgün etnik formları korunmakla birlikte içinde Zuğaşi Berepe'den bildiğimiz rock sounu yer yer hissediliyor. Grup elemanlarının da çalışmalarda yer aldığı "Viya!" adlı albümde perküsyon ve akustik gitarın ağırlığı dikkat çekiyor. Lazca ezgilerin ağırlıkta olduğu albümde elbette tulum ve kemençe soloları da yer alıyor.

Albüm, dinleyicilerin yakından bildiği "Koçari" adlı Laz halk ezgisi ile açılıyor. Lazların düğünlerinde çok seyrek söylediği şarkılardan biri. İkinci parça "Dornivamis", yokluğu anlatan toplumsal içerikli bir parça. "Nçais Birapa" yarı "Çayın şarkısı", Laz ozan Xasan Helimişi"nin bir parçası. Albümde yer alan Gyuli Çkimi "Benim Gülüm" ise hüzünlü bir aşk şarkısı. Bu albümde Zuğaşi Berepe'nin şarkısı "Ben" de yer alıyor.

Laz müziğinin en önemli temsilcilerinden biri olan Kazım Koyuncu, son dönemde moda olan Karadeniz müziği furyasının dışında duruyor. Gerek ortaya çıkan çalışmanın tarzı, gerekse kalitesiyle müzikseverlere "Viya!".

Cumhuriyet 6.10.2001

Türkiye'yi Övdü Rusya'yı Eleştirdi

ABD'nin başkenti Washington'da bulunan Gürcüstan Devlet Başkanı Eduard Şevardnadze, Türkiye'yi övdü. Rusya'yı ise eleştirdi. Gürcüstan'ın başarı ve istikrar çabalarında Türkiye'nin büyük rolü olduğunu belirten Şevardnadze, "Gürcüstan, Rusya'nın stratejik bölgesinin güney kanadı değil, Türkiye ve NATO'nun stratejik çıkarlarının, Türkiye ve İsrail'den Orta Asya'ya uzanacak şekilde kuzey kanadıdır" dedi.

Rusya'nın Çeçenistan'a karşı Gürcüstan topraklarından harekat düzenleme isteğini eleştiren Eduard Şevardnadze "Rusya'nın bunu yapmasına izin vermek, Gürcüstan'ı kaçınılmaz olarak büyük boyutlu bir Kafkas savaşının içine atar" diye konuştu. Gürcüstan lideri, Rusya'nın, isyancı Çeçenlerle savaşı bahane ederek birçok defa Gürcü topraklarını bombaladığını anlattı.

Üç güney Kafkasya ülkesi olan Gürcüstan, Azerbaycan ve Ermenistan'ın bütünleşerek bir ekonomik yapı oluşturmasını arzu ettiğini, ancak bunun Azerbaycan ve Türkiye ile Ermenistan arasındaki kötü ilişkilerden dolayı gerçekleşemediğini anlatan Şevardnadze, ABD Başkanı George Bush yönetiminden bölgedeki anlaşmazlıkların çözümüne öncelik vermesini istedi.

Akşam 07.10.2001

Düzeltme

41. sayımızda Özlem Akaltun'un yazısında bazı matbaa-dizgi hataları oluşmuştur. Aşağıda düzeltilmiş olarak verilmiştir.

Türkçe İmerhevt	Gürcücesi
Gelin-Evlenmekte olan Kız	
Erkeğin Kaynanası	
Kadının Kaynanası	

Elti kelimesi Görümce olarak okunacaktır. Ayrıca Bilmecc'nin Gürcüce'si "Kuş, indi-otladı, kapandı-sıkıştı" olarak, cevabı ise 'Kilit' olacaktır.

Yanılışlık için okurlardan özür dileriz.

www.abonet.net

1 aydan 12 aya kadar değişen dergi aboneliği...
Üstelik dağıtım ücreti ödemeden, adresinize teslim.

Yalnız internetten değil telefonla da sipariş verebilirsiniz. Tel: 0212 210 01 10

www.kitapciamca.com

Arayıp bulamadığınız tüm kitaplar...
Üstelik dağıtım ücreti ödemeden, adresinize teslim.

Yalnız internetten değil telefonla da sipariş verebilirsiniz. Tel: 0212 210 01 10

DEMİRKOL ULUSLARARASI NAKLİYAT VE DIŞ TİCARET LTD. ŞTİ.

KAFKASYA HATININ EN ÜCRA KÖŞESİNE SINIRSIZ ve GARANTİLİ TAŞIMA HİZMETİ

MERKEZ OFİS:
Tevfik Fikret Caddesi
Taç İş Merkezi No: 2 Kat: 1
ŞİRİNEVLER / İSTANBUL
Tel: (0212) 555 19 18 / 89
Tel: (0212) 555 20 16 / 86
Tel: (0212) 555 21 46

ŞUBE AKSARAY:
Küçüklanga Caddesi
Emniyet Otoparkı içi No: 31
AKSARAY / İSTANBUL
Tel: (0212) 588 25 92
Tel: (0212) 588 26 99

ŞUBE HOPA:
Hopa İş Merkezi
Kat: 2 No: 91
HOPA / ARTVİN
Tel: (0466) 351 73 80